

PĂDUREANCA

Fă trei cruci și zi „Doamne-ajută!” când treci pragul casei, fie ca să ieși, fie ca să intri, căci lumea din întâmplări se alcătuieste, iar întâmplarea e noroc ori nenorocire, și nimeni nu știe dacă e rău ori bun ceasul în care a pornit, nici dacă va face ori nu ceea ce-și pune de gând.

Busuioc însă, bogătoiul, era om care știe ce voiește. Pe vrute, pe muncite, pe chibzuite, el ajunsese gospodar ce ară cu patru pluguri zece zile de-a rândul și seamănă brazdele numai cu grâu bob ales, și de aceea se putea simți destoinic a scoate capăt lucruri pe care alții nici măcar de gând a și le pune nu se încumetau.

Se ivise holera-n țară, iar Busuioc nu voia să știe de ea. Holeră-n timpul secerișului!? La aceasta nu s-a gândit și nici acum nu voia să se gândească. Avea patruzeci de jugăre de pământ acoperite cu grâu, un singur lan ce șovăie mereu sub sarcina de spicuri grele: holeră, neholeră, el trebuia să-și adune rodul în timp de trei zile, căci puțin se scutură de la cei săraci, dar mult de la dânsul.

Și de la mulți mult s-ar scutura în fieștecarea an și încă mai mult ani și ani de-a rândul dacă n-ar fi brațul pădurenilor flămânzi.

Simțind apropierea timpului de secere, pădurile se pun în mișcare; colibă cu colibă, sat cu sat se adună, văile pornesc întregi spre câmpia întinsă, și în câteva zile cât ține locul din Mureș până în părțile Orăzii și până la izvoarele Crișurilor nu mai rămân prin sate decât moșnegii neputincioși, babele bătrâne și copiii nevârstnici: setea de viață îi ia și-i duce pe ; la sărbătoarea cea mare ce se ține în fieștecarea an o dată pentru împărțirea pâinei de toate zilele.

Acum stăpânirea oprise această serbare: se dăduse de știre și cu toba prin sat, și în auzul oamenilor adunați la biserică: precum că nimeni nu are voie să părăsească de seceriș hotar, satului său, nici să primească de seceriș oameni din alte sate.

- Să văd eu cine mă oprește pe mine a-mi strânge rodul muncii mele! strigă Busuioc. Curată nebulie! De unde ia stăpânirea puterea de a ne opri pe noi pe toți? La asta nu s-agândit?! Într-o mână e: „Măi omule, vrei să mori de foame?” iar în cealaltă: „Bagă de seamă ca nu cumva să dai de holeră!!” Apoi tot mai bună e holera. Parcă dacă mi-ar fi dat să mor de holeră, stăpânirea o să șteargă data mea de acolo unde s-o fi aflând! Ți-e scris, ți-e scris; nu ți-e scris, nu ți-e scris, și sănătate bună.

Socoteala lui Busuioc era făcută: n-avea decât să pună caii la câteva căruțe, să plece în păduri ca să-și aducă oameni, și apoi ar fi vrut el să știe care-i acela, un om din Curtici, care ar îndrăzni să facă gură.

- Măi taică, - eu zic să mă duc eu - grăi Iorgovan. Iorgovan era feciorul tătăne-său.

Busuioc nu prea stetea de vorbă cu oamenii, și uul dinrte oamenii cu care mai ales nu stetea de vorbă era Iorgovan.

Iorgovan era, ce-i drept, mai tânăr decât taică-său, însă tocmai fiindcă era mai tânăr și fiindcă îl avea pe Busuioc bogătoiul tată, învățase mai mult în viața lui și era oarecum mai cuminte: asta o simțea Iorgovan, iar Busuioc o știa, și în fundul inimii se bucura de ceea ce știe.

Iorgovan umblase cinci ani de zile la școlile din Arad; era vorba să se facă „domn”, fiindcă avea pe ce, și Busuioc visa nopți întregi la domnia feciorului său și nici n-avea de ce să nu viseze, fiindcă feciorul său era bun școlar. Într-o bună dimineață se pomenește însă cu el acasă.

-Taică, eu m-ani gândit să mă dau și eu la plugărie, îi zisese el atunci.

Busuioc s-a uitat lung la el, a mai stat pe gânduri, apoi l-a întrebat:

-Care va să zică rămâi plugar ca mine: de ce nu mi-ai spus-o tu asta mai-nainte?

-Pentru că-mi ziceam, a răspuns Iorgovan, dacă îl întreb, știu că n-are să voiască; dac-o fac, știu că are să-i pară rău odată, iacă aștept până ce s-o mai gândi și el, mă tem că o să-mi treacă pofta.

„Așa-i! - gândise Busuioc în el - tot mai bine plugar de frunte decât boier de rând.”

Însă Busuioc era om însurat, el unul și cu nevasta doi, iar nevasta lui îl avea frate pe popa din Socodor, o avea soră pe preuteasa din Otlaca, mai avea și veri, și verișoare, și e greu lucru să ai neamuri multe și să te temi de gura lor.

„Busuioc nu știe să-și ție feciorul în frâu”: asta n-ar fi voit Busuioc s-o zică neamurile nevastei sale despre dânsul, pentru că avea și el neamuri, și aceste se supărau când acelea îl grăiau de rău, și apoi se supărau și acelea când știau că aceste s-au supărat încât Busuioc se bălăbănise câte un an de zile până ce ajungea să le împace.

El se duse dar la popa, fiindcă popa era cel mai cu minte dintre toți.

-I.asă-l, frate! - a grăit popa - că el știe mai bine la ce-l trage inima!

De atunci Iorgovan tace, face și așteaptă, ca taică-său să -l bucure, iar Busuioc e tată și se bucură și atunci când nu prea are de ce.

Cu toate aceste, acum Busuioc stete pe gânduri.

De mai cu minte era fiul său mai cu minte; acum însă nu era vorba de minte, ci de trecere, și trecere tot el, tatăl, avea mai multă. Știa pe toată lumea, și toată lumea îl știa pe el: nu intra în mintea lui gândul că i s-ar pune cineva în drum când îi zice „Eu sunt Busuioc de la Curtici”. Așa era! lui nu i se punea nimeni în drum; însă Iorgovan era mai mult decât dânsu feciorul lui Busuioc!

- Bine, băiete, dar bagă de seamă, răspunse tatăl.

Și nici nu ar fi fost rău dacă Iorgovan, tot ca alte dăți, ar fi fost povățuit numai de gândul că-i va părea odată bine bătrânului.

Era cu minte Iorgovan; însă mintea este și ea după timpia și împregiurări: băiatul era de doauăzeci de ani, și mai ales în timpul secerișului ar fi slabă de tot mintea de doauăzeci de ani prin care nu trece, fie chiar și numai pe fulgerate, și câte un gând zburdalnic.

Secerișul este o sărbătoare, și Iorgovan voia ca pentru această sărbătoare el să-i aleagă pe oameni, și cosași, și legători și fete ce trec de-a lungul brazdei s-adune în urma cosașilor mănunchii sub seceră.

An, lucrul fusese minunat: erau flăcăi sprinteni și la vorbă și la lucruri, un cimpoieș și doi lăutari, era și-o gură spartă, erau și fetele tot una și una, încât iarna toată Iorgovan numai seceriș a visat.

Iar în mijlocul secerătorilor i se ivea totdeauna Simina fata crâșnicului de la Zâmburu, și îndată ce i se ivea Simina, el trecea cu gândul de la seceriș la trier și de la trier la culesul viilor fiindcă Simina nu a plecat decât abia pe la fiertul vinului. La casa lui Busuioc e totdeauna de lucru pentru o Simină, pentru tatăl ei și pentru încă doi, trei oameni ce se țin de dânșii.

Dar cu Simina n-ar fi voit Iorgovan să deie față; asta și-o pusese el de mult în gând. Prea își ieșise din fire pe atuncea: era bine că s-a dus.

Nu-i vorba, de câte ori se gândea la dânsa, el își făcea muștrări că n-a sărutat-o nici măcar o dată.

Nu era băiat rușinos de felul lui, și chiar în cele dintâi zile i voit s-o facă.

—Tu știi că eu te las de bunăvoie, îi zisese ea atunci; de ce vrei s-o faci cu de-a sila?

De acolo înainte el nu mai voia să o sărute, iar acum, cu un an mai bătrân, îi era ciudă că n-a voit, și n-ar fi vrut să deie țâță cu dânsa, pentru ca nu cumva să-l împingă păcatul să-i că poate voi, dacă vrea, chiar și mai mult.

Nu dar la Simina se gândea Iorgovan, ci numai la un fel de Simină, care vine și trece și nu lasă-n urma ei decât o scurtă părere de bine c-a fost.

Lui Busuioc însă nici măcar atât nu-i trecea prin minte, și când Iorgovan și-a făcut cele trei cruci și a zis „Doamne ajută!”, tatăl se gândea la cele patruzeci de pogoane ale sale, iar feciorul la secerătoare.

- Doamne ajută! grăi și Șofron, sluga, care nu se gândea decât să facă treaba în care-l trimisese stăpânul său.

II

Busuioc avuse dreptate.

N-avea stăpânirea destulă putere spre a-i opri pe oameni casele lor. Serile de iarnă ei își petrecuseră timpul povestindu-și unii altora cele ce văzuseră peste vară la câmpie, primăvara îi opreau mereu pe drumetri în cale ca să afle de la dâșii cum stau sămănăturile de pe șes, iar acum știau cu toții că anul a fost mănos și așteptau cu nerăbdare să le vie vestea că spicul s-a îngălbenit.

Îndată dar ce le-a venit vestea, ei s-au pornit la vale.

Și adecă de ce să nu pornească?

Pe la dâșii nu era holeră. Porunca stăpânirii? Stăpânirea nu cerea nimic de la dâșii: îi oprise numai pentru că voia să le facă bine ferindu-i de primejdie, și treaba lor era dacă voiesc ori nu să se împărțasească de această binefacere.

Așa-nțelegea toată lumea treaba, și de aceea, când oamenii au început să plece, slujbașii satului, care erau și ei tot oameni ca lumea, se făceau că nici nu știu, nici n-aud, nici nu văd după ce drumurile s-au umplut, i s-a trimis stăpânirii răspuns precum că n-a fost cu puțință să-i oprească pe oameni la casele lor.

Drumul de țară de pe valea Crișului Alb, ajungă apropierea șesului, la Maghierat, se despică-n două, și o parte din cete o ia prin Pâncota spre mijlocul șesului, iar alta apucă spre Șiria, ca să înainteze la Arad și să treacă Mureșul în Banat.

Sosind la Șiria, cetele trec de-a curmezișa prin sat opresc în băătăura de la marginea Câmpiei.

Aici e începutul.

Satul se-ntinde la poalele celui din urmă șir de dealuri. Din sus de sat locurile sunt presărate cu vii, și mai sus coasta e acoperită cu târși, pe culmea plaiului se vede marginea pădurilor iar într-un vârf ieșit înspre Câmpie, cel mai înalt dintre toate, se ridică zidurile părăsite ale Vilagășului, o cetate veche, de ochiul străbate toată Câmpia cât pătrunde zarea de lumină.

Iorgovan plecase de la Curtici înspre amurgul serii și mâna drept spre țuguilul Vilagășului, și mâna iute fiindcă-l mâna îi pe pe el ceva înainte.

Iar Șofron se necăjea că Iorgovan mâna așa de iute și[-și] zicea mereu: „Ce-o fi având de-i asa de neastâmpărat?!”

În curând apoi se însera și Iorgovan îl lăsă pe Șofron departe-n urma sa.

Dealurile se ridicau ca niște ziduri întunecate în fața lui; se iviră apoi unul câte unul și focurile băieților ieșiți cu vitele la pășune, și iar se vedea cetatea, care acum

stetea-n zarea roșiatică a unui foc mare ca o mogâldeață nemișcată.

Era înspre miezul nopții când el ieși dintre holdele din hotarul Șiriei și apuca drumul cel mare.

Plecat cu gândul de lungă călătorie în treburi grele, el era dus cu gândul lui departe înainte, și de câte ori vedea cetatea înaintea sa, îi era parcă n-a plecat încă și iar mai îndemna caii la pas iute. Însă om era și el. În cele din urmă începu să moțâie, și caii, oboșiți și ei, simțind că li se slobod frânele, o deteră la pas domol de tot.

Apropiindu-se de sat, el deodată se trezi din oboseala lui.

De mult încă îi păruse că aude așa, din când în când, cimpoi, și cetere, și fluier, și chiote zburdalnice: trecând acum un pod de peatră, i se iviră și focurile de la marginea satului, dimpreună cu lumea ce se îndesuia prin zarea lor.

El sări în picioare, ca să vadă mai bine, apoi strânse frânele și trase cu biciul între cai, iar aceștia, nedeprinși cu biciul, își luară zăbalele în dinți și i se-ntinseră drumului, încât oamenii de pe la focuri, speriați de goana lor, grăbiră din toate părțile să li se pună în drum.

Oprind caii, Iorgovan se uita amețit împregiur.

Lume, lume și iar lume, sute și sute, mii de oameni, un bâlci întreg, și tot nu era bâlci, fiindcă la bâlci sunt și care, sunt și șetri, iar aici nu erau decât oameni vii, o oaste întregă, și tot nu era oaste, fiindcă aici erau pe câți flăcăi, pe atâte fete. Și precum privea și precum asculta din drum, el nu putea să înțeleagă nimic: pe ici, pe colo, câte un foc, și oamenii, grămezi-grămezi, unii întinși pe jos, alții îndesuindu-se, cei mai mulți jucând –cimpoi,lăutari, fluierași, cântece, chiote și vorbă, vorbă, vorbă, care le leagă toate și le împreună în o singură bâjbăitură.

Iorgovan era foarte nenorocit.

Plecase în cale lungă și, plecat abia, se simțea la sfârșitul călătoriei. Știuse el că va găsi pădureni în Șiria, dar că va gasi atât de mulți încât să nu mai aibă nevoie de a merge mai departe, la asta nu s-a gândit.

Dar acum era vorba să vadă ce era de văzut.

El sări din căruță, desprinse caii pe de lături și plecă spre mulțime.

Oamenii erau veseli, și Iorgovan își speriasse somnul. Văzându-se dar în mijlocul gălăgiei repede-repede îi trecură prin minte trei gânduri deosebite.

„Bani ai?

Am.

Aici nu te cunoaște nimeni și nimeni nu te bagă în seamă.

Cine știe dacă o să-ți mai fie dat a vedea încă o dată un lucru ca și acesta.

O să-l trimit pe Șofron cu căruțele la vreun birt din o să mă duc eu mai târziu."

Căci erau aici multe pe care omul trebuie să le știe și să le vadă.

Câțiva pași de la drum el dete peste o grămadă adunată împregiurul unui foc de vreascuri. Unii ședeau pe jos, iar alții steteau în picioare, dar toți ascultau neclântiți cântecul unui moșneag ce ședea pe un fedeleș de lângă foc. Era cântecul lui Novac. Iorgovan îl mai auzise, par' însă că nu tot astfel, și se necăjea că nu poate să-l audă destul de bine în gălăjia cea mare.

În dosul lui un fluieraș și un lăutar cântau *Ardeleana*, iar un flăcău de cei cu gura spartă luase cinci fete și le juca.Lumea adunată împregiurul lor izbucnea la toată șotia lui în hohote de râs și iar stăpânea, ca nu cumva să-i scape vreo vorbă pe neauzite.

Iorgovan, auzind chiotul și hohotele, se-ntoarse în călcâi, apoi tresări, rămase o clipă nemișcat și se dete câțiva pași înapoi, îi trecuse ca o săgeată prin inimă: una dintre cele cinci fete era Simina.

Nu! nu era Simina; era numai o pădureancă, o fată, și pădurencele și fetele mai ales pe la miezul nopții seamănă unele cu altele.

Dar dacă nu era Simina, putea să fie, era un lucru firesc să fie.

Trecuseră luni de zile de când n-o mai văzuse în gândul lui: știa numai c-a văzut-o, știa cum fusese, dar nu mai simțise acreala de care i-a fost cuprins tot sufletul

În timpul cât a stat dânsa la Curtici; acum, dimpreună cu oamenii de la păduri se ivi și chipul Pădurencii, și simțământul de acreală, nu amărăciune, acreală, ca și acreala vinului stătut de fiert și încă flimpezit. Cât a stat dânsa la Curtici, zâmbet în fața lui nu i s-a ivit, mâncarea lui n-a fost mâncare și somnul lui n-a fost somn, și totuși de câte ori era vorba de plecarea ei, îi venea să răcnească și-și înfîgea ghiarele în șolduri. Era grozav lucru când vrei să nu voiești ce vrei și simți că nu poți voi nimic, ci te duce altul după cum te poate. Și lucrul ăsta grozav îl simțea Iorgovan și acum.

Tremura în tot trupul.

N-ar fi voit să deie față cu dânsa, dar voia s-o vadă, s-o găsească, să afle dacă e aici ori nu, pentru ca nu cumva să-l zărească ea pe el și să se lege de dânsul. Și fiindcă sufletul îi era de dânsa, oriunde se uita, tot pe dânsa o vedea, și de câte se-ncredința că tot nu e dânsa, iar o vedea în altă parte. Trecuse-n lung și-n lat, în cruciș și-n curmeziș, mergând la început îngrijat și fricos și apoi mai iute și tot mai iute, dând cu cotul la dreapta și la stânga și vârându-și mereu capul printre oameni. –

- Pe cine cauți, câmpiene? îl întrebă un flăcău.

Iorgovan rămase încremenit.

- Eu? pe nimeni, răspunse el. Am venit și eu să văd.

Se dăduse de gol, se făcuse de rușine, își arătase slăbiciune. Dar de unde-l cunoștea pădureanul? De unde? De pe port!

- Dar prost mai sunt! strigă el.

Fieștecare sat are portul lui: n-avea decât să caute un zimbran, pentru ca să afle de la el dacă Simina este ori nu aici.

Nu era Simina și nici nu era vorba să vie.

Nu era, știa că nu poate să fie, dar el, cu toate aceste, o vedea mereu: se uitase parcă prea cu dinadins în soare și îi scăpărau ochii.

În zadar! O Simină, o pădureancă era pe lumea aceasta, și de aceasta el nu putea scăpa: se temuse că o va găsi aici, iar acum, după ce știa că nu o poate găsi, era nemângâiat și-i venea să plece drept la Zimbru.

Șofron, găvind căruța-n drum, s-a năcăjit că Iorgovan a lăsat caii plini de spumă în răcoarea nopții; a dus apoi căruțele la birt, le-a dat cailor nutreț și s-a întors și el în bățatura ce de la marginea satului.

- Ei, ce zici?! cum îți place?! întrebă, trezit și el din somn.

- Mai știi și eu!? îi răspunse Iorgovan.

Prea îi păreau molateci pădurenii. Erau veseli, nu-i jucau, chiuiau, râdeau, dar Iorgovan ar fi voit să-i vadă ieșiți din fire, ca să-l ieie și pe el din minte.

Degeaba! veselie adevărată fără de vin nu se poate.

-Haid' să facem noi una, încât să-i meargă vestea! strigă el. Ad-o vadră de vin! Tovarăși o să ne găsim noi.

O vadră, două, multe vedre putea feciorul lui Busuioc dacă voia. Iar tovarăși - slavă Domnului! - se găsesc tovarăși.

În amurgul zilei flăcăii frământau pământul, iară el ședea pe fedelușul de lângă focul ele vreascuri, bătea țfap și striga mereu:

- Hupa-țupa, hupa-țupa, hop!

Abia o dată, de două ori atinsese bocala cu vin, era însă amețit, rău amețit.

Deodată ochii i se umplură de lacrimi.

-Nu mai vreau! strigă el îndârjit, apoi se ridică și o luă spre sat.

III

Șofron, om ca de treizeci de ani, fusese cătană împărătească și era de mai mulți ani acum slugă cu simbrie, știa dar ce este datoria și porunca stăpânului.

Câtă vreme vedrele erau pline, și-a făcut și el parte convenită din ele, iară partea lui era mare. Tocmai mătăhală nu era Șofron; te uitai însă la el și simțeai că nici cu parul, nici cu paharul nu-1 poți doborî. Înalt nu era afară din seamăn, era însă ciolănos, lat în umeri și greu în tot trupul, un om care duce la tăvăleală. Cu toate aceste, întorcându-se la birt, pământul i se legăna sub picioare și drumul de țară îi era prea îngust.

Ajuns la ușa grajdului, el se opri și-și adună toate puterile ca să steie drept.

„Sunt amețit, nu-i vorbă, își zise el, rău amețit, dar beat nu sunt. Busuioc e om cinstit, Iorgovan e băiat de treabă, jupâneasa Vica e bună și ea, de tot bună. Ei! și ce-i mai departe?! Prea puțin îmi pasă! Tot mă-nsor la toamnă!”

Si putea Șofron să se însoare. Avea bănișori dați cu împrumutare, avea un loc de casă în Curtici. Intrase slugă la Busuioc pentru ca să și-1 câștige naș: toate erau gata; numai nevasta mai lipsea. Iar acum, nu era beat Șofron, era însă amețit și ar fi voit să aibă nevastă, ca să poată săruta pe cineva. Așa era el când era amețit: îi era dragă lumea toată.

- Bună dimineața! zise el intrând în grajd.

- Bună să-ți fie inima! răspunse tot el, deoarece caii, cărora le zisese „bună dimineața”, nu îi puteau răspunde.

- Dar fân mai aveți d-voastre?

- Ia vino, mă rog, și te uită!

- Bun! bun! zise el iar, încredințându-se că este fân.

- Da, bun!

Însă Vulpoi, unul din caii de la căruța lui Iorgovan, stoca gânditor și nu mânca.

Șofron își încreți sprâncenele, îl apucă de urechi și-1 ținură apoi se dete înapoi și grăi:

- Șofroane! lasă! nu te necăji! culcă-te să tragi un pui de somn; dar bagă de seamă să nu te fure somnul, Șofroane că e ziuă, Șofroane, și ai treabă, Șofroane!

Culcat apoi în ușa grajdului, cu capul pe prag, el în curând începu a zâmbi prin vis.

Când se albea de ziuă, el sări sprinten în picioare ca să adape caii și să-i țesele, iară când soarele se iveau din dosul dealurilor el se-ntorcea în băătăura de la marginea satului, ca să vadă cei și cum și să-i poată da stăpânului său răspuns pe când se va scula.

Șofron, pădurean și el, știa să vorbească cu pădurarul tocmai de aceea însă în curând simți că anevoia se va înțelege cu dânșii.

Nici nu voiau pădurenii să steie de vorbă cu dânșii. Cei mai mulți ziceau că nu rămân pe aici, ci trec în Bănat, unde ziua se plătește mai bine. Alții îl amânau pe mâine, pe pomâne, zicând că nu știu încă cum se vor hotărî prețurile. Iar puținii care erau gata de a merge chiar de pe acum la lucru cereau niște prețuri de te speriai de ele. Trebuia să

le plătești zilele pierdute pe drum și ostăneala drumului. Apoi anul era bun, și dar din dar se face. Apoi veniseră mai puțini decât într-alți ani. Apoi - și mai ales -era holeră, și degeaba omul în gura morții nu întră.

Dar toate aceste calea-valea; vorba era că nu se găseau oameni pe placul lui Busuioc.

Busuioc își făcuse socoteala câți cosași, câți legători și câți mănunchesi îi trebuiau pentru ca să-și poată aduna rodul în timp de trei zile. Pădurenii aveau însă alte socoteli. Voind a pleca la seceriș, ei se adună în cete de câte cinci până la o sută de inși. Fiecare din aceste cete are apoi un om al ei, care se învo-ește pentru ceata lui; oameni răzleți nu se găsesc, deoarece lădureanul o dată cu capul nu se desparte de ceata cu care a decăt. Degeaba se căznea dar Șofron să adune numărul poruncit de Busuioc: o dată erau prea mulți legători; altă dată prea puțini cosași. Dar, ceea ce era mai rău, se nimereau totdeauna prea mulți care nu fac nici o treabă. Fieștecare ceată de cel puțin opt inși are câte un cimpoieș ori lăutar și câte un băiat care poartă fedeleșul cu apă în urma secerătorilor, iar lăutarul e socotit drept cosaș și băietul drept mănunches. Busuioc hotărâse un cimpoieș, un lăutar și doi băieți, iar lui Șofron i se nimereau câte patru lăutari, doi, trei cimpoieși și câte cinci, șase băieți.

„Să facă Iorgovan ce voiește el!” grăi Șofron și să întoarse năcăjit la birt.

Mai rău se năcăji când află că Iorgovan tot nu s-a sculat încă, iar după ce se duse la grajd, el începu a se scărpinga la ureche.

Vulpoiul stetea cu urechile dăbălate și făcea zâmbre.

- Am zis eu, grăi Șofron. Are ceva Iorgovan, trebuie să aibă. Ziceam eu încă de ieri că omoară caii. Astă-noapte i-a lăsat asudați în mijlocul drumului, iar acum doarme ca ne alte dați.

Îl știa om care nu primește să fie purtat de slugile tătâne-su; dar Vulpoiul era bolnav, și, năcăjit cum era, Șofron nu mai avea răbdare și trebuia să-l trezească. Iorgovan durmea și nu durmea: nu știa nici el singur ce face. Obicinuit a se scula de dimineață, el s-a trezit deodată cu Șofron, dar nu-i venea să se scoale. Îi era greu să mai deie față cu oamenii care-l văzuseră peste noapte și închise iar ochii, pentru ca să fugă din lume și să nu mai știe nimic.

El se uită dar cam supărat la Șofron când acesta îl trezi

-Ce-ți pasă?! Îi zise apoi. Nu cumva ai voi să-mi si cheful că să nu rămâi numai cu paguba? Lasă-1 să piară dacă n-are zile!

Și iar închise Iorgovan ochii: ar fi voit să doarmă mere să nu se mai trezească tot el însuși.

Dar el nu mai putea să doarmă.

Un cal?! Puțină treabă! Dar nu era a bine! Tot n-ar fi vrut Iorgovan să păgubească.

Însă el voia să-i arate lui Șofron că prea puțin îi pasă și nu s-ar fi sculat - ferească Dumnezeu! - nici n-ar fi întreat, după ce se sculă, despre Vulpoiul.

- Ce-i cu oamenii? Întrebă el uitându-se așa cam pe furș în fața lui Șofron.

- Să vii să vezi! Îi răspunse Șofron.

- Sunt ori nu sunt?

- Sunt și nu sunt.

Vorbește-mi cum se vorbește, grăi Iorgovan mai răsi fost? n-ai fost? ai găsit? n-ai găsit?

-Am găsit și n-am găsit, îi răspunse Șofron. Așa cum ai cere nenea Busuioc, n-ai putea să-i aduni decât în sat, din plin.

Atât îi mai trebuia și lui Iorgovan. Dacă nu putea doarmă, ar fi voit să meargă mereu înainte până ce nu va ieși din lume.

-Atunci pune caii, ca să mergem mai departe, zise el hotărât și se duse ca să facă socoteala conacului.

Șofron puse caii - la căruța sa trei, iar la a lui Iorgovan numai doi...

Iorgovan se urca-n căruța cu doi cai întocmai cum s-ar fi urcat când ar fi fost cu trei. Slavă Domnului, feciorul lui Busuioc n-avea nevoie să-și piardă rostul pentru atâta treabă.

Dar omul om rămâne.

-Cu pielea cum rămâne? întrebă feciorul lui Busuioc.

-O s-o găsim aici, îi răspunse sluga.

-Mână tu înainte!

Șofron ieși cel dintâi din curte, iară Iorgovan rămase-n urma slugii.

-Mare minune! grăi Șofron. Fire-ar să nu-i fie de diochi.

IV

Noaptea, pe la cântarul cocoșilor, Iorgovan era la Cil și se bălăbănea cu Iuțu, un om de acolo din sat, în vreme ce Șofron durmea la locul lui, în ușa grajdului, cu capul pe prag.

-Care va să zică, mâne dimineață ești cu oamenii aici!

-Las' pe mine, grăi Iuțu. Dacă nu găsesc în Cil, caut prin latele de dimpregiur. Am până dimineață timp să cutreier toate satele până în Dulcele și Zimbru.

Iorgovan tresări.

-Nu e departe Zimbru de aici? întrebă el fricos.

-Cale de un ceas bun și nici atâta, îi răspunse Iuțu. Țiu mereu drumul de țară până la Iosășel, iar de aici apuc valea la stânga și ies drept în Zimbru.

-Haid'! pleacă! nu pierde timpul! grăi Iorgovan cuprins de neastâmpăr.

Rămânând apoi singur, el începu să se plimbe prin curtea nare și deșartă.

Avea destul timp până dimineață: putea să meargă și să se întoarcă, fără ca să știe Șofron în ce treburi a umblat. Inșă caii erau obosiți, păgubise o dată, și Șofron durmea-n ușa grajdului.

Era o nebulie! De ce să se ducă? de ce s-o vadă? ce avea el cu dânsa!? Nimic, nimic, nimic! Era o mare nenorocire pe capul lui pădureanca aceea; dar îi ieșise o dată primejdia-n cale și nu se mai putea feri de ea, îl apucase o dată gândul de a se pune călare și nu mai putea, nu mai putea, răcoarea nopții, lumina lunii, umbrele copacilor, toate-l adimineau.

-Culcă-te și dormi! zise el îndârjit, apoi se duse drept spre claie de fân ce se afla în fundul curții, își găti un culcuș culcă și închise ochii.

Somnul însă e câteodată primejdioasă scăpare.

S-a căznit cât s-a căznit, a și adormit de la o vreme, dar îndată ce l-a răpus somnul, el a și pornit la drum, iar în vis ciât sunt scurte și, pornit o dată, nu se mai opri decât acolo unde-l ducea gândul lui. În cele din urmă se trezi speriat din somn, se uită zăpăcit împregiurul său și, dându-și seamă că tot n-a plecat încă, sări în picioare și se duse la grajd.

Nu era decât pe jumătate treaz, și dacă s-ar fi culcat doarmă, dimineața n-ar fi putut să-și deie seamă, a visat oare lucrul acesta ori l-a făcut în aievea; cu toate acestea, el luă de la scară pe cel mai prost dintre cei cinci cai.

Șofron sări în picioare, gata de a-l umfla.

- Stai pe pace, că eu sunt, grăi Iorgovan încet.
- Ce vrei să faci?
- Mă duc să caut secerători.

Șofron așteptă să iasă cu calul, apoi se culcă iar cu capul pe prag și dormi liniștit mai departe.

„N-o să mai fac eu în viața mea lucrul ăsta cu atâta poftă” își zise Iorgovan după ce se văzu ieșit în drumul cel mare”.

Drumul până la Iosași e plăcut chiar și ziua, dar încă în zori de zi, pe răcoare, la lumina lunii, și Iorgovan îl trecea ca vis. Însă numai de la Iosași înainte era, mai ales pentru el, crescut la Câmpie, țara minunilor nespuse.

Aci drumul apucă pe o vale mai strâmtă, țiindu-se mereu de țărmurii unui râuleț zgomotos, acum printre țarini și fânețe, mai departe printre livezi și rariști, și iar mai departe printre livezi și rariști dese ori pe sub stânci ce atârnă greu de coasta piezișă, presărată pe ici, pe colo cu câte un fir de mesteacăn. Se albea de ziuă, păsările începuseră a zbura din creangă în creangă: din când în când se auzea câte-o gaiță ori câte un sturz, turturica gurăia, ciocânitoarca bătea-n scoarța copacului, cocoșul-sălbatec cânta de zori, iar privighetoarea, care-l însoțise pe Iorgovan în tot drumul lui, speriată parcă de lumina ce începuse a se revărsa peste culmile dealurilor în vale, își urma cântecul cu îndoită patimă.

Crescut la Câmpie, Iorgovan n-ar fi crezut niciodată că sunt cu puțință atâtea frumusețe îngrămădite la un loc. Însă el n-avea timp pentru ele. Ceasul lui Iuțu ieșise de tot lung, și Iorgovan își îmbărbăta mereu calul, ca să nu-l apuce ziua pe drum.

Era ziua mare când valea se lărgi.

În fund se ridica Moma, un munte înalt, cu coastele piezișe -i acoperit de sus până jos cu pădure deasă, la dreapta un deal tângos, iar la stânga alt deal mai prelungit, pe care se întindea itul cu biserica și cu morminții din sus de ea.

Iorgovan se opri, și parcă-i venea să se întoarcă.

Aici era Simina.

Ce să-i zică? ce să-i facă? ce voia el cu dânsa?

Putea el, om în toată firea, să-i spună c-a venit atâta drum e dragul ei?! Ori putea să-i spună că numai din întâmplare a nimerit pe aici?!

Dar de unde știa el ce poate și ce nu poate?!

Simina, fată harnică, se sculase des-de-dimineată, căci avea urzeală-n război, și la război hărnicia se măsoară cu cotul.

Neacșu, tatăl ei, ieșise în pădure să caute lemn de juguri, și ea ședea singură la războiul pus în o poiată din fața casei.

La moarte s-ar fi gândit Simina, dar la Iorgovan nu. Nu-i vorba, era un timp când se gândea și dânsa mult și pe când se gândea, se pomenea că plânge. Însă fetele nu pot porni ca flăcâii pe urma gândului lor, ci stau și se gândesc și așteaptă și plâng, iară gândul te părăsește când vede că nu te iai după el, și atunci se curmă și plânsul. Era frumoasă Simina și se știa frumoasă. Încă pe când era copilă simțea că toți se uită după dânsa, iar de când se făcuse fată mare, îi spuneau alții în fieștecare zi căi e frumoasă, și se vedea și ea însăși în ochii flăcăilor. Iar fetesc frumoase pot să aleagă din plin. Cu toate acestea, Simina nu și-a ales ea pe Iorgovan.

S-a nimerit așa. Pe când alți flăcăi se ațineau mereu după dânsa, feciorul lui Busuioc stetea departe și numai din când în când îi zicea câte-o vorbă, pe care numai dânsa putea s-o înțeleagă, și nici aceasta nu era vorbă de dragoste, ci vorbă scurtă, a omului ce vrea să-și ascundă durerea. Astfel a stat timp de trei luni aproape de dânsul,

iar când era să plece dânsa, trei zile de-a rândul n-a mai dat pe acasă, pentru ca nu cumva să deie față cu dânsa.

Văzându-l acum intrat pe portiță, ea își curmă lucrul, l aruncă ochii la el, puse încet suveica pe pânza întinsă, apoi se ridică și-și făcu cruce.

Un fior, unul singur, îi trecu tot trupul și o aruncă cu an în urmă: îi venea să închidă ochii și să se repeadă la el.

El însă venea zâmbind și liniștit, ca și când abia ieri s-ar fi despărțit de dânsa.

- Așa-i că te miri? zise el oprindu-se în fața ei, însă fără a privi drept la dânsa.

- Nu știu - îi răspunse ea, începând să tremure - știu însă că-mi pare bine.

- Am venit să te iau la seceriș.

- Mai știu și eu?! zise ea. Taica n-avea de gând să meargă iestimp.

- Dar tu aveai? întrebă el.

- Nici eu! răspunse ea hotărât.

- Ei! atunci te-am văzut măcar, grăi el cu glasul înecat; poate că e mai bine așa.

- Mai știu și eu?! zise ea, și lacrimile o năpădiră.

Iorgovan își mușca buzele și se uita împregiurul său: ar fi voit să rumpă, să frângă, să spargă; nu cuteza să se uite drept la ea; i se închideau ochii când o vedea, căci simțea că îndată ce o vede, îi vine s-o apuce și s-o strângă în brațe, încât să-i peară pofta de a mai plânge.

-Degeaba te uiți, grăi dânsa, că nu-i nimeni acasă; și chiar dac-ar fi, mie nu mi-e rușine să plâng.

-Atunci de ce plângi? grăi el apropiindu-se de dânsa. Am venit eu ca să te văd plângând?!

-Mai știu și eu de ce ai venit! răspunse ea așezându-se și întorcând fața de la dânsul.

Iorgovan începu să-și rumpă c-o mână unghiile de la cealaltă. în cele din urmă el o apucă cu vârful degetelor de mâneacă și-i zise:

-Simino! Auzi tu, Simino?! Fii cuminte. Uite, zău că-mi pierd și eu sărita. Și de ce?

Ea își șterse ochii și se întoarse spre el.

-Tot am vrut să te întreb - zise apoi - și nu știu de ce nu te-am întrebat: ce vrei tu cu mine?

El dete din umeri.

-Nimic! Știu numai că-mi ești dragă de mi s-au urât zilele.

-Dragoste-n sec! zise ea. Eu dragă și tot eu arsă de dor.

-Așa-i - răspunse flăcăul — știu că-i așa.

-Atunci dă-mi pace!

-Dar tu de ce nu-mi dai mie?!

Ea se uită lung la el, dar nu-i răspunse nimic.

-Așa e! grăi Iorgovan strâmtorat. Tu nu ai alergat după mine, dar m-ai făcut pe mine s-alerg. Dar cine știe, poate că e mai bine așa!

El ar mai fi voit să-i zică multe, și multe ar mai fi avut ea să-l întrebe, dar mai departe urmau lucruri despre care el nu putea să vorbească și pe care ea ar fi voit să le afle oarecum pe simțite. Rămaseră dar tăcuți, ea șezând în război, iară el răzămat pe stâlpul șurii, și cum steteau așa, fieștecare simțea că este un lucru de sine înțeleș să steie și să tacă.

Așa i-a găsit Neacșu când s-a întors de la pădure.

„Adecăte cum vine lucrul ăsta?!” se întreba el uitându-se nedumerit la

Iorgovan. Nu știa nici el, se bucură ori se năcăjește.

Dar de aceasta nici nu-l întreba nimeni: vorba era să-și ieie fata și s-o ducă la Câmpie.

El stete pe gânduri.

O singură fată avea: dacă nici pentru asta n-ar fi avut slăbiciune, ce mai de om era și el?!

Să plece el singur la drum atât de lung? Asta n-o mai făcuse niciodată în viața lui, și nu putea parcă nici acum s-o facă. Cine știe câte i se pot omului întâmpla?! Și totuși tocm.. drumul acesta el n-ar fi voit să aibă tovarăș om din satul lui.

El se uita împregiurul lui, la casă, la șura cu războiul și cu sculele lui de dulgherie, la grădina cu pomi și la portița ct sale, se uita cu un fel de înduioșare, apoi grăi:

- Se înțelege c-o să mergem! Trebuie s-o facem și asta, ca să nu zicem că n-am făcut-o, adăuga iar mai încet, așa, petru dânsul.

Iorgovan se simțea ca popa ce-a ajuns cu chiu, cu vai să-s puie patrafirul și, când e vorba să înceapă slujba, nu știe să citească.

Îi venea să le zică: „Uite! dar dac-ați veni la anul?!”

Însă nici pentru asta n-avea destulă inimă.

El porni călare-nainte, iar pe dânsa o lăsă ca să vie-n urmaa lui pe jos, până la Cil, se-nțelege, numai până la Cil.

De la Zimbru până la Cil, Iorgovan își ținea mereu calul în frâu, deoarece, cu cât mai mult se depărta, cu atât mai rău îi părea c-a plecat. Sosind, în sfârșit, la Cil, el se plimba neastâmpărat și se uita mereu în drumul din care sosise, da pe furișate, hoțește, ca nu cumva să-l zăpsească Șofron.

Parcă lui Șofron îi treceau d-alde-astea prin cap?!

Șofron, când o văzu pe Simina, se uita la ea așa din întâmplare, apoi se uita mai cu dinadins, apoi rămase cu gura căscată și în cele din urmă simți parcă i s-ar fi stricat toată viața câtă-i mai rămăsese, și întregul suflet i se strânse într-un singur gând: s-o ascundă, ca numai el să știe de dânsa.

- Haid', soro! tu vii cu mine, îi zise el când oamenii începură a se urca în căruțe; sări apoi sprinten, își scoase sucmanul de sub sacul cu grăunțe și-l întinse pe scândură, lângă dânsul.

Simina mai stete o clipă nedumirită, mai trase cu coada ochiului spre Iorgovan, apoi se urcă și se puse pe sucman lângă Șofron.

Iorgovan le vedea toate și se necăjea, dar nu putea el să-și deie înaintea slugii slăbiciunea pe față; apoi pe Simina n-o perdea el orișiunde ar fi lăsat-o; îi era destul c-o știe aproape poate s-o vadă în tot minutul.

Simina ar fi voit cu toate aceste să fie singură, ca să poată plânge.

V

Busuioc moștenise de la taică-său o moară de vânt, și e bună sculă moara de vânt, mai ales la Curtici, unde cale de o zi de giur împregiur apă curgătoare nu se pomenește. Bătută însă mereu de vânturi, moara lui Busuioc s-a hodorogit în cele din urmă, și pe când el umbla s-o repareze din temelii, cumna-său, popa, i-a dovedit că-i vine mai bine să-și cumpere o moară cu foc: acum Busuioc avea o locomobilă ușorică și ieftină, care lucra cu foc de paie și mâna vara o mașină de treierat, iară în alte timpuri moara cu doauă petri, pusă în grădina de la marginea satului, în locul celei de vânt.

Pupăză făcea focul la cazan.

Acest Pupăză, un om de vreo patruzeci de ani, era mai scurt decât toți oamenii scurți, cu capul de tot mare, cu fălcile ieșite și cu ochii înfundați în cap și îi ziceau Pupăză pentru că era cam tont de felul lui și umbla crăcit, încât parcă șchiopata de amândouă picioarele.

El se trezise la moara lui Busuioc, unde-l lăsase maică-o femeie fără de căpătâi, de care abia câte un bătrân își mai aducea aminte. Și, precum e lumea, se vorbeau multe despre Pupăză: mai că-i este rudă, mai că frate din flori cu Busuioc. Destul că nu era slugă cu simbrie, ci om care se știa la el acasă și nici nu-i porunca nimeni lui Pupăză: el făcea numai ce-i plăcea lui. Se pomenise la moară, crescuse la moară și acum nu-și mai putea închipui el viața lui altfel decât la moară, întocmai precum nici Busuioc nu și-ar fi putut închipui moara fără de Pupăză.

Cu toate aceste, tocmai Pupăză era omul care nu trebuia să steie la moară: mânca Pupăză ce apuca, durmea unde-l prindea somnul, dar ținea la curățenie de ți se făcea milă de ei și dacă Busuioc punea cioareci și peptar de postav civit, Pupăză ținea să aibă și el cioareci și peptar din tot acel postav. Altfel se ducea-n lume.

La moară însă și la gura cazanului curățenia vesmintelor nu se poate păstra: Pupăză era mereu plin de făină, de prav, de funingine și de ulei, de te fereai să nu te atingi de el.

Nu-i vorbă, el avea treabă multă și nu-i venea timp să-și deie seamă despre aceasta; se găsea însă din când câte un om care, neavând altă treabă, se lega de el și-l necăjea.

Plecând Iorgovan, Busuioc făcu rânduială, ca să macine grâul ce mai era la moară, pentru ca după seceriș să poată pune mașina de treierat neîntârziat în lucrare. El puse oamenii să curățe locul de arie în mijlocul grădinii și hotărî locurile pentru șirele oamenilor învoiți să treiere cu mașina lui.

Era dar multă lume la moara lui Busuioc.

Pupăză crescuse la moară; la moară umblă mulți oameni; mulți oameni și tu multe, și multe învățase Pupăză în viața lui: roata morii tot se mai oprea câteodată, dar gura lui nu. Spunea mereu și spunea tot prostii, și prostii puține, câte învățase el de la alții, dar le spunea mereu la alți oameni și iară la alții, încât morarului îi venea să fugă în lume, iară oamenii ziceau că nu e om mai de haz decât Pupăză.

Verigă, om de aci din sat, aștepta de doauă zile să-i vie rândul la moară: auzise o dată, de doauă ori prostiile lui Pupăză și i se urăse de la o vreme cu ele. Ar fi voit să facă ceva ca să-i treacă de urât.

El se uită lung la Pupăză și-i zise:

—Bine, măi Pupăză, cum ai ajuns tu?

Pupăză nu se supăra când îi ziceau Pupăză, fiindcă acesta-i era numele; el se uita însă la cămașa de pe trupul său și era foarte strâmtorat.

—Ce-i? întrebă el, uitându-se la ceilalți oameni, ca să vadă dacă sunt ori nu și ei de părere că nu e curată cămașa lui.

Oamenii se siliră să nu râdă; dar nu era cu putință să-ți stăpânești râsul când îl vedeai pe Pupăză uitându-se astfel, când la cămașa de pe trupul său, când la oamenii ce o văd.

—Râdeți! grăi Pupăză, apoi se scutură pe mâni, ieși din moară, se puse pe un buștean și rămase busumflat.

Ii era sărită țandăra, și când îi sărea lui țandăra, era sărită și pace bună.

Acum degeaba se trudeau oamenii să-l încredințeze că Verigă vorbește săcături, că n-au râs de dânsul și că la moară nimeni nu poate să aibă cămașă mai curată

decât a lui: el era om cu minte, cu judecată și vedea cu ochii lui. Muncea cât zece, iar Busuioc nici nu-l îmbrăca măcar cumsecade: asta era o nedreptate. Nu putea Pupăză suferi ca oamenii să-i spună că i s-a făcut nedreptatea aceasta.

În curând el se ridică și se depărta spre sat, ca să le spună altor oameni mai cu inimă că l-a părăsit pe Busuioc, că l-a lăsat pe el singur să facă dacă poate.

Așa făcea Pupăză totdeauna când îi sărea țandăra, și fiindcă lumea știa cum face, oriunde se ducea, toți se mirau de curățenia veștmintelor lui; iară copiii se luau droaie după dânsul și-l întrebau mereu dacă este ori nu flămând. Flămând?! Vorbi aceasta Pupăză nu o putea suferi în urechile lui: era mai bucuros să moară de foame decât să primească o bucată de pane de la cineva. Și cu toate aceste, cutreierând ulițele și colindând iute de la casă la casă, el își făcea poftă de mâncare, iar pofta de mâncare îl înduioșa pe Pupăză.

Înspre seară el începu a li se plânge oamenilor că Busuioc l-a alungat de la casa lui.

Iar Busuioc se plimba necăjit prin casă — nu, necăjit nu — mâhnit până în adâncul inimii lui. Cu toate aceste, acum, tocmai acum, nu s-ar fi legat, Doamne ferește, de nimeni: îi era greu a ieși din casă.

Nu! știa el cine e Pupăză, dar știa ce zicea lumea despre dânsul și îi venea să deie cu toporul când se gândea la droaia de copii și la oamenii ce râd de-a lungul ulițelor.

Iar el nu putea să facă nimic.

Îndărătnic din fire, Pupăză rămase noaptea întreagă pe uliță, umblând de ici până colo și vorbind mereu așa singur, și abia a doua zi pe la prânz, stăpânit, în sfârșit, de foame, el începu să deie târcoale pe la casa lui Busuioc.

Era târziu după amiază când el deschise porțița, intră fricos și se opri la intrare.

- Du-te, frate, c-a venit! grăi Busuioc, care nu putea să-l vadă.

Vica tăie un coltuc de pane și ieși cu el afară.

Când o văzu, Pupăză începu să plângă, să facă mătâni și să sărute pământul; luând apoi coltucul din mâna ei, se-ntoarse și se depărta iute, vesel și tot mai vesel spre moară.

Abia se-nchise porțița în urma lui Pupăză, și se deschise poarta cea mare, ca să între Iorgovan, cu cele două care de secerători.

Și n-ar fi putut Iorgovan să sosească în ceas mai potrivit decât acesta.

„Se-ntâmplă câteodată!” grăi Busuioc în el când văzu că la căruța lui Iorgovan sunt numai doi cai.

Un lucru de nimic!

Ar fi vrut să nu-l fi băgat de seamă.

Și totuși...

Îl știa pe Iorgovan om cu socoteală și nu se putea dumiri ce oare i se va fi întâmplat de și-a pierdut rostul, căci numai din senin, paguba nu vine, ci omul trebuie să facă și el ceva ca să și-o aducă ori să-i deschidă măcar drumul.

Busuioc nu era acum dintre oamenii în curtea cărora poți să intri fără ca să fii băgat în seamă de stăpânul casei, și nici Simina nu era femeia care poate să treacă pe nevăzute pe naintea cuiva.

Ieșind în calea celor sosiți, el trecu o dată cu privirea peste oameni și ochii lui se opriră la dânsa.

Îl ardea parcă la inimă.

O știa de tot bine și-i era destul s-o vadă pentru ca să înțeleagă o mulțime de lucruri, căci iute se descurcă lucrurile mintea omului când li se ivește căpătâiul.

Încă anul trecut simțise Busuioc că-i plac feciorului său ochii Pădurencei, și s-ar fi mâhnit, poate, dacă nu i-ar fi plăcut, fiindcă erau făcuți pe plăcute, dar c-a trecut anul și nu i-a uitat, dar îi plac atât de mult încât își pierde rostul și-și omoară caii de dragul lor, asta îl pune pe gânduri.

Acesta era dar gândul care l-a făcut să meargă el după secerători?! Și s-a dus cale de două zile ca s-o aducă pe dânsa?!

I se făcea lui Busuioc o mare nedreptate; chiar feciorul lui îi făcea o mare nedreptate.

Și când i se făcea nedreptatea aceasta?

Acum, chiar acum, după ce i se făcuse o altă nedreptate tot atât de mare: abia ieșise Pupăză din curte, și intră Simina în ea. Dar Iorgovan era feciorul lui. Busuioc îi făcu fetei semn să se apropie.

Simina își rânduie prin o singură scutură hainele pe trup. apoi înaintă cu capul ridicat până la el, se plecă și-i sărută mâna

- Să fii sănătoasă! îi zise el. Bine-ai făcut c-ai venit. Du-te-n casă, că leichii-ti o să-i pară bine. Vico! - strigă apoi, întorc, du-se spre casă - ia vino de vezi și tu ce oameni ne-au sosit la casă!

După-aceea el se duse la Neacșu, îi dete mâna și-l întrebă de sănătate, în vreme ce Simina se depărta cu pas liniștiți spre casă.

Iorgovan își făcea de lucru la căruță, iar Șofron stetea nemișcat și se uita.

În șapte ani de zile, cât a muncit cu simbrie, și-a adunat bănișori, frumoși bani, și i-a dat lui Busuioc, să-i pună cu camete bune pe la oameni, și mai avea și două jugăre pe pământ cu grâu, iar altul cu porumb; aceasta era mulțumirea vieții lui, începătura tuturor visurilor ce-și făcea despre ziua de mâine cum stetea acum și se uita, ar fi vrut să-și strângă-n o clipă tot ce are, să-și cumpere paie, multe paie, și să le deie foc paielor și să râdă încât să se prăpădească.

- Să desprindem caii, îi zise Iorgovan, care se mira că trebuie să i-o zică.

Șofron se uita sperios la el.

- N-am poftă, îi răspunse. Să-i desprindă cine-i are!

Iorgovan rămase o clipă uimit, apoi se uită împregiurul său, ca să vadă dacă nu cumva a auzit cineva vorbele aceste.

- N-am acu timp de ceartă, îi zise; dup-aceea desprins caii și-i luă de căpăstru, ca să-i ducă în grajd.

- Ce faci cu caii?! strigă Șofron aspru și sări de-i luă căpestrele din mână. Nu-i vezi că sunt înfierbântați de drum?!

Grăind aceste, el trase caii după el și începu să-i plimbe prin curte.

Iorgovan era feciorul lui Busuioc și putea să facă ce vrea el cu caii tătâne-său; însă sluga avea dreptate, sluga era mai cu băgare de seamă decât chiar fiul stăpânului. El se duse dar, desprins caii de la căruța slugii, îi luă de căpăstru și începu și el să-i plimbe.

Astfel se plimbau amândoi prin curte, privind mereu, când unul, când altul, la scările casei, ca să o vadă pe Simina ieșind. Iorgovan ar fi dorit să steie cât de mult în casă, pentru ca să nu-l găsească în curte când se întoarce, căci n-ar fi voit să deie față cu dânsa, iar Șofron ar fi fost gata să plimbe toată noaptea caii prin curte, pentru ca nu cumva, ducându-i la grajd, să-i ducă și Iorgovan pe ai lui și să meargă-n casă mai-nainte de a se fi întors Simina. De aceea, pe cât era de liniștit Șofron, pe atât de neliniștit

Iorgovan. În cele din urmă el nu se mai putu stăpâni și duse caii la grajd.

Șofron ar fi vrut să-i spună că nu i-a plimbat încă destul, aceasta nu era adevărat, și așa nu-i rămânea decât să plece el în urma lui.

Din grajd ei nu puteau să vadă dacă Simina se întoarce ori nu: erau dar ca înțelegeți să-și facă iute treburile și să iasă cât mai degrab' la lumină.

Busuioc avea slugi destule și feciorul lui n-ar fi avut nevoie să desprindă caii, să-i plimbe prin curte și să-i ducă la grajd, însă nimeni nu-l putea opri de a le face toate aceste dacă așa era pofta lui. Iar acum, după ce le făcuse toate, și Simina tot nu-și mai isprăvisese vorba cu stăpâna casei, el mai putea să tragă și căruțele în șopron, să vadă dacă boii au nutreț, dacă sura toate în bună rânduială. Multă treabă-și poate face un om harnic în o gospodărie ca a lui Busuioc.

Dar, în cele din urmă, el era feciorul părinților săi și se întorsese din drum: e bună hărnicia, dar tot nu te iartă să vii așa ca din pușcă și să-ți cauți de treburi fără de a fi schimbat mai-nainte o vorbă cu părinții tăi. Voia, nu voia, n-avea încotro: el trebuia să se ducă în casă.

Și-i era greu lui Iorgovan să deie față cu părinții săi.

N-ar fi vrut, ferească Dumnezeu, ca ei să creadă că el umbla cu gândul de a și-o lua de nevastă pe Simina, dar o iubea și încă mai puțin a vrut ca cineva să simță că-i este dragă și nu voiește s-o ieie.

Mai bine ar fi fost dacă o lăsa unde a găsit-o.

Dar Iorgovan se știa stăpân la casă și, dacă era vorba, putea să deie față cu orișicine fără ca să i se încleșteze inima: el se depărta cu pas hotărât.

Șofron se uită cât se uită în urma lui, cum te uiți în fata puhoiului ce vine de-a valma preste tine, și apoi, când îl văzu întrând, se lăsă răzimat de ușchiorul de la ușa grajdului și rămase amețit. Îi era ca și când i s-ar aprinde casa-n cap și s-ar prăbuși toată lumea peste dânsul.

„Rău m-ai bătut, Doamne!” zise el într-un târziu, apoi oarecum ușurat în grajd și începu să-și caute de treburi.

El însă nu mai putea să facă nimic.

Nenorocirea-i ajunsese năpraznic: era fărmeecat și nu altă. El ieși iar în curte, dar în zadar, căci nu putea să vadă din cele ce se petreceau în casă, și nu-i rămânea decât să aștepse și să dorească, și atât de tare îi era dorul, încât îi părea că el trebuie s-o ajungă, s-o ieie și s-o aducă.

Și cine știe dacă nu cumva chiar dusă de dorul lui, Simina ieși în cele din urmă din casă și se uită peste curtea în care nu mai rămăsese nici unul din tovarășii ei de drum.

Șofron o dorise pentru ca să n-o mai știe aproape de Iorgovan, dar nu voia nici să o vadă, nici să deie față cu dânsa: văzuse destul, prea destul. El grăbi dar să-i spună că ceilalți s-au pus la odihnă în șura cea mare, ce se afla pe aria din dosul grajdurilor, iară Simina șezuse tot drumul pe sucmanul lui și acum îi era greu de dânsul.

Ea nu mai întrebă dar nimic, ci se duse încotro socotea că-i va afla, spre porțița de la capătul dinspre case al grajdurilor.

Acum Șofron răsufla mai ușurat, dar el tot nu putea să se depărteze. Era-n amurgul serii: încetul cu încetul se însera de tot; în cele din urmă răsări și luna, și el stetea mereu la ușa grajdului, și câtă vreme vedea lumină în case, îi era peste putință să-și părăsească locul.

El trebuia să vadă când iese Iorgovan, dacă ar trebui să iasă, și să știe unde se duce.

Și precum stetea așa, gândurile îl mânau mereu nainte și nu-l îngăduiau să se oprească la ziua în care se afla.

Putea el să împedec pe Iorgovan de a se întâlni cu Simina?

Trebuie să-l poată?! De câte ori și-i gândea pe dânșii singuri preună, simțea că-și iese din fire și că trebuie să fie moarte de om. Și, totuși, Iorgovan era feciorul lui Busuioc, și în casă, el, sluga lui Busuioc, nu putea să-l urmărească. Iar Simina îi spusese c-a stat trei luni de zile în casa lui Busuioc, și dacă a stat o dată, mai putea să steie. Apoi, dacă Iorgovan voia să fie singur cu dânsa, putea să-l trimită pe el undeva.

„Trebuie să i-o spun!” grăi Șofron hotărât.

El auzi cheia în broasca de la ușa casei. Busuioc își încuia, ca în toate sările, ușile de la casă mai-nainte de a se culca.

Acum se putea pune și el la odihnă.

Nu se putea.

Stătuse toată seara în fața casei și-i văzuse pe toți care au intrat ori au ieșit; cu toate aceste, acum, când văzu ușa încuiată, îl izbi gândul: „Dar dacă Simina ar fi și ea în casă?!”

Trebuia s-o vadă el cu ochii lui, ori lua un tăciune și dedea foc casei.

În șură era liniște. Oamenii-și făcuseră culcușuri de fân și durmeau toți, afară de trei, care steteau de vorbă împregiurul unui foc de la gura șurii. Între aceștia era și Neacșu. Nu era om bătrân tatăl Siminei; însă vara toată suferise de friguri, și boalele se întovărășesc și multe se adună unde s-a pus o dată una: el n-avea poftă de mâncare, tușea cam des și nu putea să doarmă. Iar omul care se simte o dată slăbănog mereu la boala se gândește: Neacșu vorbea cu ceilalți de holeră și le spunea că se teme de ea, fire-ar să n-o fi zis în ceas rău.

Tată unei fete frumoase, Neacșu era obicinuit cu oamenii duși cu gândul la însurătoare, și-i fusese destul să schimbe o vorbă cu Șofron, pentru ca să-l știe unde bate. Îi spusese Șofron în de amănunt ce are și ce nu are, ce poate și ce nu poate, își dăduse toată silința să se puie bine cu dânsul, și nici nu nimerise rău. Dar tocmai de aceea Neacșu ar fi voit să fie culcat când îl văzu pe Șofron: dac-ar fi fost un om ca toți oamenii, treacă, ducă-se; nu era însă și-i venea greu să-l vadă că degeaba vine, degeaba se duce.

Șofron simți și ci că bătrânului nu-i prea pare bine de dânsul, și după ce se încredința că Simina nu este în casă, se porni pe ducă. Dar una e s-o vrei, și alta e s-o faci. Venind, el stricase vorba oamenilor, care mai steteră cât mai steteră, începură să caște și în cele din urmă se duseră și ei să se culce.

Șofron rămase singur cu Neacșu și acum nu se mai se mai putea depărta.

Steteau tăcuți la foc, se uitau din când în când unul la altul și, cum steteau așa, ei se înțelegeau unul pe altul.

-Rău am ajuns, nene Neacșule, grăi Șofron într-un târziu; eu, om în anii mei! N-aș fi crezut niciodată că se poate una ca asta.

- Știu! îi răspunse Neacșu, dus pe gânduri.

Mai departe ce să vorbească?! Așa era cum zicea Șofron, și așa era cum zicea Neacșu; steteră dar cât mai steteră, apoi Șofron se ridică și plecă fără ca să zică măcar o: „Noapte bună!”, iară Neacșu luă câteva surcele și le aruncă una după alta în foc.

În vremea aceasta Busuioc se plimba prin casă uitându-se din când în când la Filip, feciorul lui mezin, un băiat de vreo optsprezece ani, care ședea la masă cu peana asupra hârtiei.

- Scrie! grăi părintele, în sfârșit: „Cumnate dragă?”

- Dar de ce să nu-i scriu eu din partea mea? întrebă băiatul.

- Scrie așa cum îți zic eu! - grăi tatăl așezat - că tot vine mai bine. „*Mâne încep secerișul - urmă el apoi dictând – și mi-au adus oameni de la pădure, cincizeci și doi, câți îmi trebuie. Tu știi însă că e opreală din partea stăpânirii; te rog dar să pui caii și să vii cât mai neîntârziat la mine, ca să ne sfătuim ce trebuie să fac. Nu cumva să întârzii, căci am mare trebuință de tine.*” Atât! zise el după aceea, apoi își scoase pecetea din saltarul mesei, dete cu ea în perna cu vopseală și o puse sub scrisoare.

VI

Noaptele de vară sunt scurte, dar ele despart zilele lungi una de alta, căci multor bucurii, multor dureri și necazuri, multor gânduri, și bune, și rele, li se perde firul prin vis, și dacă ți se întunecă gândul, culcă-te și dormi, că ori te vei deștepta înveselit, ori firea-ți este posomorâtă și întristarea îți priește.

Pe la cântatul cocoșilor casa lui Busuioc era-n picioare, lăutarul își strunea coardele, cimpoieșul își potrivea piscoiul, iară oamenii se găteau de sărbătoare luându-și flăcăii coasele pe umăr, iar fetele secerea la brâu. Ziua nu era încă dezvăluită de tot din noapte când ei erau strânși cu toții în fața *cast* așteptând să iasă gazda, ca să-i ureze de secerătoare.

Îndată apoi ce cheia răsuna în broasca ușii de la casă, cimpoieșul își umflă cimpoile și lăutarul începu să tragă cu arcușul.

Vioară și cimpoi cât îți place, dar și vioara, și cimpoile sună a pustiu când nu sunt însoțite de glas omenesc, și parcă nu erau zori de zi de vară, ci amurgul unei neguroase seri de toamnă.

Erau porniți oamenii spre veselie, nu-i vorba, dar la casa altuia unul așteaptă să vie gazda să-i deschidă inima, și aici gazdele erau toate puse pe gânduri.

Simina, dac-ai fi întrebat-o îi este inima bună ori nu, ar fi dat zâmbind din umeri. Îi era parcă-i venea să zboare ca pasărea ce se vede întoarsă la cuibul ei și să cânte și să facă toate nebuniile, și totuși umbla ca printre ouă și cuțite, și-i era frică să vorbească, să se uite la unul ori la altul, se temea să se ducă de ici până colo, căci mulți erau pe care îi putea supăra și mulți care puteau să-i strice voia bună. Dac-ai fi tăiat cu cuțitul în carnea ei, ea s-ar fi legat iute și ar fi mers veselă mai departe, numai pe alții să nu-i vadă posomorâți. Ar fi voit dar să între la învoială cu dânșii: mâne-i mâne, dar azi să le uităm toate fiindcă nimeni nu știe dacă sunt adevărate.

Șofron știa un lucru: că e zi de seceriș. Și omul care muncește zi cu zi tot anul și muncește cu drag în ziua secerișului nu se mai târguiește. La nuntă tot mai poți sta pe gânduri și la cumetrie, pentru că nunta și cumetria sunt începuturi; dar la secerătoare niciodată. Însă *Șofron nu era vesel pentru că nu știa să fie trist*, el se năcăjea, se mânia, își ieșea câteodată din fire, dar asta nu-l ținea, și cât dai în palme, iar îl vedeai cum îl știi, așa, nici zăr, nici smântână.

În timpul cât Șofron petrecuse pe drumuri, Petrea și Matei, argați la carele cu boi, suciseră din paie de săcară legători de snopi și le încărcaseră într-unui din care, ca să le scoată la câmp. Erau multe, căci multe trebuiesc la patruzeci de jugăre de grâu, și erau grele fiindcă le stropiseră cu apă, ca să fie jilave.

Ei se căzneau să întoarcă carul cu proțapul spre poartă, dar locul era strâmt și nu puteau să-i vie de hac, iară Șofron, care se cobora din pod cu un sac de porumb, se opri la mijlocul scării și privea zâmbind la cauza lor.

Femeile sunt cam fricoase din fire, și văzând că scara se îndoiaie cu Șofron, Simina simți toată greutatea sacului și se apropie cam cu frică de scară.

-Dă-te jos, că-mi vine rău, îi zise ea lui Șofron. Mai bine te-ai duce să le ajuți lor.

Șofron stete o clipă rușinat, apoi coborî scara și puse sacul jos.

Îi părea bine că des-de-diminează Simina l-a văzut și i-a vorbit și i-a spus să facă ceva; trebuia să-i zică și el o vorbă.

E însă greu s-o nimerești precum o gândești.

El o apucă de amândouă manile și se uită nedumerit în fața ei.

- Știi că-mi vine să te sărut?! îi zise apoi.

Simina era fată de optsprezece ani și crescuse în sărutări; o sărutare mai mult sau mai puțin, n-o scotea din apele ei; însă Șofron era om de treizeci de ani, și fetele tinere se simt în strâmtoare față de oamenii de treizeci de ani. Apoi Șofron nu era flecar.

-N-ai decât să voiești pentru ca să o faci, îi răspunse ea, fiindcă ești mai tare decât mine, dar sărutatul cu de-a sila nu are nici o noimă.

-Asta n-o știi tu — grăi el — apoi îi luă capul între mâni și-o sărută drept pe buze.

Simina își strânse buzele.

Așa nu voia Șofron, așa nu era mulțumit; când e uscat de sete, omul nu se satură cu rouă de pe frunze.

El își lăsă brațul peste umerii ei și o strânse la pieptul lui, apoi îi sărută gâtul și ochii și iar gura, și cu cât ea își strângea buzele, cu atât sărutările lui erau mai lungi.

Ea-și puse mâna pe obrazul lui, ca să-l depărteze de la dânsa.

- Lasă-mă! - îi șopti ea înecată - că mi-e rușine și vine greu.

- Sărută-mă și tu - îi răspunse el - că nu te las până nu mă săruți.

Simina își închise ochii și-și întinse buzele.

O sărutare, dată de silă, de bunăvoie, dar o sărutare.

- Dumnezeu să ți-o răsplătească, grăi Șofron, dându-i drumul.

- Om în toată firea - zise ea turburată - și fără toate mințile! Du-te acum și le dă ajutor.

Șofron se aruncă din o săritură la car, îl apucă de inimă, între roatele de dinapoi, îl ridică și-l suci, încât ceilalți n-aveau decât să-l cârmească din proțap pentru ca să-l întoarcă poartă.

„Ce să-mi fac dacă-i așa de tare, zise Simina în ea. Și la urma urmelor, gaură-n cer pentru o sărutare nu se face.”

Însă Iorgovan le văzuse toate. Stetea și se uita, dar se făcea că nu vede ori că prea puțin îi pasă. Și mult nici că îi păsa la Iorgovan. Știa el că Simina nu s-a lăsat de bunăvoie și ca . supărat de sala ce-i făcuse, și atât îi era destul. Un lucru : i -dânsul: că Simina, de sală, bucuros l-a sărutat și ea pe Șoircm. Și orișicine i-ar fi spus-o aceasta, el i-ar fi răspuns că nurse Simina însă o știa și aceasta, și de aceea începu să tremure ia tot trupul când dete cu ochii de Iorgovan.

Ea însă nu era supărată pe Șofron, nu-și făcea sie înseși muștrări, ci se întorcea cu pas hotărât spre casă uitându-în ochii lui Iorgovan, ca și când ar fi voit să-i zică: „Tu ar trebui să faci ca alții să nu îndrăznească a mă săruta”. Iorgovan i înțelegea privirea și fiindcă se simțea vinovat, se făcea că n-o înțelege și se arăta vesel.

Un singur om era care s-ar fi mâniat rău dac-ar fi văzut cele petrecute: acesta era Busuioc. Să-l puie păcatul pe un slugoi să sărute fata de dragul căreia feciorul își omoară calul: n-ar fi avut ochi să vadă feciorul, nici inimă să o mai poată răbda pe sluga aceea un ceas măcar în preajma casei lui.

Dar el nu știa nimic.

Știa numai că e zi de secerătoare și că satul vede când ies oamenii lui în câmp.

- Voioși, băieți! nu vă lăsați, fete! le strigă el închinând paharul. Simino! Șofroane, și tu, măi Iorgovane, dați nainte, voi sunteți de casă.

Flăcării prinseră fetele-n joc și începură să chiuiască, apoi ieși Vica, stăpâna casei, ieși Filip cu pușca-n spinare, ieșiră și copiii mai mici, și după ce se întrema veselie, fetele începură să cânte și secerătorii plecară cântând și jucând la câmp.

Iar veselie-i bună și plăcută, și când o găsește omul, cu una cu două n-o părăsește.

Atât erau de veseli oamenii, încât Șofron uitase că trebuie să se simtă nenorocit când Iorgovan se află în apropierea Siminei. El nu cânta, pentru că nu știa să le nimerească, nu spunea minciuni, pentru că n-avea de unde să le scoată; le ținea însă celor ce cântau isonul, mormăind și el din când în când, râdea de se prăpădea când făceau alții glume și asculta cu gura căscată minciunile altora. Treaba lui era să adune snopii și să-i așeze în cruci bine încheiate, ca nici vântul să nu le răstoarne, nici ploaia să nu strice bobul. Și de câte ori lua câte un snop în furcă și-l simțea că e greu, inima îi râdea de bucurie, și pentru ca bucuria să-i fie mai mare, lua câte doi și trei snopi deodată se ducea cu ei ținând furca-n sus ca un steag. Iară când se nimerea să scormonească vreo prepeliță adăpostită sub snop, el se lua după ea și mare îi era mirarea că n-a prins-o din zbor.

Simina și Iorgovan nici ison nu le țineau celor ce cântau, nici de glume nu râdeau, nici la minciuni nu ascultau, nici prepelițele din zbor nu alergau să le prindă: ei își trăiau ziua lor albă.

Cosașii mergeau înainte, pas cu pas, culcând lanul greu în brazde lungi și groase și oprindu-se din când în când, ca să-scoată cutea din teacă și să tragă cu ea de-a lungul coasei ce răsună departe sub bătaia pietrii. În urma lor fetele sprintene adună cu secerea harnică brazdele în mănunchi. Vin apoi flăci cu brațele vânjoase, întind legătoarea, adună mănunchii pe ea și o strâng sub genunchele lor greu, ca țeapăn să fie snopul. Tocmai în coadă sunt cimpoieșul, lăutarul, băieții cu fedelușii și Șofron cu furca-n trei coarne de fier.

Și merg mereu înainte, și precum merg, lanul se culc calea lor și crucile li se ridică pe urmă.

Iorgovan merge și el cu dâșii, mai leagă ici un snop, mai colo altul, mai stă fără de nici o treabă, mai se uită dacă crucile sunt bine clădite, e stăpân, și stăpânul trebuie să-și puie mâna la toate.

Ca din întâmplare se duce să strângă-n snop mănunchi adunați de Simina, și mai cu drag îi adună decât alții, pentru că din mâna ei trece în a lui. Ea se uită din când în când peste secere la el, și el din când în când peste snop la dânsa, și vorbesc pe neauzite și se înțeleg unul pe altul.

- Nu te-ai supărat? îi zice ea în cele din urmă.

- Șofron e un nătărău! îi răspunde el și se depărtează, pentru ca peste câtva timp iar să se întoarcă.

Simina îl urmărește cu ochii, și-l cheamă, și-l aduce, și-l ține mai aproape de dânsa. Iar tac și iar își trec de la mână la mir mănunchii cu spicuri grele.

-Dar vezi, - îi zice ea, tot ea cea dintâi – obraznicul mănâncă praznicul.

Iorgovan scâpă legătoarea din mână și rămase privind nedumirit la dânsa.

- Nu te înțeleg, îi zise el. Vrei să fac și eu ca dânsul?

- Nu! îi răspunse ea râzând. Eu să fac.

Iorgovan se făcu roșu ca bujorul. Îi era rușine, și nici el însuși nu putea să-și

deie seamă de ce: pentru că e atât de slăbănog, încât lasă ca o fată să-i zică vorbele acelea, ori pentru că-i este dragă fata care le zice. Destul că-i era rușine și nu-l mai ținea locul. Mai legă un snop, apoi se depărta.

Simina se făcu acum și ea roșie. Era fată mare și se muștra că a grăit vorbele acelea, și era mâhnită că el a îmbrâncit-o la ele. De aceea fața i se întunecă din ce în ce mai mult, și ea nu-l mai căuta cu ochii, ci se apropia pe-ncetul de celelalte fete și intră în vorbă cu ele.

Iorgovan trase de câteva ori cu ochiul spre dânsa și văzând că nu mai întâlnește ochii ei, iar nu-l mai ținea locul.

Fata știa că iar trec mănunchii din manile ei în ale lui și se depărta cu totul de celelalte fete; ea însă nu mai îndrăznea să se uite la el, nici să-i vorbească.

-Lesne te superi, îi zise el într-un târziu.

Simina se îndreptă spre el și se uită liniștită în fața lui.

- Eu? îi răspunse apoi. Un lucru să știi: poți să mă nenorocești pe toată viața, dar gând rău n-am să-ți port niciodată.

- Nu știe omul care o să-i fie gândul de mâne, grăi flăcăul turburat.

- Ba știe! îi întâmpină fata, adunând un nou mănunchi. Știe-zise iar după ce-și ridică secerea de pe brazdă - fiindcă simte ceea ce nu poate ști.

Nu-i mai păsa acum dacă cei de dimpregiur îi aud vorbele lui, căci toate le răbda, afară de una: ca Iorgovan să-i pună dragostea la îndoială,

-Știu-urmă ea liniștită - o văd, o simț în tot ceasul că ți-e rușine de dragostea ce o ai cătră mine și te ferești ca nu cumva lumea să afle despre ea: dacă nu mă pot supăra de asta Iorgovane, n-o să mă supăr de nimic în viața mea.

Lui Iorgovan îi venea să răcnească.

-Nu-mi mai zice vorba aceasta - îi zise el înecat -că mă omor. Lasă! haid' să tăcem! Uite, mie mi-e destul să știu ca ești în apropiere, fără ca să te văd, fără ca să-ți aud glasul, pământul pe care l-ai călcat tu îmi saltă sub picioare când îl ating, și spicul care a fost în mâna ta, spicul ăsta mă farmecă, Doamne! cât de tristă e viața mea, și tot așa fi gata să sufăr și muncile iadului de dragul unei singure zile din ea.

-Și eu, Iorgovane, grăi Simina mișcată.

-Atunci, haid' să tăcem - zise el iar - că vorbele sunt făcute ca oamenii să-și ceară cu ele pânea de toate zilele; pentru aceasta nu s-au făcut încă vorbe, și nici nu-i nevoie de ele. Uită-tă-te în ochii mei precum mă uit și eu într-ai tăi, și dacă nu mă înțelegi atunci n-ai în tine aceea ce-ți dă înțelegerea.

-Te înțeleg, Iorgovane, - răspunse ea - dar uite - adăugiă arătând spre Șofron, care alerga tocmai după o prepeliță - voi să te văd și pe tine alergând sa prinzi pasărea din zbor.

Iorgovan se uită lung după Șofron.

-E nebun, grăi el zâmbind. Eu așa fi umblat s-o prind din cuibul ei când rădicam snopul; dacă a început o dată să zboare, ori n-o mai prinzi, ori o strivești când pui mâna pe ea.

-Unde dai și unde crapă! zise ea. Eu cu gândurile mele și tu cu ale tale. Aș voi să te văd și pe tine vesel ca pe dânsul.

-Se vede că are de ce să fie vesel, îi răspunse Iorgovan. Simina se uită în fața lui și se încredința că el n-a grăit acele vorbe ca să o mustre pe dânsa, și nu se gândea Iorgovan la cele ce se petrecuseră dimineața, dar se gândea dânsa, și obrazii iar i se roșiră.

-Nu are - zise dar -, ci crede numai.

-Are cine crede că are, nu cine are numai, grăi Iorgovan.

-Atunci crede și tu!

Iorgovan se întrista și rămase pierdut în gânduri.

- Lesne e nădejdea când ți-e puțină dorința - zise el în cele din urmă -, dorința mea e mare, Simină, și mă tem de nădejde.

Astfel, din vorbă-n vorbă, iar ajunseră acolo de unde nu puteau să meargă mai departe.

Șofron? el îi vedea schimbând din când în când câte-o vorbă, dar ce-i păsa lui de-un papă-laptă ca Iorgovan.

El i-ar fi crăpat lui Iorgovan în doauă capul dacă l-ar fi văzut sărutând pe Simina, iar Iorgovan nici nu era măcar supărat.

Tot așa zicea și Neacșu. Pentru că dragostea e dragoste, și dacă ți-e dragă o femeie, nu prea te pricepi la glume.

Ei! e frumoasă fata și e deșteaptă; îi place să petreacă cu dânsa. Și nici dânsa nu prea ține la el, căci altfel s-ar fi supărat pe Șofron.

Așa zicea Neacșu, așa credea el, și fiindcă așa credea, era vesel, tușea din când în când, îl treceau într-una sudorile, se obosea la tot pasul, dar era vesel toată ziua.

Seara târziu, după ce oamenii începură să se aline, el își căută rost să fie singur cu fiică-sa.

O iubea și el pe Simina, ar fi iubit-o chiar și dacă nu ar fi fost frumoasă, iar așa cum era, ar fi iubit-o chiar și dacă nu i-ar fi fost fată.

Niciodată însă el n-a simțit atât de viu că o iubește ca acum, după ce se întorsese de la secere obosit de-l dureau toate încheieturile. Seara toată a șezut la o parte pe un petroi de la colțul șurii, răzământu-și spatele de stâlpul cel mare. Era dus pe gânduri, dar ochii lui nu se depărtau de la fiică-sa.

Îl apucase deodată dorul de casă, de satul lui, de oamenii cu care și-a petrecut viața, de biserica în care s-a cuminecat atât de adeseori, de morminții în care atât de des a aprins de ziua morților luminările de ceară galbenă, topită din fagurii: stupilor săi. Mulți și lungi ani trecuseră de când s-a spart cea din urmă oală de pragul casei lui, și numai ca din poveste-și mai aducea aminte de părinții și de frații săi, de soția și de copii săi, dar cum se uita acum la fiică-sa și cum se gândea la dânsa, morții lui unul câte unul înviau.

„Taica, fie iertatul, taica întreg”, își zise el oprindu-și privirea asupra ochilor ei. Nu erau tot acei ochi, nu tot acel; gene, dar din o singură căutătură a lor se întrăma întregul (așa cum el fusese odinioară.

„Maica, fie iertată, maica-ntreagă”, își zise apoi, când privi la buzele ei.

„Și totuși - urmă el iar - parcă o văd pe Saveta când mă uit la dânsa: așa își dedea fie iertata părul din față, așa își sugea buzele, ăsta îi era glasul în tinerețe și tot ca dânsa rostea vorba”, zise el iar.

Toți erau, în sfârșit, rămași într-însa, dar nici unul mai mult decât el însuși. Pe sine însuși nu se vedea Neacșu în fiică-sa: el își simțea sufletul trecut în trupul ei cel tânăr și plin de viață. Plecări bune și rele, slăbiciuni și apucături, firea cea așezată și îndărătnică, toate erau rupte din el și de aceea toate mâne pentru sufletul lui.

El îi făcu Siminei semn să se apropie.

- Ce-i, taică dragă? îl întrebă ea, cuprinsă de îngrijare

- Nimic, Simina tatii, - îi zise el, făcându-i loc pe peatră – șezi aci lângă mine, aproape, de tot aproape. Sunt obosit mi se întrămă puterile când mi te simt aproape.

Simina ar fi vrut să-și puie capul pe umărul lui, dar ăsta nu era obiceiul la dânsii.

- Nu mai lucra dacă te simți slab, îi zise ea, muștrându-se în inima ei că l-a făcut să plece de acasă.

- Nu-i așa, fata mea, îi răspunse el. E de mult de când n-am mai lucrat, și de aceea obosesc atât de lesne; simt însă că munca asta prinde bine, nu mor eu așa de lesne.

- Nu vorbi de moarte, grăi ea cu inima încleștată.

- Zic numai așa - întâmpină el - și timp îndelungat tămaseră tăcuți.

Nu-i vorba, mai curând ori mai târziu trebuia să moară și el și să rămâie dânsa singură.

Ei nu vorbiseră niciodată despre Iorgovan; așa, pe nesimțite, luaseră înțelegere între dânșii ca lucrul acesta să-l lase neatins. Acum el o prinse de mână și se uită lung în fața ei.

- Crezi tu - îi zise apoi - că Iorgovan o să te ieie de nevastă? Simina își opri răsufierea, și bătăile inimii îi slăbiră: îi era greu să răspundă, dar îi părea bine că e cineva în lume căruia poate să-i vorbească și despre aceasta.

- Nu cred, răspunse ea.

- Ești cuminte, fata mea, grăi tatăl. Rău ar fi dac-ai crede, și mai rău ar fi dacă s-ar întâmpla una ca aceasta..

- De ce, taică? îl întrebă ea uimită.

- Pentru că însoțirea făcută fără de voie nu-i pentru oamenii plămădiți ca noi, îi răspunse el.

- Cum fără de voie? cine să-l silească?

- Slăbiciunea lui - grăi bătrânul - și asta nu ține toată viața, nici n-o au cu toții pentru tine. Nu te face, fata mea, pui de cuc în cuib de cioară - urmă el peste puțin - că nu-ți este firea pentru aceasta. Tu ai dormit astă-noapte aici, întinsă pe un braț de fân, și ai dormit bine, dar ei au dormit în paturi cu perini de puf și n-au să uite niciodată c-ai dormit în șura lor.

- Nu-mi pasă, taică!

- Poate că nu-ți pasă acum - zise el -, dar o să vie vremea o să-ți pese. Tu nu știi să șezi la masa lor, nici să mănânci cu lingura lor, nici nu știi să te îmbraci în portul lor, nici să lorbești în limba lor.

N-a crezut Simina niciodată că Iorgovan o va lua de nevastă, cel puțin așa zicea, că nu crede; acum însă, când îl vedea pe părintele ei atât de îngrijat, ea începu a se teme că tot o va lua Iorgovan și ar fi voit să-i arate bătrânului că n-ar fi o nenorocire pentru dânsul, nici pentru dânsa.

- Taică, - îi zise ea m-am gândit și eu la toate; dar, vezi slujnică să-i fiu, tot m-aș simți fericită: e om cuminte și cu inimă bună.

- Dar e slab de înger, îi răspunse bătrânul. Dac-ar fi om ca Șofron, ai putea să treci și prin foc și prin apă alături de dânsul; dar grea e tovărășia cu un om care nu se uită mereu înainte, ci caută la tot pasul în dreapta și-n stânga, ca să vadă cum vor alții să-l ducă. Dar ce vorbesc eu?! adăugă peste puțin. Cum ți-a fi data, așa-ți va fi norocul. Dar tot aș vrea să știu cum să-ți fie!

Ce să vorbească mai departe?!

Știau ei oare care este și care nu este adevărul, ca stăruiască asupra lui?!

Neașu ar fi voit să nu mai fi grăit vorbele pe care le-a scăpat, iar Simina ar fi voit să plângă și nu putea.

- Dumnezeu să te poarte-n căile tale! zise el în cele din urmași se ridică.

- Mai rămâi, taică, - îl rugă - cine știe când ne-o mai vene să stăm așa împreună.

El se așeză din nou lângă dânsa și-o întrebă ce voiește.

- Nimic, taică, - răspunse ea - apoi își puse cap umărul lui și începu să plângă.

- Fata mea, draga mea fată! plângi, că e bun plânsul, grăi el mișcat, uitându-se mereu la fața ei.

VII

Cumnatul lui Busuioc era popa Furtună de la Socodor. Nu-l chema Furtună pe părintele Ioan, dar așa-i zicea lumea și lumea știa ce zice.

Primind scrisoarea cumnatului său, el începu să zâmbească.

Unde l-o fi strângând opinca de-i este așa de grabă?

Căci de holeră nici nu putea să fie vorba. Doctorii dovediseră că nu mor de holeră decât cei ce se îmbolnăvesc și n-au în ei destulă putere pentru ca să se facă sănătoși; de aceea stăpânirea își schimbase poruncile și orânduise ca oamenii să nu mănânce castraveți, nici pepeni, nici poame necoapte, și dacă, cu toate acestea, ar muri, să li se facă groapa c-o palmă mai adâncă decât la ceilalți. Asta Busuioc trebuia s-o știe, și chiar dacă n-o știa, n-avea el nevoie de barba lui popa Furtună pentru ca să se descurce cu holera.

Popa începu să-și scarmene barba. Acesta era obiceiul lui când îi venea vreun gând bun.

Avea și el vreo douăzeci de jugăre sămănate cu grâu și aștepta să-i vie secerători, ca să nu fie silit a se căciuli pe la poporeni. Era lucru minunat: n-avea decât să-i ieie pe cei de ia Busuioc. Apoi era vorba să pună caii la căruță, și grozav îi plăcea lui popa Furtună să meargă și să vie, să bată drumul și câmpurile.

-Preuteasă! Preuteasă! striga el uitându-se prin casă spre a-și alege cele ce-i făceau trebuință la drum, pușca, pătașca, cornul cu prav, scăunelul în trei picioare, păhărelul cu apă și dichisul cu tacâm, căci fără aceste nu se putea.

Ieșea după-prânz, cu gândul de a se întoarce-n amurg, însă el le lua toate cu dânsul, pentru că altfel nu-i priia vânătoarea. Dacă ar fi să cauți cu de-amănunt, nu prea îi ședea bine popii pușca, dar dacă i-ar fi trecut cuiva prin minte să-l oprească de la vânătoare, el și-ar fi ras barba și ar fi făcut ca Iorgovan. Fără de câne și fără de pușcă nu putea trăi popa Furtună.

- Ce-i, popă? s-a aprins casa? întrebă preuteasă ivită-n ușă. El se uită sperios la ea.

- Așa-i! te-am chemat, zise el iute. Foarte bine! lasă, că fac eu, nu mai am trebuință de tine. Stai! ce-mi mai trebuie? urmă peste puțin, oprindu-se în mijlocul casei și puindu-și mâna pe frunte.

- Dar unde vrei să pleci? îl întrebă ea râzând.

- La Curtici, răspunse el adunându-și boscârțele; o să aduc și secerători. Uite! - urmă apoi dându-i scrisoarea — citește și tu. E vreo treabă la mijloc. Acu mă duc și acu mă-ntorc.

Grăindu-le aceste, el o apucă în semn de ziua bună de ureche și ieși, iar pe când preuteasa se ivi-n curte, el ședea-n căruță, cu pușca la dreapta, cu traista la stânga și cu prepelicarul la picioare.

- Haid! - îi strigă apoi vizitiului - și nu dormi, dobitocule.

- Încotro, părinte?

- La Curtici!

Cât ținu drumul prin sat, popa ședea popește la locul lui, uitându-se mereu la cai, ca să le vadă mersul; îndată însă ce ieșiră la câmp, el se ridică în picioare și luă

frânele din manile slugii, ca să-i arete cum se mână caii dacă vrei să-i înveți la treapăt bun. Zboru, prepelicarul, sări și el în locul popii și se așază țeapăn, uitându-se drept înainte și tresărind mereu i se ivea câte o pasăre în calea lor.

Și iar se așază popa și se dedea jos prepelicarul, și iar se ridica popa și sărea prepelicarul în locul lui. Zboru știa apucăturile stăpânului său, și niciodată ei nu-și steteau unul altuia-n cale.

Busuioc simțea că se apropie cumnatul său, îl vestiseră câiu satului, care se țineau totdeauna haită de căruța ușurică a popa Furtună, în vreme ce popa-l pune pe slugă să tragă merc cu biciul între ei, supărat că nu poate să facă el însuși tu. aceasta și mulțumit de câte ori se nimerea ca sluga să piște pe vreunul din ei.

-Ce-i, ce s-a întâmplat? întrebă el chiar mai-nainte de a se fi dat jos din căruță.

-Toate la timpul lor, îi răspunse Busuioc. Acum mulțămesc numai că nu ne-ai uitat.

Dar popa Furtună nu era omul care poate să aștepte; el vea să știe acum, neîntârziat, pentru ce l-a chemat Busuioc.

Intrând în casă, el îi zise surorii sale: „Bună ziua!”, își dete mâna să i-o sărute nepoată-sa, Persida, apoi îl luă pe cumnatul său la o parte, ca să-l descoase.

Busuioc era om trecut de patruzeci de ani și cu vreo zece ani mai bătrân decât cumnatul său, însă acesta era popă, ba chiar om de frunte între popi, și de aceea neamurile nu făceau nimic fără de a-l fi întreat mai-nainte pe dânsul. Și nici nu era nevrednic părintele Ioan de trecerea pe care o avea la neamurile sale. Așa iute și furtunos cum era, el nu se pripea niciodată, ci-și lăsa timp. Și acum el asculta cu luare-aminte și dedea mereu din cap, și zâmbea din când în când cu neîncredere.

-Pagubă de calul acela, zise el năcăjit. Nu-ți spuneam eu să mi-l vinzi, că n-ai tu oameni care să știe umbla cu el?

-Lasă-l în știrea Domnului de cal! grăi Busuioc supărat. Ia spune-mi, ce să fac eu acum.

-Nimic! îi răspunse popa scurt. Tineretul să-și facă el singur treburile.

-Stai! grăi Busuioc așezat. De când a venit fata aceea la casa mea, stau mereu ca pe spini, fiindcă nu știu cum să mă port cu dânsa. Ce fac eu dacă băiatul își pune carul în pietri și o ia de nevastă?

- Nu-ți cunoști feciorul, îi răspunse popa.

-Nu cunoști tu fata, întâmpină Busuioc. N-aș voi delocș-o am noră, dar așa bătrân cum sunt, dacă aș fi văduv, m-aș duce luntre și punte s-o am nevastă. E deșteaptă, popă, și binefăcută, și e frumoasă mare minune.

-Apoi nu-l știu eu pe Iorgovan al nostru?! grăi popa râzând. Trebuie să fie ceva de dânsa dacă a făcut de dragul ei cale atât de lungă. Dar n-o ia, cumnate. Tu ai lua-o pentru că ești bătrân, iar el n-o ia pentru că e tânăr și n-are nevoie. Lasă-l, frate, lasă-l să-și trăiască și el traiul.

-N-am zis că nu-l las, răspunse Busuioc. Te gândește numai, că greu mi-ar fi s-o am noră dacă-ar trebui să-mi fie rușine de ea. Vezi tu, - adăugă el mai iute - nu știu, s-o pui la masă cu mine, ori să n-o pun?

- Să n-o pui dacă n-o vrei noră!

- Dar dacă mi-o voiește băiatul?

- Nu te învoi!

- De asta nu poate să fie vorba, răspunse Busuioc hotărât: mi-e fecior și nu pot, pentru că nu știu dacă fac bine ori rău. De aceea te rog pe tine să-l descoși pe băiet, ca să știu ce fac, unde-o pun, cum îi vorbesc.

-Cumnate, fii om cuminte, grăi popa nerăbdător; nu speria de umbra ta. Lasă-1, că încetul cu încetul i se urăște dedânsa.

Busuioc se uită lung la el și dete de câteva ori din cap.

-Du-te de vezi fata, — îi zise apoi - vorbește cu ea, și să ne înțelegem după aceea. Popa Furtună stătuse destul la un loc, era obosit de liniște și foarte mulțumit că se poate duce mai departe. El își adună dar boscârțele, luă pe Filip cu dânsul și ieșiră, ei doi cu prepelicarul trei, la vânătoare.

Iorgovan era posomorât. Iar i se înăcrise viața. Simina fusese toată ziua tăcută și nu se depărta deloc de tatăl său, încât el nu se apropia de dânsa.

Zărindu-1 acum din depărtare pe unchiul său, el se departa fără de veste din preajma Siminei. Il știa pe popa, ținea și n-ar fi vrut, Doamne ferește, ca să bănuiască ceva.

Părintele Ioan, sosind la secerători, le zise bun lucru și începu să certe mai pe unul, mai pe altul dintre dâșii, pe o fată pentru că nu ține bine secerea, pe un flăcău pentru că nu sucește bine legătoarea ori nu o strânge din destul, pe un cosaș pentru că nu răstoarnă bine brazda: de toți se lega popa, tuturora le găsea pricină.

Iorgovan mergea pe urma lui și aștepta la tot pasul să-i vie rândul.

- Dar tu cine ești? o întreba el pe una dintre fete. Fata-i sărută mâna, își spuse numele, și satul, și părinții.

- Prea bine, grăi popa și se duse la alta.

Simina-1 știa pe popa Furtună. O dată îl văzuse, dar atunci mai multe zile de-a rândul își făcuse de lucru cu el, întrebând mereu pe alții ce-i și cum și de unde, iar despre popa Furtună oamenii știau multe și mărunte. Dar îi era destul să-i audă glasul și să-i vadă pasul, pentru ca să-i cunoască firea.

„Acesta-i om care se ceartă toată viața, dar nu se supără niciodată", își zise ea; văzând că el vine pas cu pas spre dânsa, lăți un mănunchi ca să-i poată vedea spicele, alese apoi câteva dintre cele mai frumoase, le înnodă paiul potrivindu-le în chip de aripă și rupse în cele din urmă paietele, o șchioapă din jos de nod.

Când se apropie popa, ea-1 aștepta cu legături de spice în mână.

Iorgovan simți că i se aprind obraji.

- Ce-i asta? întreabă popa privind cam perdut la dânsa.

- Seceriș, părinte, răspunse ea întinzându-i legătura despice.

Popa își luă pălăria din cap, ca să puie spicele la ea, apoi o ipucă pe fată de mână și-o întreabă cu voic-bună:

- Dar tu de unde-ai răsărit?

Simina îi sărută mâna.

-E a noastră, părinte, îi răspunse Neacșu. Părintele Ioan se-ntoarse și se uită lung la bătrânul slăbănog și uscat de boală și de arșița soarelui.

- A ta e fata? - îi zise - și de unde ești tu?

- De la Zimbru suntem, părinte; suntem crâsnic la biserică.

- De la Zimbru? foarte bine! Ce mai face părintele Teodor?

- E bine, slavă Domnului! - răspunse bătrânul - tocmai acum în postul Paștilor a vrut bunul Dumnezeu de i s-a nimerit noroc la casă.

Popa Furtună se duse mai departe la alt om și iar la altu el înainte ducând de-o mână pe Simina și țiindu-și în cealaltă pălăria, iar după el Iorgovan și frate-său Filip.

Și e lucru nu știu cum să te ieie cineva și să te poarte așa trăgându-te după dânsul: Simina abia își mai putea stăpâni râsul, iar lui Iorgovan îi venea să intre în pământ de greu ce-i era.

În cele din urmă ei trecură toți oamenii și, ajungând la c cruce de grâu, popa se opri.

-Dar tu ce mai zici? o întrebă el pe Simina.

-Eu, părinte? — răspunse ea zâmbind de-i ieșeau toți dinții mărunți la iveală - eu zic să-ți pui pălăria în cap, că te arde soarele.

Popa-și puse pălăria, apoi lăsă mâna Siminei ca să se scarmene-n barbă.

-Prepelițe sunt? întrebă el întorcându-se spre Iorgovan.

-Foarte multe! îi răspunse flăcăul.

-Atunci haid! ia-ți și tu pușca și vino cu noi.

Îi plăcea grozav popii să împuște prepelițele din zbor.

Iorgovan ar fi voit să spuie că și-a uitat pușca necurățită, că nu-i prea știe rândul, că trebuie să rămâie la secerători. Cu popa Furtună multă vorbă nu se putea face: ori te lua cu sila, ori te lăsa în mijlocul drumului. Plecă dar popa, îi plecară și nepoții, și Simina rămase singură la crucea de pe miriștea țepoasă.

Iorgovan se uită o dată-napoi; nu mai știa: să se întoarcă ori să se ducă și să n-o mai vadă.

—Haid', grăbește, îi zise popa. Pare-mi-se că-ți umblă mințile într-altă parte, adăugă apoi peste puțin. Măi Iorgo vane, bagă de seamă, că dai de dracu! Tu mă știi pe mine: să puie păcatul să te legi de fată! Dacă ți-e de fete, are taică-tău destulă stare să te însoare și destule neamuri să-ți dea perechea potrivită. M-ai înțeles?! Fata nu-i slută și-i mai vicleană decât o șerpoaică cu pui: să nu aflu că umbli după ștregării.

Ce-ar fi putut el să zică?! Nu știa el oare că pe unchiul său nu poate să-l scoată din ale lui?! Asta o știa. Dar nu știa Iorgovan cum judecă unchiul său despre dânsul. Ștregării?! Asta era vorba?! El umblă după ștregării: atât, numai atât? De alta nu le este bună Simina?!

„Parcă nu tot a mea e vina!” își zise el amărât și se duse mai departe la vânătoare.

Erau trei inși și cu Zboru patru, dar numai Zboru era-n apele lui: popa dedea mereu greș, Iorgovan se trezea totdeauna prea târziu, iar Filip nici nu înțelegea cum e cu puțință ca cineva să creadă că poate nimeri o pasăre care nu doarme pe creangă, îi era lui popa Furtună destul să deie o dată greș pentru ca să-i intre-n cap gândul că n-a plecat cu noroc de acasă și să nu mai poată nimeri.

- Mi-ai stricat tot cheful - îi zise el răstit lui Iorgovan -, apoi își aruncă pușca-n spinare și se întoarse în sat, certându-l mereu pe Filip că e papă-lapte, că e prinde-muște, că e mămligă nefeartă și câte și mai câte.

- Ce-i? întrebă Busuioc după ce se văzu singur cu dânsul. Popa își aruncă pușca, și cornul, și păhărelul, și pătașca, și dichisul cu tacâm, toate una peste alta, în pat.

- Știe dracu ce să mai zic, zise apoi aprins. Și adecă de ce să le iau tot eu toate-n spinare?!

- Nu ți-am spus?! grăi Busuioc așezat.

Vorba aceasta popa Furtună nu putea să o sufere.

- Ce mi-ai spus?! îi întâmpină el trăgănind vorbele. Așa-i cun am zis eu. De unde?! Nici vorbă! L-a încurcat fata, atâta e toată treaba. Dar, vezi, l-a încurcat rău.

- Asta o zic și eu - grăi Busuioc nedumirit - și de aceea te-am pus pe tine să-l descoși, fiindcă mie nu-mi venea bine.

- Lasă-l, frate, să se descurce el! strigă popa mânios; ce te amesteci în trebile lor?! Las-o să-și spargă capul de zid!

- Și dacă și—l sparge și el?

- Îmi rad barba! răspuse popa hotărât. Și n-avea un jurământ mai greu decât acesta, fiindcă nimic nu l-ar fi durut mai puțin decât să-și radă barba.

Însă Busuioc nu era mulțumit cu barba cumnatului

„Nu s-a lămurit încă, își zise el; să-l mai las să se gândească. Și-l vedeai pe popă că nu e lămurit, fiindcă se plimba merei prin casă și muta la tot pasul câte ceva din loc.

- Cine dracu a adus-o pe pădureanca aceasta aicea! strigă el în sfârșit, adunându-și unul câte unul boscârțele.

- Eu am adus-o, cumnate, - îi răspuse Busuioc cu inima îndoită - chair eu, și, uite, îmi aduc aminte că-mi părea bine când am găsit-o, fiindcă oamenii lucrează mai cu inimă când au de aceste în preajma vederii lor.

- Atunci nu te mai plânge, grăi popa și plecă strigând se puie caii.

- Vii mâne să te pui la cale cu oamenii! strigă Bus:

- Viu!

- O să mai vorbim atunci.

- Eu nu mai am nici o vorbă!

Busuioc tot ca mai-nainte, căci - în zadar! - omul cu copii tot părinte rămâne, și părintele, oricât de bătrâni i-ar fi copii toți copii îi știe și nu poate crede că ei vor face ca oamenii cu minte. Îl chemase pe popa pentru ca acesta să-l facă s-o creadă aceasta și acum nu putea să-l creadă pe popa.

„Eu în tinărețele mele aș fi făcut prostia aceasta, își zică el; iar feciorul meu e tainăr.”

Uita Busuioc că el era feciorul tătâne-său, iară Iorgovan este feciorul lui Busuioc.

Întorcându-se de la vânătoare, Iorgovan călca rar și măsurat. Trăise în timp de câteva zile mai mult decât alte dați în luni întregi și i se părea c-au trecut ani de zile de când a plecat după secerători. Noaptea petrecută-n bătătura de la Șiria, drumul făcut de la Cil la Zimbru, întâlnirea lui cu Simina, toate i se păreau depărtate și despărțite prin multe și însemnate întâmplări de clipa în care se afla. Și trecute erau toate, toate.

Simina era mai tristă de cum fusese toată ziua: avea de ce să fie. El nu era trist: n-avea de ce să fie.

Alte dați îi era groază să se apropie de dânsa; acum nu-i pisa dacă-i este ori nu aproape, dacă o vede ori nu, dacă-i vorbește ori nu.

Simina se uita din când în când la el și simțea că nu mai e omul cuprins în luptă cu neastâmpărul său.

- Iorgovane! vreau să vorbesc astăzi cu tine, îi grăi dânsa când secerătorii plecară spre sat.

-Astăzi e și acum, răspuse Iorgovan.

-Acum nu pot, grăi dânsa.

-Cum vrei - zise el -, când vrei: n-o să mai poți zice că mi-e greu când mă vede lumea cu tine.

-Mi-e greu mie! șopti ea înecată, și ei își urmară calea mergând tăcuți unul lângă altul, Neacșu în urma lor, iară Șofron când trei pași la dreapta, când trei pași la stânga.

VIII

Seara, după ce oamenii au început a se alina, Simina umbla cuprinsă de neastâmpăr de ici până colo și nu putea să se depărteze, pentru că bătrânul nu-și lua ochii de pe dânsa.

-Taică! eu mă duc și mă întorc! îi zise ea, voind să se depărteze.

El o apucă de mână și o întrebă unde se duce.

-Am o vorbă cu Iorgovan, răspunse ea cu inima deschisă.

Bătrânul îi strânse mâna mai tare, dar nu-i zise nici da, nici ba. Ea știa mai bine ce-o duce. Ar fi voit s-o pună înaintea sa și să se uite mereu la ea până ce nu i se vor fi stâns vederile: simțea totuși că dacă ea voiește, voiește și el, și dacă ea nu poate rămâne, îi pare și lui bine când o vede plecând.

Și Simina o știa aceasta: i-o spuse bătrânul nu cu graiul, nu cu ochii, ci cu mâna cea uscată. Ea se plecă asupra lui, îi sărută părul de pe frunte, apoi se depărta, iar bătrânul rămase liniștit la locul său. Liniștit? nu, asta nu e vorba! Rămase cu viața oprită-n loc.

Iorgovan, da! el era liniștit. Aștepta și el, dar aștepta ca omul care știe că nu în zadar așteaptă și are timp să aștepte.

Își făcea băiatul de lucru prin curte.

Șofron stetea în ușa grajdului: acolo îi era locul. Aștepta și el, el însă ca omul care ar dori ca zadarnică să-i fie așteptarea. Când Simina se ivi în curte, el tuși o dată.

Simina se dete cu inima încleștată înapoi. Nu știa dacă ei a zăpsit-o ori nu, dar o dată cu capul n-ar mai fi ieșit.

Iorgovan plecă după dânsa.

Ea ridică manile și-i făcu semn să se depărteze.

El se opri în loc și privi împregiurul său.

Șofron ieșea în mână cu furca de fer din grajd: se ducea să coboare din pod o furcă de fân pentru cai.

Nu! tot n-ar fi voit Iorgovan ca sluga tătâne-său să-l vadă stând noaptea de vorbă cu Simina. Trebuia să mai aștepte

Șofron coborî fânul și-l duse-n grajd, iar Iorgovan întoarse spre casă. Nu știa ce să facă. Era supărat. Intră: pomenești că Simina nu se mai întoarce, crezând că el nu i iese, ori se întoarce și nu-l găsește. Nu intră: ce-o fi gândind sluga?! Oamenii cinstiți își fac treburile ziua, la lumina lunii. Era supărat, supărat pe Simina, pe Șofron, pe sine însuși, supărat pe toată lumea. Mai mare însă decât supărarea îi rușinea de lucrul pe care îl făcea și nu putea să-l facă.

Busuioc avea fecior și n-avea astâmpăr. Nu i-a trecut niciodată prin minte să-l întrebe pe feciorul său unde se duce și când se întoarce: asta era treaba lui. Acum însă tatăl nu-și găsea locul: ar fi voit să știe unde se află și ce face, ar fi voit însă fără ca să întrebe pe cineva.

În cele din urmă el se ridică de la masă, unde steteau cu toții de vorbă. Par' însă că toți știau de ce iese și cu ce gând pleacă: în clipa când întinse mâna spre broasca ușii despre curte, el se întoarse, întră în casa cea mare, se duse la fereastră și se uită în noaptea luminată de lună plină.

Șofron se cobora din pod cu o furcă de fân, Iorgovan se întorcea spre casă, iar la capătul grajdurilor Simina stetea înaltă și nemișcată.

Îi era și lui Busuioc rușine de ceea ce făcea, dar nici el nu putea să nu o facă, avea datoria de a ști cele ce se petrec.

Acum tremura și el, tremura și Iorgovan, tremura și Șofron, tremurau cu toții în trupurile lor, și neastâmpărul pornit de la Simina îi cuprinsese pe toți: dedeau toți din prisosul vieții lor.

Unul singur dedea din lipsă, și tocmai acesta tremura mai tare, Neacșu, care nu mai avea timp să aștepte. El se ivi la colțul șurii, privind țintă la fiică-sa, care înainta iar spre curte.

Șofron iar tuși.

„Care va să zică, ăsta stă la pândă?!” grăi Iorgovan în el și plecă hotărât spre Simina.

Șofron ieși cu furca-n mână.

Iorgovan se făcu că nu-l bagă în seamă.

Acum Șofron aruncă furca cât colo și o luă drept spre feciorul stăpânului său, care se opri în cale și-l așteptă.

Simina rămase încremenită, iar Neacșu plecă spre cei doi flăcăi.

- Ce vrei tu cu fata aceea? întrebă Șofron liniștit, de tot liniștit.

-Ce vrei tu? îl întrebă Iorgovan.

- Ce vrei tu? îl întrebă Iorgovan.

-Eu vreau s-o iau de nevastă! răspunse Șofron.

-Eu nu vreau s-o iau! grăi Iorgovan deschis.

-Atunci las-o-n pace!

-Nu mă lasă ea pe mine!

Șofron se dete un pas înapoi. Acum era acum: ce putea să să facă?

-Minți! - strigă el - minți, minți!

Simina, cuprinsă de frică, făcu un pas înainte și se puse între amândoi.

-Nu minte, Șofroane, grăi dânsa ridicând mâna. De când e lumea nu s-a spus adevăr mai mare.

Șofron rămase cu ochii țintiți la pământ, și pământul nu se deschidea ca să-l înghită.

Ridicându-și apoi privirea, se uită lung și la Iorgovan, și la Simina: ar fi vrut să vadă ce este în el de ea îl iubește atât de mult și ce lipsește în ea de el nu este gata să între în foc pentru dânsa.

-Nu s-a sfârșit încă! grăi el întorcându-sc înapoi. O să vedem, o să mai pățim noi multe.

Neacșu rămase neclintit între Simina și Iorgovan.

Era dus Șofron și era parcă dus pentru vecie: Simina îl alungase, și nimeni nu-i mai putea zice să se întoarcă.

Bătrânul se uita drept în fața lui Iorgovan. Multe ar fi vrut să-i zică, dar cu o singură vorbă Simina îl dezvinovățise.

-Și dacă nu vrei, de ce nu vrei? întrebă el în cele din urmă.

Iorgovan știa de ce nu voiește, dar era bătrânul acela slăbănog căruia nu voia să i-o spună, pentru că îl durea grozav cuvântul său în urechile lui.

- De ce nu vrei dacă vrei, că de vrut vrei? întrebă Neacșu stăruitor.

- Pentru că nevasta mea nu are să-mi fie numai mie nevastă - îi răspunse Iorgovan-, ci și părinților mei noră și rudelor mele om din casă, și ar trebui să fie moarte de om.

Pe Simina o înecă plânsul.

Iară Busuioc, n-auzise nimic din toate aceste, și era bine că n-a auzit, pentru că n-ar mai fi avut ochi să-și mai vadă feciorul care l-a osândit atât de greu.

Când îl văzuse pe Șofron mergând spre fiul său, deodată a și înțeles ce-l duce pe slugă și, cuprins de spaimă, începu să pipăie prin întunec și tot cu mâna goală ieși.

Când s-a ivit în pragul casei, Șofron se întorcea înapoi, iar ceilalți trei steteau la potrivite depărtări unul de altul.

El îi spuse lui Iorgovan să încuie ușa când se va întoarce în casă, apoi se duse să se culce.

Intrat abia, el auzi cheia în broască și pașii lui Iorgovan prin tindă, dar tot nu putea să doarmă.

Feciorul lui și sluga lui se certau asupra unei fete, și feciorul lui n-avea destulă virtute în el ca să-și rumpă gândul de la o fată după care umblă și sluga.

Popa Furtună însă tot el cel mai cu minte.

- Nu ți-am spus eu?! zise el după ce Busuioc îi spuse cele ce văzuse. Așa e cum am zis: dacă i-ar fi de-nsurătoare, nu s-ar ascunde când voiește asta de vorbă cu dânsa. Lasă-1, frate, să-și trăiască și el tinerețele.

- Ba nu-1 las! grăi Busuioc scurt.

Îl vedea, parcă, pe Pupăză făcând mătăanii și sărutând pământul.

-Ia-o cu tine, - îi zise apoi hotărât - și grija mea e să nu mai întoarcă.

IX

Când popa ieși la câmp să se tocmească cu secerătorii, plecă și Busuioc cu el până în grădina de la marginea satului, ca să vadă cum stau treburile cu mașina de treierat.

Mașina era scoasă în mijlocul grădinii, și oamenii se căzneau tocmai să mute și locomobila, un lucru care nu se poate face fără gălăgie.

- Mai domol, mai domol! - strigă Busuioc - că nu vă gonesc tătarii.

Oamenii urmară a-și face treaba cu mai puțină gălăgie, da cu mai mult zor.

Și nu e bun zorul când umbli cu lucruri primejdioase ca mașina de treierat.

Grăbit era mai ales Pupăză, care n-ar fi voit deloc să se mai supere Busuioc și acum: el se uita mereu când la mașinist, când la Busuioc, gata să puie mâna la toate și să sară de ici până colo și dacă i-ar fi zis Busuioc, el n-ar mai fi stat pe gânduri, ci fu aruncat cu paie cu tot în focul cazanului. Căci era bun om Busuioc, milos și iertător.

După ce mutară locomobila și o așezară în dreptul maș, umplură cazanul ei de apă, îi deteră foc, și pe când mașinistul o potrivea din aburi, Pupăză se uita țintă la el.

- Trage chinga! îi strigă mașinistul.

Pupăză lucra de trei ani și mai bine la moara cu foc, dar tot se mai temea de roate și inima i se făcea cât un purice câte ori se apropia de vreuna din ele. Voind dar să tragă chi peste roata ce pune mașina în mișcare, el închise ochii, își tir, trupul departe, potrivea iute chinga și se dete iute înapoi.

Roata se învârti de câteva ori, apoi chinga scăpată și mașini se opri.

- Prostule! grăi Busuioc și se duse el însuși să potrivească mai bine chinga.

Asta Pupăză n-o putea suferi. Sări asupra chingii, o apoi și-o potrivea mai bine pe roată, dar mâna lui rămase strivită sub chingă, și precum se învârti, roata-1 smânci și pe el cu dânsa, îl ridică în aer și-l aruncă în celelalte două roate, care-i sfârâmară într-o clipă oasele și-l aruncară în cealaltă parte.

Locomobila scoase un șuier de se sperie tot satul și mașina se opri, iar Busuioc puse manile în cap și-și întoarse fața, ca să nu vadă carnea de om ce se zbătea la picioarele lui.

-Oprește-o! îi strigă el mașinistului. Afurisit să fie ceasul în care am adus-o în

curtea mea.

Grăind aceste, el se întoarse iar și se plecă asupra lui Pupăză.

Nu mai trăia, nici mort nu era încă: trupul lui tot se mai zbătea, buzele i se mișcau, răsuflarea nu i se oprise.

-O luminare! zise Busuioc. O luminare! strigă el iar uitându-se în toate părțile, ca să vadă dacă tot nu i se mai aduce lumina.

O luminare?! Puțin lucru! Însă tocmai fiindcă e puțin, oamenii nu se gândesc totdeauna la el: nu e clipă în care moartea să nu-l poată ajunge pe om, și oamenii tot nu-și poartă lumina la dânșii.

Pupăză muri fără luminare, și Busuioc se întoarse zguduit acasă.

Mort de moarte năprasnică, strivit de roatele mașinei de treierat: asta era un lucru nemaipomenit în Curtici, și pe cât de iute se duse vestea despre el, pe atât de îngrabă alergară și camenii la moara lui Busuioc.

Murind, omul încetează a mai trăi, dar nu pierde din lume: sufletul lui rămâne și petrece cu cei vii, umblând pribeag de la om la om, ca să-și ceară de la fieștecare dreptatea, să mângâie pe cei ce i-au îndulcit viața și să mustre pe cei ce i-au amărât-o, vai ție dacă vei fi greșit de dânșul, căci pretutindenea unde se ivește el stai și tu, ca să fii judecat.

-Ce ți-e omul, - grăi Fusteii - om cu minte ca Busuioc, să se gândească el că la treburi de aceste nu se pun oameni ca Pupăză!

-Dar bine a făcut, săracul, Dumnezeu să-l ierte! Îi întâmpina Petrea lui Feregă, care știa c-așa i-o fi fost data și ținea ca lumea să nu arunce asupra lui Busuioc vina pentru cel petrecute.

Să-l ierte Dumnezeu?!

Adecă de ce să-l ierte?!

Ce-a făcut el în viața lui?

Satul întreg, mic și mare, toți îl știau ca și când le-ar fi fost om din casă, toți simțeau că în viața lor nu-l vor uita, căci singur el fusese în felul lui și le plăcea tuturor să vorbească cu dânșul, de mila pe care atât de adeseori a deșteptat-o în sufletele lor și de hazul ce și-au făcut cu el.

Iar Pupăză murise fără luminare.

Saveta lui Șoric știa bine că-ntocmai ca în viață va cutreiera și după moarte tot satul și va da mereu târcoale prin preajma casei lui Busuioc, încât o să-ți fie groază de a mai ieși noaptea la uliță.

Așa zicea și Vica și-l vedea mereu făcând mătăanii și sărutând pământul.

Și fiindcă nici Busuioc nu zicea altfel, ținea să-l îngroape cu toată cinstea: să-l întindă în casa lui, să-i facă toate pomenile.

Vica însă ținea ca mortul să rămâie, după cum cere obiceiul unde i s-a stins viața, iar Vica era stăpâna casei și avea dreptul de a stăruia să nu i se aducă strigoii pe cap.

Așa zicea și popa.

Era năcăjit popa Furtună că nu s-a oprit și el Ia mo, să fi putut vedea cu ochii lui cele petrecute, căci așa lucru nu în toate zilele se poate vedea.

-Nu se poate! grăi el hotărât. Poți să-l întinzi pe perini de mătase, să-i aprinzi o mie de lumânări, dacă a murit fără luminare, n-o să-ți vie oameni la priveghie și popii n-au să-l prohodească, nici să-l îngroape în pământ sfințit, poți să-i dai pomeni peste pomeni, dar n-o să ți le primească nimeni.

- Asta e treaba mea! Îi răspunse Busuioc.

—La asta nu te pricepi tu, îi întâmpină popa. Dacă Dumnezeu ar fi voit să i se facă toate, l-ar fi lăsat să moară de moarte firească.

—Se-ntâmplă câteodată și lucruri pe care nu le-o fi vrând Dumnezeu, grăi Busuioc și-l lăsa pe popa cu soră-sa.

Era mojić Busuioc când îi sărea țandăra. Dar și popa era îndărătnic când se supăra.

—Să-i facă ce vrea! - grăi Vica - dar eu plec și nici nu mă mai întorc până ce nu vor fi măturat casa-n urma mortului.

—Ba tu rămâi, zise popa, și plecă și el, să-i arate lui Busuioc că tot nu va face precum voiește el.

Și peste un ceas tot satul știa că Busuioc s-a pus în pizmă cu Vica și cu popa Furtună și că popii nu vor nici să-l prohodească pe Pupăză, nici să-l îngroape în pământ sfințit.

X

La câmp secerătorii culcau ca mai-nainte lanul în brazde lungi, adunau brazdele, strângeau snopii, și Șofron clădea crucile.

Veni apoi și popa, să se puie la cale cu oamenii.

Iorgovan, care-n tot timpul fusese liniștit și oarecum aspru, începu să râdă dușmănește când află că popa o ia și pe Simina la Socodor.

Simina își ridică cu îndărătnicie capul.

Așa-i găsi vestea despre cele petrecute la moară.

Mașina l-a frânt pe Pupăză de l-a făcut... mare minune cum !-a făcut!

—Ei! și? întrebă Iorgovan.

Nu înțelegea el că atât numai nu poate să fie destul spre a-l scoate pe om din ale lui.

Când el plecă dimpreună cu popa, ca să vadă cu ochii săi, Simina făcu o mișcare ca și când ar fi voit să-l oprească. Îi era frică, singură nu știa de ce:nu voia să-l știe aproape de locul unde un om a murit cu moarte năprasnică, nu voia să-l văzând roatele care l-au strivit pe acel om, nici omul, nici locul și parcă-l vedea mereu pe el în roate, și simțea că dacă ea însăși le-ar vedea, nu s-ar mai putea stăpâni, ci s-ar arunca orbiș în ele.

N-avea însă Simina de ce să se teamă.

Sosind la moară, el se uită la mort.

Era Pupăză, tot acel Pupăză pe care-l știa din copilărie care-l purtase-n cârcă, pe care atât de adeseori îl necăjise și care pe el nu l-a năcăjit niciodată.

El se întoarse spre mașină.

Chinga, roatele și dulapul erau pline de sânge: vedea că aici s-a petrecut lucrul. Dar nu înțelegea Iorgovan cum au putut roatele aceste să-l răsucescă pe Pupăză încât să-i stoarcă viața din carne și din oase. Căci grozav de țepăn îi părea lui întrată viața în carnea și-n oasele omului.

Mașinistul îi arată cum l-a apucat roata pe Pupăză, cum l-a aruncat în celelalte roate și cum i-au sfărâmat aceste oaseic

Acum Iorgovan înțelegea, vedea cu ochii; se întoarse iar spre mort, ca să-l vadă și-n aievea.

Era Pupăză și era mort; dar era mort și nu mai trăia: așa se-ntâmplă-n toate zilele; asta o pot toți oamenii!

El se mai uită o dată la roate, apoi se depărta, dus ca să le mai vadă, și tot le

vedea mereu stând tăcute, nemișcate, pline de sânge și ademenitoare în osiile lor de fier.
Simina se uita în calea lui.

Venea drept, cu capul sus, cu pasul ușor, iar ochii nu îi erau ascunși sub genele dese, ci se aruncau îndrăzneți în lume acesta era feciorul lui Busuioc bogătoiul, omul mândru & încrezut în el, care nu se sfiește niciodată.

— Eu nu pot pleca, grăi Simina. Nu pot eu să-l văd să mă depărtez.

O lovise greu acest om, dar simțea că dac-ar călca-o s picioare, ea ar săruta călcâiul ce-o apasă.

Ea se uită și iar se uită la el, cum te uiți la omul pe care ai voi să-l siluiești a întră în voile tale.

- Iorgovane! - îi zise ea în cele din urmă încet - tu ai mințitaseară și minți și acum.

- Eu? îi răspunse el zâmbind. Am o deosebită slăbiciune de a minți, și dacă i-ar veni Dracului pofta să mi se puie călare în spete, zău m-aș făli că eu l-am încălecat pe el. Pagubă numai, că Dracul nu are poftă!

- Ba are Dracu poftă, mare poftă! întâmpină ea. Știi tu căe vorba că eu plec mâne de aici?

- Știu, răspunse el.

Simina tăcu. O durea nepăsarea cu care el rosti această vorbă și-i venea să se depărteze iar de la dânsul.

- Iorgovane! îi zise apoi peste puțin cu amărăciune, dar liniștită ca totdeauna. Tu știi ce faci și-i fi având cuvintele tale, și nu te mai întreb ce s-a întâmplat de te-ai făcut cum ești. Nucrezi tu însă că lucrul ăsta trebuia să fie făcut altfel? nu simți tu că rușinea mea e mai mult decât toate?

- Așa mi-e pofta! îi răspunse el, râzându-i în față.

- Și dacă te-ai pomeni că eu nu voiesc să plec?! îi zise ea îndărătnic.

Iorgovan se uită speriat la dânsa.

- Și dacă taică-tău zice să pleci? o întrebă el.

- Nu zice!

- Dar vrea!

- Tocmai pentru că voiește, trebuie să fac după cum mă trage inima mea și mă povățuiește gândul meu, zise ea. E vorba de viața mea, Iorgovane, de norocul meu, și nu voiesc să blestem pe nimeni: mai bine să mă căiesc toată viața.

-Rămâi, soro! grăi el râzând iar. Eu te-am adus și trebuie să te ții. Tot omul să poarte beleaua pe care și-a luat-o din draga lui voie!

- Îlh! grăi Simina și se întoarse înscârbită de la dânsul.

Scârbă îi era Siminei, nu însă de el, ci de sine însăși: de el îi era groază.

XI

Seara era priveghie la casa lui Busuioc, iar la priveghie se cere voie bună și multă gălăgie.

Și era gălăgie la casa lui Busuioc.

Ținuse Busuioc să se știe că moare cu cinste cine a trăit în casa lui și să-i arate popii că poate el când vrea: casa era pir de oameni, popii erau gata să-t prohodească pe mort, iar de pomană, grija lui.

Însă nici popa nu stătuse cu manile în sân.

Mortul nu era întins în casa cea mare, ci jos, într-una din odăile slugilor; Vica, stăpâna casei, ședea înfundată într-un jilț și nu voia să știe de nimic; groapa nu se săpa înlăun morminților, ci tocmai la șanțul de împrejmuire; popii ziceau c-o să-i facă prohod, dar prohodul nu era decât o moliftă de iertăciune; iar bocitoare nu găsise Busuioc, căci femeile sunt fricoase. Oamenii jucau cărți, se băteau în palmă cu cârpa împletită, spuneau povești, râdeau din când în când; dar popa zisese că lucrul acesta nu poate s-aducă noroc, iar popa era popă: ei le făceau toate la porunceală și cu frică, uitându-se mereu la ușa și la ferestri, ca să vadă dacă nu cumva se fie Ucigă-1-Toaca, fie vreun strigoii, ca să le ceară socoteală pentru gălăgia ce o fac.

Nimeni însă mai mult decât Busuioc nu simțea că nu suna a bine cele ce se petrec: era frânt și muiat, atât de mâhnit, încât Neacșu se uita cu milă la el și nu se îndoia în sufletul lui că Pupăză i-a fost frate.

Hotărându-se a intra la mort, pădureanul își scutură picioarele, își netezi părul și-și puse pălăria jos lângă ușa; dar el se opri, cuprins de sfială, în prag.

Era singur mortul; nimeni nu ședea la dânsul, nimeni nu-l bocea.

-Să-i deie Dumnezeu odihnă! grăi Neacșu, făcându-și cruce. Iartă-mă, Doamne! dacă-ți calc voința, adause apoi peste puțin și intra, luă un scaun și se așeză într-un colț al casei.

Nu putea el să vadă casa pustie: mortul acesta îi era, parcă, lui frate și cel mai apropiat om din lume.

Simina ședea pe un buștean de la capătul casei, dusă-n gânduri. Din când în când îi curgea câte-o lăcrăma peste obraz: ea o lăsa să se usuce pe el.

Într-o casă era mortul, într-alta Busuioc, iar într-alta Vica, și Iorgovan nu era nicăiri.

Întorcându-se de la câmp, el a stat cât a stat, apoi s-a dus. Era vorba că s-a dus la moară, ca să vadă cum stau lucrurile acolo. Îl aștepta Simina, îl aștepta mereu să se întoarcă, și, precum îl aștepta, inima i se strângea tot mai tare și pământul tot mai tare-i ardea sub picioare. Ce face el? unde se află? de ce nu se mai întoarce? nu cumva i s-a întâmplat ceva? Sfinte Doamne! nu cumva i s-au urât zilele? Trebuia să-l vadă și să nu-l mai scape din preajma vederii sale.

Ea-și șterse lacrămile și se ridică.

Dar unde să plece și cum așa, fără de veste?

Bătrânul era la mort. Ea nu putea să între la el, n-avea în ea destulă inimă să vadă acum un mort întins pe masă.

Șofron stetea-n ușa grajdului, răzemat de ușchior.

Ea se duse drept la el.

Șofron se cutremură când o văzu apropiindu-se de dânsul.

-Șofroane, - îi zise ea - dacă ar fi să mă caute taica, spune-i că mă întorc în

curând.

El o apucă de mână, o strânse și o ținu câtva, apoi întrebă:

- Unde vrei să te duci?

- Tu știi. De ce mă mai întrebi? De ce mă silești să ți-o spun?! răspunse ea înecată.

Șofron se uită lung la ea.

- Uite! zise el. Am fost obraznic cu tine, dar să nu mă crezi așa. Nu știu de ce, dar atât de bine îmi pare c-ai venit acum la mine, încât grozav de bine îmi pare! Lasă, că mă duc eu și ți-l aduc. Știu eu ce-i asta, Simino! adăugă apoi depărtându-se.

Simina își acoperi fața cu amândouă manile și întră înecată de plâns în grajd.

Șofron în fugă se duse și în fugă se întoarse.

—Nu vrea să vie, grăi el amărât. Șimina-și șterse lacrămile.

—Unde se află? întrebă ea.

—Aici la un loc.

—Unde?

—Nu poți tu să te duci acolo.

—Unde?!

—La birt, îi răspunse el turburat.

Simina se îndreptă, făcu o mișcare, ca și când ar voi să se întoarcă, apoi întrebă cu sfială:

—Îi este acesta un obicei?

Șofron nu era dintre oamenii care înțeleg și ceea ce nu li se spune, dar era om cu multă inimă și simțea când nu pu să înțeleagă.

„Da! da! îi este un obicei. îi place să meargă la birt. Și dacă întră o dată, nu mai e chip să-l scoți.”

Acesta era răspunsul care-i dedea brânci.

—Nu-i adevărat! strigă el îndărătnic.

—Ce nu-i adevărat? îl întrebă ea mirată.

—De un an, de când sunt aici, o singură dată l-am văzut și pe el la chef, și acu de a doaua oară!

—Haide! haide! zise ea plecând înainte. Haid', ca să nu mă duc singură!

Șofron plecă cu pas hotărât în urma ei. Iorgovan petrecea.

Într-o odaie retrasă de la birtul cel mare ședeau cinci inși împregiurul unei mese încărcate cu sticle și cu pahare de tot felul unele pline, altele răsturnate. Iorgovan era singur pe o canapea din fund; la dreapta lui ședea Vasilică, scrietorul notarului, la stânga Sarica, o față de aci din Curtici, pusă sus pe colțul mesei între sticle și pahare. La ușa odăii cântau cinci țigani, iar Buczy Arpad, un prieten de școală a lui Iorgovan, juca în mijlocul odăii un ceardaș cu Borișca, o altă fată de aci din Curtici.

Iorgovan bătea mereu din palme, șuiera ceardașul și era vesel.

Un chelner veni să-i spuie la ureche c-a trimis taică-său sluga să-l cheme acasă.

—N-am vreme! răspunse el, și-și urmă a-și petrece. Am spuscă n-am vreme.

Chelnerul ieși mulțumit de acest răspuns; dar peste puțin se ivi Șofron în ușă.

Iorgovan sări mâniaș în picioare, Sarica se dete jos de pe masă, iar Buczy dete o dată din pinteni și se opri în loc.

—Spune-i că nu mă duc! strigă Iorgovan. Să nu-mi stricecheful, că le dau dracului toate.

—Să-ți spun eu ție o vorbă, și rămâi cât îți place, grăi Șofron, apoi se duse și-i

spuse încet că Simina e afară și vrea să-l vadă.

Iorgovan stete o clipă cam scos din sărite.

—Ei! strigă apoi, dând cu pumnul în masă. Foarte bine! Să vie și ea să petreacă cu noi. O aduc aici.

—Pe cine?! pe cine?! strigară ceilalți.

—O să vedeți voi le răspunse el și ieși.

Simina se dete un pas înapoi când îl văzu apropiându-se cu pas șovăitor de dânsa și parcă-i era rușine de a fi venit.

—Haid', fă! îi zise el apucând-o cu brațul. Acum e acum! Acum ca niciodată!

Fata se simți cuprinsă de groază, dar nu încercă să i se pună înprotivă, ci rămase sfiită înaintea lui ca prepelița ce se vede apucată fără de veste.

Șofron simțea că nu e de vorbit cu Iorgovan. E însă mare lucru când omul se știe tare.

- Lasă fata! - grăi el apăsând vorbele - că e pagubă de doi oameni ca noi. Nu e fata asta de seama ta.

- Nu e de seama mea?! întrebă Iorgovan întorcându-se spre el. Cum așa?! Dar adecă ce cauți mereu lângă dânsa? Ce vrei, mă?! strigă apoi punându-se drept în fața lui Șofron. Știi tu cine sunt eu?!

- Un ticălos ești, un om de nimic! răspunse Șofron.

- Șofroane! strigă Șimina aruncându-se între amândoi. Haid', Iorgovane! - urmă apoi stăruitor - haid' să intrăm petrecem. Nu-l vezi tu că nu știe ce zice?

- Ticălos eu?! strigă Iorgovan voind s-o deie în lături. Stai să vedem!

- Iorgovane?! — urmă ea — vrei tu să te pui aici la ceartă cu el? Haid', haid' să intrăm.

- Care va să zică tu vrei să te duci cu el?! întrebă Șofron rece.

- Da! ea voiește! răspunse Iorgovan și o apucă iar cu brațul ca să o ducă.

- Șofroane! — grăi Șimina plecând — tu vezi că trebuie

- Sosită apoi în pragul odăii retrase, fata se opri uitându-se la masa-ncărcată, la țigani, la cei doi tovarăși, se uita la Iorgovan și la cele două fete, apoi își trase cu vârful degetelor peste frunte. O apucase parcă un fel de amețeală, se uita parcă de sus într-un mare adânc și adâncul o trăgea spre el: grozavă îi părea plăcerea desfrâului ce-i răsărea din paharele răsturnate, fețele țiganilor și din părul încâlcit al celor două fete.

-Dacă ție nu-ți este scârbă de aceste, să rămânem —zise ea fricoasă - să rămânem și să petrecem.

Iorgovan se uita și el la masă, la cei doi tovarăși, se uita la Simina și la cele două fete, se uita la Șofron, care stetea ca un stâlp de peatră în dosul Siminei.

-Nu vreau! zise el muiat, apoi se întoarse și plecă șovăind mai departe.

Simina-l apucă de braț ca să-l sprijinească, iar Șofron rămase-n urma lor, călcând pe vârful degetelor ca să nu-i supere prin zgomotul pașilor săi.

Grozav se simțea de nenorocit, și totuși îi părea bine.

- Lasă-mă! grăi Iorgovan peste puțin, dându-se la o parte. Merg eu și singur.

- Dacă te supără! îi răspunse ea.

- Mă supără! grăi el, apoi se desfăcu, se mai duse câțiva pași și începu în cele din urmă să plângă.

Simina își acoperi iar fața cu amândouă mâinile și se opri din drum, dar acum

nu mai putea să plângă.

Iorgovan se opri și el, se uită câțva timp la ea, apoi deodată, se lăsă căzut înaintea ei, ca și când ar fi voit să sărute pământul de la picioarele ei.

Fata bătu îngrozită din palme și rămase o clipă cu mâinile-nceștate.

-Haid' - grăi apoi plecându-se spre el - să-l ducem, să-l culcăm.

Iar Neacșu, ieșind într-un târziu de la mort, s-a uitat în toate părțile. Fata lui! unde era fata lui? ce s-a făcut fata lui?!

Când Simina și Șofron se apropiau cu Iorgovan, bătrânul stetea în portiță.

Ei se opriră.

-E taica - grăi Simina -, du-te și-i spune să se uite printrucurte, ca să nu ne vadă nimeni când intrăm cu el.

Și Neacșu stetea la pândă, în vreme ce sluga și îl furară pe feciorul lui Busuioc în grajd, ca să-l ascundă.

-Taică, grăi Simina după ce se văzu singură cu părintele ei. Tu vezi că mâne nu putem pleca de aici.

Neacșu dete din cap.

Nu mai putea el să-și vadă fata în casa aceasta, unde mortul e părăsit, stăpâna casei se pune în pizmă cu stăpânul și feciorul umblă rătăcit.

- Fata mea! grăi el cu blândețe. Tu știi că n-am vrut niciodată să calc voința ta, dar acum trebuie să fie cum zic eu.

- Nu pot, răspunse ea; nu că nu vreau: nu pot. Mi-e frică, taică, mi-e frică, mă tem c-o să mă blestem toată viața. Nu-l vezi tu unde a ajuns?!

Vedea Neacșu. Dar ce-i păsa lui de feciorul lui Busuioc, bogătoiul din Curtici?! avea el însuși o fată, una singură, ca puține în lume, și aceasta nu putea să rămâie aici.

-Haide! zise el hotărât, apucându-și o șuviță din părui cărunț, și blestemă părul acesta.

-Rămâi tu! - îi răspunse ea - că tu poți."

"Vine dacă mă vede pe mine plecând", își zise el.

„Rămâne dacă vede că eu nu plec", își zise ea.

S-au înțeles toată viața lor: cum să nu se înțeleagă acum când se află în culmea vieții?!

XII

Trebuie să se și supere omul câteodată: altfel ori se clocește ori prinde mucigai.

Aceasta era vorba cu care-și sfârșea popa Furtună toate supărările.

Des-de-dimineată era la Curtici, și nu venise ca să-si ieie secerătorii: aceștia puteau să meargă și singuri, căci era preuteasa și ea se pricepea la treburile gospodăriei mai bine decât dânsul. El era popă și trebuia să-și caute de popie: a venit cu patrahir, cu molitvelnic și odăjdii, ca să slujască și el moral de la casa lui Busuioc, fiindcă Busuioc îi era cumnat și casele lor erau una și aceeași casă.

Busuioc îl știa pe cumnatu-său și n-avea de ce să se mire; simți cu toate aceste că-l trece un fel de junghi prin inimă când îl văzu dându-se jos din căruță.

Ca nealte dați, popa se dete așezat, iar nu pe sărite, la pământ, apoi se scutură de prav și-și potrivi hainele pe trup, ba tropoti chiar cu picioarele, ca să-și curățe încălțăminte, ceea ce el nu făcea decât la scările vlădicului poate. Busuioc se uita îngrijat la el, dar nu numai că nu-l întrebă despre cele petrecute, ci ar fi voit să-l roage

ca deocamdată să nu-i spuie nimic. Avea destule pe capul lui.

Însă popa Furtună nu era omul care tace când are ceva de spus.

-Nu ți-am spus eu?! grăi el cam răstit după ce se văzu în casă.

—Ce mi-ai spus, cumnate? întrebă Busuioc fricos.

—A întrat holera și la noi, răspunse popa. Ieri au murit doi, și astăzi o să mai moară câțiva.

Busuioc rămase câțva timp înlemnit.

Să pună caii la căruță, să-i încarce pe oameni și să-i ducă de unde-i luase: acesta era gândul care-l cuprinse mai-nainte de toate.

Însă ar fi trebuit să ieie o hotărâre ca să o poată face aceasta și acum, când îl avea pe Pupăză mort în casă și aștepta s-o mai vadă și pe Simina plecând, el nu mai putea lua nici o hotărâre. Chiar dacă ar fi putut, nu l-ar fi lăsat popa, care avea douăzeci de lanțuri de pământ, pe care voia să le secere cât mai curând, ca să nu-l apuce toiul holerei cu ele în câmp.

-Cum socotești tu; ce vrea Dumnezeu, grăi Busuioc, și ei nu mai vorbiră despre aceasta.

Aveau și ei alte treburi.

Văzându-l pe Busuioc de tot muiat, popa și Vica se întreceau a umbla în voile lui: Vica stăruia să-l mute pe mort în casa cea mare, iar popa ținea să-l prohodească șapte preoți și să-i sape groapa în mijlocul morminților. Însă Busuioc ridica mereu degetul și zicea că toate trebuie să rămâie așa precum sunt. Căci dacă nu face nici un rău, omul nu are de ce să se mustre.

Iară Iorgovan ședea înfundat în iatacul său.

Strivit de gândul celor petrecute, el nu mai avea în el destulă putere ca să deie față cu oamenii.

„Un ticălos, un nemernic!” așa-i zisese sluga, și putea să i-o zică aceasta.

Așa steteau lucrurile când Neacșu se gătea de plecare.

Oamenii porniseră încetul cu încetul în Socodor, și el îi vedea depărtându-se într-un șir lung spre marginea sau.

Trebuia să plece și el, și neapărat că pleca, însă parcă u ceva.

Simina ședea pe bușteanul de la colțul casei și nu se mișca.

Îl văzuse pe popa dându-se din căruță, o văzuse pe Vica scoasă oarecum din ale ei, îl văzuse pe Busuioc de tot muiat cum era, îl văzuse și pe Iorgovan întorcându-se cu ochi. pământ de la grajd, vedea întregă această casă învrăjbită și nu putea să se miște din loc, nici să înțeleagă încăpăținarea tătâne-său.

Neacșu de mult acum își rupsese gândul de a o mai face să plece cu el, dar simțea că în curând ea va pleca în urma lui.

Și dacă totuși nu ar fi plecând?!

El nu putea totuși să-și ridice desagi de la pământ.

Și totuși el trebuia să plece cât mai neîntârziat, chiar acu să plece, pentru ca să nu să poată împăca cu omul ce-i desparte.

Și dacă totuși se împacă?!

„Atunci eu nu mai am fată!” răsună lung în sufletul lui.

Nu! nu! el va avea fată, și fata lui era a lui.

„Cum îi va fi data!” grăi el îndreptându-se. Ea are dreptate: când știi că moartea poate să te ajungă în tot ceasul, nu trebuie să-ți calci pe inimă. Și asta o știe omul.

El se depărta spre casele slugilor, ca să-și ieie ziua bună de la Șofron.

— Noroc să-ți deie Dumnezeu, îi zise el întinzându-i mâna. Șofron strânse mâna și o ținu lung în a sa, ca și când ar fi voind să-l oprească, ca să-i mai spuie ceva.

Căci avea ce să-i spună, fiindcă sluga popii îi șoptise-n taină o vorbă.

—Care va să zică te duci la Socodor? întrebă el.

—Mă duc, răspunse Neacșu.

—Uite! - grăi Șofron, ținându-l mereu de mână - știi că la Socodor au murit mai mulți oameni de holeră?

Neacșu își scoase mâna dintr-a lui și rămase înaintea lui câtva timp drept, înalt și cu fața uscată.

— Mai dă-mi și o luminare! grăi el apoi.

Șofron se-ntoarse în casă și-i aduse un colac și-o luminare, căci colac și luminare de ceară se dau de pomană la morți, colacul pentru zilele vieții și lumina pentru ceasul morții.

—Dumnezeu să primească! îi răspunse Șofron.

—Dumnezeu să ierte! grăi bătrânul primind colacul.

—Puindu-și apoi lumina-n sân, bătrânul se duse cu colacul în mână la fiicăsa.

—Eu mă duc, fata mea, îi zise el.

Simina se ridică, îi potrivei desagii pe umăr, apoi ieșiră împreună la uliță mergând tăcuți, el înainte, iară dânsa ceva nai în urma lui.

Când ea se plecă să-i sărute mâna, el îi sărută creștetul apoi îi luă capul între mâni și se uită fericit în fața ei.

—Și dacă s-ar întâmpla să-ți fie greu de ceva, îi zise el, să-i pui băietului ăstuia și să nu-ți fie greu de dânsul.

—Știu, taică, îi răspunse ea.

Dup-aceea Neacșu se depărta cu pas iute, ca să-i ajungă pe ceilalți, iar Simina rămase privind în urma lui și așteptând ca el să se mai uite o dată înapoi; el însă se ducea drept în calea lui și s-a dus până ce nu s-a pierdut din preajma vederilor ei, lăsând-o pe dânsa răzemată de stâlpul de la poarta casei lui Busuioc bogătoiul.

XIII

În drumul Aradului, la mijlocul pusteii Tovisegyhaz, este o fântână largă și adâncă, cu două cumpene, două jgheaburi lungi, unul așezat pe picioare, pentru vite, altul pus jos pentru oi, și două găleți, una în fântână, iar cealaltă atâmată-n aer, clătinându-se mereu și scârțiind din când în când sub bă vântului.

E zi de duminică, grânele sunt strânse și duse, pusta și în lung și în lat e o pustie deșartă, închis din toate părțile de valuri de apă, ridicate de arșița soarelui de meazăzi în văzduh. Pe ici, pe colo se ivesc, mai pe aproape, mai pe departe, câte un copac, câte o cumpănă de puț, câte o casă, câte un turn de biserică, năluciri neastâmpărate, cufundate acum în apă, întoarse apoi cu susul în jos și aruncate iar în aer, după cum se schimbă vântul și după cum se mută ochiul. Din când în când vântoasele se dau vârtej, adună paie și frunze și prav, le ridică volbură naltă în aer, și se duce, se duce stâlpul frământându-se peste câmp și de-a lungul pravului de pe drum până ce nu se sparge de-i zboară fărâmurile în toate părțile. O nevăstuică își iese din gaura pusă-n margine de drum, se pune-n două labe, se uită ca o păpușă isteată împrejur și iar - vâșc! — întră la adăpost.

În vârful cumpenei de la puț sade o cioară pribegi; din când în când a pustiu, iar în dreptul stâlpilor este un car cu doi boi legați la proțap.

Și de mult trebuie să steie carul acesta aici, căci abia a mai rămas înaintea boilor câte o fărâmatură din cocenii de porumb, și ei o adună cu limba, o risipesc iar și iar privesc cu ochi mari .and la cocenii din car, când la jgheabul cu apă clocită.

În car e culcat un om cu o doniță lângă el: nu doarme, nu s' mort, ci zace.

Busuioc se-ntoarce de la Arad, și Iorgovan mână caii cei buni de le rămâne pravul cale de trei pușcături în urmă.

-Stai! voiește Busuioc să zică văzând bieteale vite chinuite. Mână, Iorgovane, mână mai iute! zice el când vede și omul.

Ce a văzut el în drumul lui să nu vadă nimeni, și nimeni îi nu simtă ce a simțit el.

E grozav lucru moartea, mai grozav e moartea năprasnică, și mai grozav moartea între străini, dar moartea în margine de drum, la loc neumbrit, asta nu poate fi cu voia lui Dumnezeu.

Și el, Busuioc, bogătoiul din Curtici, și-a trimis feciorul cu două căruțe, cale de două zile, ca să i le aducă încărcate de oameni în drumul acesta. Era peste putință să nu-și facă muștrări amarnice.

Sosind acasă, el îl găsi aici pe popa, care-l aștepta cu nerăbdare, ca să-l vestească despre moartea lui Neacșu.

Iorgovan rămase ca lovit de trăsnet.

-Nu se putea altfel, grăi Busuioc răsând. Asta de sine se înțelege! Ce holeră ar fi aceea care i-ar lăsa neatinși pe oameii mei?! Și mai ales pe Neacșu. E bun Dumnezeu, grozav de milostiv!

Grăind aceste, el se plimba mereu în sus și în jos și iar în sus și în jos, în vreme ce popa sta la o parte și-l privea cu un fel de mulțumire, căci era mulțumit popa totdeauna când se petrecea vrun lucru deosebit.

-Bine! a murit și o să-l îngropăm, grăi Busuioc în cele din urmă oprindu-se în fața cumnatului său. Dar cu fata cum rămâne.

- Mai știi și eu? îi răspunse popa. Te uiți la mine parcă eu l-aș fi adus aici. Când l-ai trimis pe Iorgovan după secerători știai prea bine că s-a ivit holera: nu ți-a păsat atunci; nu-ți pasă nici acum. Moare cine n-are zile.

- Eu însă! - strigă Busuioc răstit - nu mai am zi bună în viața mea dacă fata rămâne pe drumuri.

- Tu știi cum ți-e - grăi popa - aici să nu mă pui pe mine judecător.

Și iar se plimbă Busuioc în sus și în jos.

Erau în casa aceea trei oameni, Busuioc, Iorgovan și Șofron și unul singur dintre dânșii, Șofron, știa ce voiește, și pe cine acesta nu îndrăznea să facă ceea ce voia, ceilalți doi se temea ca nu cumva să facă din slăbiciune ceea ce în adevăr nu -i.

Acum Busuioc era pornit s-o facă drept spășire.

-Iorgovane! grăi apoi, oprindu-se în fața feciorului său pentru că vrei tu, nici pentru că doresc eu, ci fiindcă-i rânduit de la Dumnezeu... M-ai înțelese?!

Iorgovan se cutremură în tot trupul.

-Nu! - zise el umilit - s-o lăsăm aceasta.

Busuioc se depărta fără ca să-i bage cuvintele în seamă, se duse la Vica.

Peste puțin toată casa știa că Neacșu a murit, dar nimeni n-avea voie să i-o spuie aceasta și Siminei. Vica ținea ca fata să nu afle nimic și să rămâie la Curtici, pentru ca nu cumva să se-mbolnăvească și ea; popa îi spusese chiar că Neacșu e bine și nu îndrăznea nimeni să mai spuie că nu este adevărat ce a spus popa.

Simina se obicinuise a umbla ca-ntre ouă și cuțite: de patru zile, de când se

depărtase taică-său, era ca roabă în casa lui Busuioc. Umilită-n gândul ei prin ceea ce făcuse, câteva ceasuri după plecarea lui Neacșu își adunase treburile, ca să plece și ea în urma lui, însă mai era și Vica la mijloc. „Îmi alungă fata de la casă!” striga Vica de câte ori Simina voia să plece. “Îmi nenorocește băiatul!” striga de câte ori își vedea feciorul mereu cu ochii în pământ. Iar Simina n-avea în ea destulă vârtute ca să-și calce pe inimă, nu putea să plece cu gândul că-i rămâne o casă învrăjbită în urmă.

Era obicinuită Simina să umble ca-ntr-o oală și cuțite, dar acum viața îi părea totuși prea nesuferită. Vedea că s-au schimbat toate fețele, că toți o ocolesc, că ceilalți vorbesc din când în când prin ascuns și se frământa mereu să-și deie seamă ce oare s-a petrecut. Un lucru știa numai, că schimbarea în fețele și în purtările oamenilor e de când a sosit popa la casă și-și aducea mereu aminte ziua în care a rămas ea singură la crucea de grâu, în mijlocul miriștii țepoase.

Dar cu toată strășnicia Vichii, aceasta nu putea să ție mult.

Era la casa lui Busuioc un om care le îndrăznea toate.

Aflând despre moartea lui Neacșu, Șofron își luă pălăria din cap, și-o puse în cui, apoi se duse s-o caute pe Simina, acum, degrabă, fără întârziere.

El o găsi jos la spălătoare și-i făcu semn să iasă, ca și când o ar fi chemat Vica. În mijlocul curții el o opri din drum.

—Simino, - îi zise - ce neamuri ai tu?

—Un văr și o mătușă la Zimbru- îi răspunse ea mirată-un alt unchi la Cherechi. Nu-l cunosc, dar taica vorbește adeseori de el. Dar de ce mă întrebi?

—A murit taică-tău, grăi Șofron așezat.

—Taica! a murit?! șopti ea.

Înțelegea bine, nu se îndoia că e mort când i-o spunea Șofron, dar vorba aceasta, mort, îi suna a gol în ureche, nu putea să și-l închipuiască mort pe tatăl ei, nu-l vedea, nu-l imțea mort.

—Și cum a murit? întrebă ea fricoasă.

—De holeră.

—Și, nu știi, cum a murit de holeră?

- Nu știu, răspunse el; știu numai că luminare avea dânsul.

Siminina ridică mâna, și-o trase peste frunte și începu a se freca între sprâncene.

Nu era cu puțință!

Aici la loc străin, așa cum a plecat, singur și părăsit, el nu putea să moară.

Și totuși era mort.

- Ce trebuie să fac eu acum? întrebă ea.

- Nu prea știu nici eu, răspunse el. O să întrebăm vreo babă. Acum du-te și-ți despletește părul, iară eu mă pun călare, mă duc la Cherechi și până la miezul nopții mă întorc cu unchiul tău la Socodor, ca să-l scalde și să-l întindă de priveghie. Pân-atunci vino și tu, ca să-l bocești.

- E bine așa?!

- Bine! îi răspunse Șofron și grăbi spre casă pentru ca să ceară bani și un cal de la Busuioc.

Simina rămase privind în urma lui. Scăldat! întins pe masă! priveghiat! bocit tatăl ei! bocit de dânsa?!

Ea îl vedea, acum îl simțea mort.

-Șofroane! - strigă dânsa plecând în urma flăcăului – nu te duce! Să meargă vreun altul. Tu nu mă poți lăsa pe mine singură.

Șofron se opri.

Așa era: el nu putea s-o lase pe dânsa singură. Ea înainta spre el un pas, doi pași, câțiva pași, apoi se și scoase un țipet sfâșietor.

-Unde-1 întindem pe taica?! unde-i facem priveghia?

-La mine în casă! îi răspunse popa, grăbind la dânsa Simina îi sărută manile, apoi începu să plângă și urcă scările casei, despletindu-și părul.

XIV

Noauă săptămâni de zile Simina nu și-a împletit părul, noauă săptămâni de zile în toate serile ea și-a încheiat rugăciunea cu vorbele: „Iartă, Doamne, greșelile mele și-i dă lui odihna morților fericiți!”

Popa l-a îngropat, i-a făcut pomenile, i-a citit iertările, i-a ținut în casa lui fata. Popa? - nu - preuteasa, căci popa era popă și trebuia să-și caute de popie.

În zădar stăruia Vica, în zădar unchiul de la Cherechi, în zădar mătușa de la Zimbru: Simina nu putea să plece de la Socodor, nu putea să-l lase pe mortul ei singur. Nu plângea nici pe față, nici în ascuns, nu se ducea nici la cimitir, ca să-i ude mormântul cu lacrimi, dar stetea și voia să steie în satul acesta. Și de câte ori o ispitea gândul de a se depărta, ea se trezea pe dealul din Zimbru, mai sus de biserică, între crucile mari vopsite în fel de fețe, și-l vedea cu ochii, viu îl vedea, puindu-și bățul pe țelină, și îl auzea grăind: „Vezi tu, aici, tocmai aci este înmormântat bunicu-tău, aici i-a fost groapa, s-a prăpădit, l-au călcat oamenii, dar aici a fost, și colo al bunichi-ti.” „Iar aici e înmormântat taica!” răsuna în sufletul ei, și ea rămânea.

Și dacă ar fi vrut să se ducă, n-ar fi lăsat-o preuteasa, căci era singură preuteasa și mai-nainte de a fi venit Simina la casa ei, dar ea nu știuse cât e de rău de a fi singură.

Și totuși tot preuteasa i-a adus aminte c-a rămas pustie casa din Zimbru și că trebuie să-și caute alta.

Se peptena Simina și preuteasa se uita la părul ei.

-Greu se descurcă! zise și luă peptenul și peptenă părul și începu să-împletească.

Simina simțea că o năpădesc lacrimile, dar nu zicea nimic: odată trebuia să fie împletit.

Apoi au început amândoauă să plângă, și au plâns și au plâns până ce n-au încetat a mai plânge.

-Și apoi, Simino! - grăi în cele din urmă preuteasa – de la Curtici la Socodor nu e cale lungă. Așa, din duminică în duminică, tot o să ne mai vedem noi.

„Pui de cuc în cuib de cioară! Simino! fata mea” răsuna în sufletul Siminei.

-Pân-atunci o să mai treacă multă vreme! - răspunse ea cuprinsă de frică - dac-o fi vreodată și asta.

- Vine Busuioc duminică!

Simina-și plecă ochii și tăcu.

Duminică! acum, duminică?!

Știa dânsa ce voiește Busuioc și se obicinuiseră cu gândul c-așa are să fie; el însă îi venea prea în curând. Trecură două luni de zile de când n-a mai avut timp de a se gândi la aceasta, acum nu mai putea parcă să-și aducă aminte de cele petrecute.

Seara, mai-nainte de a fi adormit, ea stete mult timp trează și dusă cu gândul în trecut și în viitor.

Ea însăși le-a făcut, le-a simțit și le-a suferit toate, dar acum privind-le cu

ochiul ei limpezit în durere, parcă nu le mai credea: gânduri și simțiri se așezaseră cu totul altfel de cum au fost în sufletul ei, și de câte ori se gândea la Iorgovan, obrazii i se umpleau de sânge și o pornire de neîndurare îi trecea prin suflet.

Precum puhoiul surpă, dărâamă, ia, duce și nămoleşte, tot astfel și durerea mare curăță sufletul; precum după puhoi apoi pe ici, pe colo se mai zăresc urmele celor foste, tot astfel și după durerea covârșitoare depărtate ni se ivesc și acoperite în uitare cele simțite mai-nainte; dar precum pe urma puhoiului de primăvară crește iarbă verde, tot astfel și durerea mistuitoare lasă în sufletul tinăr o noaună sete de viață.

Câtă nebunie, câte dureri pe urma ei! — și totuși, simțindu-se cumișită, Simina începu să plângă. Era trezită aiurirea ei, dar pierdut îi era și farmecul vieții, și de cât încerca să reînceapă povestea curmată, îi răsunau și iar îi răsunau la ureche vorbele:

„Pui de cuc în cuib de cioară! Simino! fata mea!”

Nu! Prea era în curând.

Îi trebuia timp, ca să se mai gândească.

Și totuși ea nu se simțea destul de tare în ea ca să se pună împotriva voinței lui Busuioc.

- Eu am o mătușă, grăi dânsa, și un unchi: să văd ce zic aceștia; să mă ceară de la dânsii.

XV

Popa Furtună se făcuse om așezat.

Nu-i vorba, tot mai mergea la vânătoare, tot mai mâna caii, tot mai ținea la prepelicarul lui, însă parcă nu-i mai pria nimic.

Mult ar fi dat să-1 poată face viu pe Neacșu.

El nu era de vină c-a murit, dar tot ar fi fost mai bine să trăiască, ori, dacă-i era data să moară, să fi murit la el acasă.

Cu toate aceste, Simina, fiica mortului, era în casa lui, și de câte ori o vedea, trebuia să-și aducă aminte de răposatul ei părinte.

Și orișunde se duce, popa Furtună nu putea să scape de Neacșu, fiindcă Busuioc, cumnatu-său, era om știut de toată lumea: și cine oare n-ar fi voit să știe dacă este ori nu adevărat că Busuioc și-a pus în cap să-și ieie o pădureancă noră în casă?

Mai ales rudeniile cele multe ale lui Busuioc erau foarte nedumirite.

Unii erau de părere că bine face Busuioc, fiindcă e om cu stare, n-are nevoie de nevastă cu zestre, și nu este pe lumea aceasta lucru mai bun decât dragostea între nevastă și bărbat. Dar mai presus de toate, Simina era frumoasă, și nora frumoasă e podoaba casei.

Alții erau de părere că Busuioc nici nu voiește în adevăr să-și însoare feciorul, dar n-are-ncotro, fiindcă Iorgovan e stăpân în casă, el face tot ceea ce voiește. Și nici nu se putea să fie altfel. Iorgovan, ăsta, ce era el, dacă e vorba? Nici plugar, nici om cu carte! Umblase cât umblase la școală până când n-a pierdut rostul plugăriei, apoi, când a văzut că e lucru greu cartea, iar s-a apucat de plugărit, adecă la drept vorbind, a rămas de gură-cască pe acasă.

Iar alții știau că nici Iorgovan nu ține s-o ieie pe Simina de nevastă: cum ar fi putea un om ca dânsul să se îndrăgească de o pădureancă? Ea însă l-a momit cu farmecele ei, îl ține de scurt, i-a mai murit apoi și părintele, și Iorgovan, milos cum e, nu mai putea să scape de dânsa.

Popa Furtună știa că toate aceste nu sunt adevărate; el își dedea din umeri și zicea că nu știe nimic. Le dedea tuturor dreptate ca să scape de dânsii.

Un singur lucru știa el; că dacă n-ar fi murit Neacșu Busuioc nu s-ar fi plecat la voința feciorului său și că niciodată Iorgovan n-ar fi stăruit înprotiva voinței tătâne-său.

De aceea, de când cu moartea lui Neacșu, popa Furtună se ferea de a vorbi fie cu Busuioc, fie cu Vica, fie cu Iorgovan despre Simina.

Busuioc o simțise aceasta și, la început, parcă prea puțin îi păsa. El însă era deprins să ceară sfatul cumnatu-său în toate treburile și încetul cu încetul se nedumeri.

-Ei! spune - grăi el în cele din urmă - vorbește și tu o dată: ce zici?

Popa se uită zâmbind la el.

- Ce mă mai întrebi? îi răspunse. Parcă tu poți să faci alfel decât așa precum te bate pe tine capul! Măcar o dată în viața ta, acum, când e vorba de însurătoarea feciorului tău, fă ce știi.

- O iau în spinarea mea! grăi Busuioc, și de aici înainte: lucrul era hotărât.

Cât pentru Iorgovan, el trăia în așteptare.

Era învrăjbit cu sine însuși, și firea și dorințele i se schimbau pe ceas, pe minut. Simțământul de strâmtorare însă care îl cuprinsese atunci la Zimbru, când Neacșu se învoise ca să plece cu Simina la Câmpie, mai ales acest simțământ îl stăpânea mereu. N-ar fi voit și n-avea în el destulă virtute ca să voiască.

Își aducea aminte de cele petrecute, de vorbele ce grăise atunci noaptea, de mânia lui Șofron, de mânia lui Neacșu, de hotărârea Siminei, își aducea aminte de beția sa și de moartea lui Neacșu; era peste putință ca el să mai poată privi după toate aceste în ochii Siminei fără ca s-o urască.

Nu! aceasta nu se putea!

Simțea în el că dacă Simina i-ar aduce aminte cu un singur semn măcar de cele petrecute, el ori s-ar târî ca atunci noaptea la picioarele ei, ori ar trebui să închidă ochii și s-o omoare.

Și totuși el nu putea altfel, îi era peste putință să-și rumpă gândul de la dânsa.

Adeseori, când îl vedea pe Șofron căutându-și liniștit de treabă, se pomenea că-1 privește cu un fel de sfioasă uimire și parcă-i era frică de dânsul.

Știa c-o iubește pe Simina, știa că dânsa nu-l iubește pe el, și gândul că s-ar putea să-l iubească vreodată nici nu intră în mintea lui. Însă tot atât de bine știa Iorgovan că Simina ține la Șofron mai mult decât la un frate mai mare și că Șofron le știa toate. Era cu putință ca el să nu-i zică Siminei: „Ferește-te de ticălosul care astăzi te-a batjocorit, iar mâne e-n stare să-ți sărute pământul de sub picioare.”

Și totuși el nu putea altfel.

Plecând dar la Socodor, Iorgovan nu era în voie de nuntă, iar Busuioc o simțea și el aceasta și-i venea să-1 certe.

Intrând în curtea popii, Iorgovan începu să tremure în tot trupul, iar când dete față cu Simina, vederile i se împăingeniță și-i venea parcă să amețească.

Busuioc îl vedea și numai cu anevioia se mai putea stăpâni.

Când apoi preuteasa-l apucă la o parte și începu să-i vorbească despre neamurile Siminei, el se făcu rece ca sloiul de gheață.

Atât i-ar mai fi lipsit! N-avea oare el însuși destule neamuri!?

Dar nu-i intră lui Busuioc în cap gândul că o fată rămasă pe drumuri ar mai putea să steie în chibzuiți când el o pețește pentru feciorul său.

Nazuri muieresti!

-Zi-i să vie încoa! grăi el aspru și începu a se plimba prin casă.

Lucrul ăsta trebuia s-ajungă odată la capăt. Peste puțin Simina intră și rămase

cu capul plecat înaintea lui.

-Simino! îi zise el cumpenind vorbele, pentru ca nu cu să pară prea de tot doritor de a-i fi socru. Cum rămâne cu tine mai stai aici, te duci la unchiu-tău ori vii să stai viața toată casa mea, unde atât de mult ești dorită?

Simina își ridică capul, își trase mâna stângă peste frunte apoi rămasă o clipă nemișcată.

Știa cu cine vorbește: acum nu mai putea să rămâie și-i era foarte greu să plece.

-Deocamdată - răspunse ea plecând iar ochii - o să mă duc la unchiul.

Busuioc rămase ca trăsnit din senin. La asta nu s-ar fi așteptat.

Cum rămânea el față cu lumea, față cu rudele lui!? îi venea să-și înfigă ghearele-n carne. Simina-și ridică iar ochii și-l privi ca și când ar fi vrut să-l întrebe dacă mai are ceva de zis.

- Nimic, grăi el. Voiam numai să știu. Deocamdată voiești așa. O să ne vestești când vei fi voind altfel.

- Da! îi răspunse ea încet, apoi se plecă, îi sărută mâna și ieși cu pas domol.

Iorgovan o aștepta în pridvor.

Ea trecu repede înainte, ca omul ce n-are timp de a mai sta de vorbă.

El i se puse neclintit în cale, și câțva timp ei rămaseră privind cu încordare unul la altul.

—Ce-i?! întrebă el.

—Nimic nu e! îi răspunse ea strâmtorată.

—Ceva este, grăi el, ceva ce s-a pus între mine și tine. Vorbește: fii cum ai fost odinioară; vorbește-mi fără milă, cum i-ai vorbit atunci lui Șofron. Dacă n-a perit el atunci, n-o să pier nici eu acum.

—Eu nu știu ce vrei tu să zici, îi zise dânsa turburată.

—Voiesc să zic că atâta om ca Șofron sunt și eu!

—Lasă-l pe Șofron!

—Eu îl las - grăi el cu patimă - dar nu te lasă el pe tine! Simina se îndreptă, se uită aspru în fața lui, apoi începu să râdă.

—Știi că mi-e frică de tine, zise ea încet. Spune-mi că te omori! - fă-ți obiceiul!-tu știi că cu aceasta mă poți muia de mă târăsc la picioarele tale. N-ai decât să vrei, și mă dau în placul tău.

Grăind aceste, ea se întoarse ca să se depărteze.

—Ce-ți pasă ție acum dacă mor sau nu! strigă el.

—Apoi da!? grăi dânsa întorcându-se iar spre el. Tu mori o dată ca să mă omori pe mine în fieștecare ceas, și mie prea puțin îmi pasă. Tu vorbești de Șofron?! - adause ea aspru - tu?! Șofron e om, Iorgovane!

Ea se depărta înspăimântată oarecum de vorbele ce le grăise.

—O să vezi tu că și eu sunt om! grăi Iorgovan într-un târziu, ca deșteptat din vis. Pot eu să trăiesc și fără tine. Ba nu pot, nu pot! adause apoi peste puțin și căzu frânt pe o laviță din apropierea lui.

XVI

Plecând Busuioc la Socodor, Curticiul întreg știa în ce treabă o să-i fie umblarea.

Știa și Șofron.

El pusese caii la căruță; chiar el cu mâna lui îi deduse lui Iorgovan biciul: i-a văzut plecând; le-a zis „noroc bun”; s-a uitat în urma lor.

La urma urmelor, știa el de mult că așa au să vie lucrurile, era obicinuit cu gândul acesta și n-avea de ce să-și facă inimă rea.

Și totuși, întorcându-se la grajdul lui, el nu mai vedea parcă cu ochii: fără de veste, se întoarseră toate cu susul în jos în capul și în inima lui.

Una-i era să știe și să gândească numai, și alta să vadă di se și petrec lucrurile astfel.

Acum ar fi voit să-i oprească în loc și să le zică: „Mai stați, ca să mă mai gândesc și eu!”.

Ei se lăsă frânt pe un sac cu grăunțe și stete mult timp cu mintea oprită în loc.

I se înfundaseră toate.

De multe ori își zisese el că nu e Simina fată de seama lui, și-i era rușine că s-a gândit vreodată, om ca dânsul, să o de ia nevastă; acum însă iar simțea în el că tot nu e om pe lume care să-i fie potrivit ca dânsul. Fiindcă grozav îi era de dragă.

Dac-ar fi fost om mai iute în hotărârile lui, el n-ar n stat pe gânduri, ci ar fi luat un cal din grajd, s-ar fi aruncat ir. spinarea lui și s-ar fi întins drumului, ca să sosească în Socodor mai-nainte de Busuioc; numai însă unul câte unul >c întrămau gândurile în mintea lui și de câte ori voia să se ridiu el își aducea aminte c-a pățit o dată rușine, mare rușine, și rămânea înfipt la locul lui.

„Ține la mine! mult ține!” își zise el, aducându-și aminte de cele din urmă zile pe care le-a petrecut cu dânsa, de noaptea în care îl aduseseră pe Iorgovan de la birt, de ziua când ea-l rugase să nu o lase singură, de dragostea pe care i-o arătase în timpul înmormântării lui Neacșu. „Ține la mine! - zise iar -dar asta e alta!”

Așa e rânduie!

El însă, ce se făcea el?

Cum rămânea cu însurătoarea lui?!

Ce se alegea de locul lui de casă?!

Unde se ducea el? cum își urma viața mai departe? gândurile plăcute, pe care și le făcuse el mai-nainte de a o fi văzut pe dânsa, erau ele pierdute, toate pierdute?!

„Nu se poate! asta nu se poate!” strigă el și sări în picioare.

Uitându-se apoi împregiur, el ieși din grajd, și din curte, din sat, și luă drumul Socodorului, pe jos, încet, dar întins : cu pasul bine călcat, ca omul care știe că n-are să sosească prea târziu. Și cât ține drumul de la Curtici la Socodor, peste bătători, peste miriști și ogoare, Șofron s-a dus mereu, dar mintea-i sta în loc, asupra gândului că asta nu se poate.

Sosind la casa popii, el s-a oprit în loc și parcă începuse a șovăi în gândul lui.

Mare rușine a pățit el în viața lui!

Curtea era deșartă: Busuioc plecase de mult, iar slugile erau *inse* la joc.

Ce făcea el acum?

Cu ea singură voia să vorbească: cum s-o puie asta la cale?

El întră sfiicios în curte, înainta spre casă, urcă scările, apoi se opri și începu să tușească, doară-l va auzi Simina și-i va cunoaste glasul și va ieși la el.

Simina era-nfundată în iatacul preutesei, unde-și dedea silință să plângă, dar nu putea. Era însă preuteasa prin apropiere.

Auzind tușitul în pridvor, ea tresări, apoi ieși spăriată din casă.

—Ce-i, Șofroane? întrebă ea, oprindu-și răsuflarea.

—Nimic, îi răspunse el. Am venit eu așa, de capul meu: nu Busuioc m-a trimis; am o vorbă cu Simina, dacă se poate.

Simina sări spăriată-n picioare când preuteasa intră la ea și-i spuse că Șofron are să-i spuie o vorbă.

Dac-ar fi știut ce vrea Șofron, preuteasa ar fi lăsat-o pe Simina să se întoarcă singură la el; o vedea însă atât de scoasă din ale ei, parcă de sine se înțelegea că nu trebuie s-o părăsească.

Iară Șofron nu era nici el omul care le zice preuteselor chiar la ele acasă: „Te rog, ia mai fă bine să ne lași singuri”.

Ei intrară toți trei în casă; preuteasa și Simina, se așezară, iar Șofron rămase stând la ușă, și dacă mintea i-a stat vreodaci în loc, acum i se înțelenise.

—Șezi, Șofroane, grăi Simina, ca să zică și ea ceva.

El se așeză, apoi se uită la preuteasa și la Simina și i:: preuteasa.

—Uite! grăi, dar mai departe nu putea.

Știa el ce voiește, însă nu era încă dumirit și ar mai ținut să se gândească, căci una era să-și facă el lucrurile în capul lui cel sec, și alta să steie față-n față cu Simina: uitându-se la aceasta, el nu mai cuteza să aibă gândul cu care venise, și lacrimile începură a curge peste obrazii lui rumeniți de vânt și de soarelui.

Și nu e lucru de glumă să-1 vezi muiat până la lacrărimi un om ca Șofron, care stă ca un munte înaintea ta.

Simina rămase cu ochii perduți într-ai lui, cuprinsă de la vederea focului ce ardea în ei, își strânse umerii și se puțin înapoi: simțea că vine ce vine, c-o îneacă, c-o năbușește plânsul.

Preuteasa se ridică și rămase mirată între amândoi.

—Nu e nimic! zise el râzând. Uite, m-a apucat așa fără de veste, dar trece. Voiam numai să-ți spun că e bine — urmă el din greu — e prea bine așa! Și mie-mi pare bine că te măriți după Iorgovan.

Pe Simina o înecă plânsul, și câtva timp ei steteră toți trei tăcuți și nemișcați.

—O, cât sunt eu de ticăloasă! strigă ea după ce se mai ușura. N-o să mă ierți tu pe mine niciodată pentru cele ce ți-am făcut!

—Eu? întrebă Șofron mirat și se uită la preuteasa, doară-i va spune ea de ce să o ierte pe Simina.

—Nu, Șofroane, urmă Simina, luându-și iar liniștea ei obicinuită. Asta a trecut pentru vecie! El m-a despărțit de taica în ziua morții lui, m-a despărțit de tine acum, când viața îmi este mai grea: căile noastre s-au despărțit și nu se mai pot întâlni în viața aceasta! Uite! adăugă apoi preste puțin. Nu pentru mine, căci eu sunt nevrednică, ci pentru că ai ținut la fie iertatul și a ținut și el la tine. O! dac-ai ști cât a ținut!? Uite! ție totuna îți este, tot n-o să mai rămâi la Busuioc: mută-te aici la Socodor, ca taica să nu rămână singur. Grăind aceste, ea se depărta.

—Apoi se înțelege că viu! s-ar putea oare să nu viu!? răspunse el și, făcând un pas în urma ei, îi apucă mâneca de la cămașă și sărută pâzna străvezie.

Și era foarte fericit Șofron că are unde să se ducă și putea să steie cu Neacșu la Socodor.

XVII

Ar fi vrut Busuioc s-o poată lovi pe Simina și simțea că nu se poate apropia de dânsa.

N-are în lumea aceasta averea nici un preț!

Era om bogat: ce folos avea de bogățiile lui?!

—E bine! grai el când se văzu față în față cu Vica.

—Cum așa?! strigă Vica. Eu vă văd pe amândoi parcă nu v-ar fi toate caprele acasă.

—E foarte bine! grai Busuioc. Mai bine nici că se poate. Tu înțelegi că așa trebuie să fie! Adecăte cum?! Sunt eu dintre oamenii ce-și adună casa de pe drumuri?! Are și ea neamurile ei: să se pună la cale cu ele; să-și gătească zestrea, ca să nu-mi fie rușine când o voi primi în casa mea; îi dau și eu de la mine dar să ceară, să ceară, atât măcar.

Asta o înțelegea Vica: săracul, dacă-i sărac o dată, să-i facă bogatului măcar mulțumirea de a cere.

—Apoi, urmă Busuioc, trebuie să o pețesc cândva, să o cer de la cineva, să o iau de undeva: se duce dar deocamdată la unchiu-său la Cherechi. Așa voiesc eu!

Vica se mulțumi, și în curând știa tot satul cum s-au pus lucrurile la cale, ba peste câteva zile o știau și cei de la Cherechi.

Simina începu să răsufle mai ușor.

Înțelegea de ce Busuioc nu i-a spus nici chiar nevastei sale adevărul.

Încetul cu încetul se uită toate, chiar și rușinea pățită de el parcă nici n-ar fi fost.

Acesta era gândul lui Busuioc, și nici Simina nu avea altă dorință.

—Așa este! le zicea dar celor ce-o supărau cu întrebări ca să-i încredințeze că în adevăr așa a rămas vorba, ea se puse pe lucru, ca să-și facă zestrea, însă numai așa, azi un petec, mâine altul și peste câteva zile strica iar, ca să înceapă din nou. Iar dacă se găsea pe ici, pe colo câte ceva care să-i dea zor, ea zicea că n-are grabă, că tot n-are să fie asta niciodată.

Și parcă-i știa gândul, și Busuioc scăpa pe ici, pe colo că n-are grabă, că cine știe?! poate că și Iorgovan se va mai răzgândi.

Peste câteva săptămâni știa toată lumea că Busuioc nu vrea, iară Iorgovan nu prea se opintește nici el.

Și — să stai și să te miri! — tot astfel zicea și Iorgovan.

Nu poate pentru că s-ar fi răzgândit, nu! cu una, cu două, omul în dragoste nu se răzgândește; el știa însă în el, era pus într-un colț tainic al sufletului său, că Simina se va răzgândi ea, și dac-o va lăsa el pe ea, nu-l va lăsa ea pe el.

Șofron, în sfârșit, era frânt și tâmpit, bunăoară, ca omul ce a stat toată noaptea pe drum, bătut de vânturi și de ploaie.

Mulți ziceau că e om prost Șofron, deși nimeni nu-și aducea aminte ca el să fi făcut vreodată vreo prostie. Era numai târziu la minte, atât de târziu, încât ar fi stat cu mintea oprită în loc dacă l-ar fi luat cineva repede și l-ar fi întrebat dacă e bărbat ori femeie; și-ar fi dat seamă de ce i se face întrebarea, cum trebuie s-o înțeleagă, ce trebuie să răspundă și în cele din urmă tot ar fi răspuns: „Ia stai să mă mai gândesc”.

Atât de mult se temea ca nu cumva să zică ori să facă vreo rostie, încât ținea capra de coarne și tot nu-ndrăznea să spuie că nu e ciută.

Și cu toate acestea, el făcuse o prostie, cea mai mare prostie, o ticăloșie nemaipomenită.

„Sunt un nemernic!” își zise el întorcându-se de la Socodor, dacă Șofron își făcea vreun gând, acesta, fie bun, fie rău, rămânea înfipt în el.

Nu era bine, nu-i părea bine că Simina se mărită după Iorgovan: el, cu toate acestea, a zis că e bine și că-i pare și lui bine.

S-a dus anume ca să-i spuie Siminei că nu se poate; cu toate, i-a zis că e bine, că-i pare și lui bine.

Dacă nu i-a lăsat timp să se gândească, ce să facă el, dacă-l făcut Dumnezeu așa de slab, de-și perde mințile îndată ce se află în fața Siminei?

Dar Șimina a zis că n-are să fie lucrul acela niciodată.

A zis?! Ce mai ținea el samă de cele zise de dânsa?! El știa ce-a zis el însuși, știa ce gândește, știa cum și-a pus în el lucrurile la cale și-și mai aduce aminte că trebuie să se mute la Socodoi pentru ca mortul să nu rămâie singur.

Sosind la Curtici, el nu-și mai găsea locul.

Îi era groază să fie singur cu gândurile rele, care zile întregi nu-l mai părăseau dacă și le făcea odată, și îi era rușine să deie față cu oamenii.

Când îl vedea pe Busuioc, i se răcea tot sângele în vine, iar de Iorgovan se ferea, ca nu cumva să-l apuce fără de veste și sa-l strivească.

Știa el, nu-i vorba, că Simina nu e de seama lui, că Busuioc trebuia să știe că nu-i Simina de noră-n casa lui, Iorgovan om pentru o fată ca Simina.

„Ei! și ce le pasă lor?! merge cât merge!” își zicea el câteodată. Și atunci îi venea să strige: „Feriți-vă de mine! luați-mă si legați! puneți-vă cu ciomegele și mă omorâți ca pe un câine turbat.”

Dar lumea începu să vorbească despre biata Simina și spună că Busuioc nu vrea, iar Iorgovan nu stăruie.

Șofron parcă nu-nțelegea bine.

„Căile noastre s-au despărțit și nu se mai pot întâlni în viața aceasta.”

Așa zisese dânsa.

Care va să zică așa este.

Îi era rușine lui Șofron, dar nu putea să-și deie seama dacă-i este rușine de rușinea ei, ori de nedreptatea ce i-o făcuse lui Busuioc în gândul lui, nici dacă-i părea bine ori rău de rușinea sa.

Simțea numai că acum poate să-l vadă pe Busuioc fără să i se mai răcească sângele în vine, că nu-i mai venea să-l apuce pe Iorgovan și că Simina nu-i mai părea atât de strașnică. Sărmană copilă!

Acum parcă nu s-ar mai fi sfiit să vorbească cu dânsa și să-i spună verde-n față ceea ce gândește, fiindcă el era mai în vârstă, mai așezat decât dânsa și ținea la ea, mare minune cum ținea.

Mai ales acum Șofron nici n-ar fi stat de vorbă cu omul care ar fi zis că el nu se va muta după Sf. Dumitru la Socodor. Acesta era un lucru care de sine se înțelegea.

Dar nici nu zicea nimeni că n-are să se mute. Ziceau toți că se va muta, fiindcă așa zicea și el, și asta era treaba lui, el știa mai bine ce și-a pus de gând.

Și fiindcă de sine se înțelegea că are Șofron să plece de la Curtici, tot de sine se înțelegea și că-i este de vânzare locul de casa. Așa zicea și el, și asta iar tot el trebuia să o știe mai bine.

Trecuse însă un an și jumătate de când își cumpăraseră acel loc, și în timpul acesta se înfipsea în el gândul că locul acesta e al lui, că pe el are să-și zidească o casă,

că acolo are să-și petreacă el viața cu nevasta și cu copiii lui. Cu una, cu doauă nu putea să părăsească el acest loc, de care se legau toate gândurile plăcute ce-și făcuse în timp de un an și jumătate: el nu se putea gândi pe sine altfel decât avându-și locul lui de casă, și fără de acest loc el parcă nu mai era tot el.

Nu-i vorba, Șofron nu zicea că nu-și vinde locul, dar când se găsea câte un cumpărător, îi spunea că vrea să se mai gândească.

Și se tot gândea Șofron; Sf. Dimitrie era aproape, dar el nici departe nu se apropia de plecare.

Doauă săptămâni înainte de Sf. Dimitrie, întorcându-se de la târg pe la Socodor, din vorbă-n vorbă Busuioc află despre cele petrecute între Șofron și Simina.

Pe drum, pân-acasă, și acasă, plimbându-se de la ușă până castra, el își răsuca mereu mustața: acum se putea apropia de Simina, și vorba era numai cum s-o apuce ca să o ție strânsă.

Banii lui Șofron erau în manile lui. Nu-i ținea el, îi dăduse împrumutare pe la alți oameni, însă de el atârna când să-i înapoieze datornicii. Erau dați, ce-i drept, până la Sf. Dimitrie dar greu ar fi fost să-i capete mai-nainte. Mai târziu? nimic mai lesne!

El chemă pe Oanea lui Toader, unul dintre datornici, începu să-l strângă în chingi.

Datornicii se află-n strâmțorare totdeauna când le ceri banii, iară Oanea mai și păgubise de cu primăvară cu un bou: el se rugă dar să-l îngăduie o lună, doauă măcar.

-Bucuros, chiar și un an — îi răspunse Busuioc - dar tu că banii nu sunt ai mei. Vorbiți cu Șofron.

Îl știa Busuioc pe Șofron că nu știe stărui și că nu se poi depărta fără de banii lui. Ține la banii săi omul, care i-a câștigat în sudoarea feții sale.

O știa și Șofron aceasta, și tocmai de aceea îi dădu-Busuioc, la care nu putea să-i piardă, pentru că avea din ce înapoieze și avea destulă trecere ca să-i scoată de la datori.

Șofron stete dar mult pe gânduri când datornicii venii roage ca să-i mai îngăduie.

-Eu n-am bani la voi, grăi el în cele din urmă; banii ce-am avut i-am dat lui Busuioc, la el am bani, și nu e treaba mea ce a făcut cu ei.

Asta așa era, dar dacă Șofron era om cu minte, nu erau nici datornicii mai proști și înțelegeau că Busuioc i-a timis Șofron fiindcă vrea să și-l mai ție slugă, să-l mai aibă legat, ceea ce le venea și lor la socoteală.

-Dacă-i așa, apoi sănătate bună, nici noi n-avem să-ți dăm bani, ziseră ei și se duseră în trebile lor.

Sosind ziua de Sf. Dimitrie, Șofron era hotărât, ca totdeauna, să plece, dar altfel toate erau ca mai-nainte. El se duse la Busuioc, ca să-și facă socoteala de Și o și făcu.

Busuioc îi numără până la cel din urmă ban ceea ce îi mai rămăsese, îi pofți noroc și spor la toate, dar de bani nu-i pomeni ici c-o vorbă măcar.

„Se vede c-a uitat!” își zise Șofron și mai așteptă că doară-și a aduce aminte.

Busuioc însă începu să-i vorbească de toate, numai de banii lui nu.

Șofron plecă în cele din urmă, se mai opri din drum mai-nainte de a ieși din casă, se opri încă o dată după ce închise șă în urma sa, stete cât stete și începu să se scarpine în dosul rechii.

„O să mă mai gândesc! zise el plecând. Se vede că tocmai acu nu-i are la îndemână.”

Și iar începu Șofron să se gândească.

Trecu o zi, trecură doauă, trecu o săptămână, dar Busuioc nu-l mai chema să-i deie banii. Stetea așa la casă, făcea treburile ca mai-nainte, dar nu mai era slugă cu sâmbrie și parcă-i era rușine să mai steie așa fără de nici un rost la casa omului și să-i mănânce pânea. Nici nu trecea însă seară, făr' ca el să-și zică: „Maine să vorbesc cu el”. O zicea, dar nu o făcea. Era totdeauna va la mijloc: mai că Busuioc avea oameni la casă, mai că Vica se certase de dimineață, mai că o slujnică spărsese vro oală.

Dar dacă nu se ducea Șofron, el se gândea să se ducă, și cu mai mult se gândea, cu atât mai îndărătnic se făcea în nararea lui de a se duce. De la o vreme ajunse de s-ar fi dus iar dac-ar fi trebuit să treacă prin sabie și foc. Busuioc știa de ce vine, se simțea cu toate aceste cam strâmtorat când îl văzu intrând în casă și-i venea să-i zică să nu închidă ușa în urma sa. Parcă nu mai era tot omul pe care-l știa de voie-și aduse aminte de noaptea când îl văzuse mergând spre Iorgovan.

- Apoi, am venit și eu - grăi Șofron - să văd ce mai e cu baii pe care ți i-am dat astă-toamnă.

—Trage-ți seamă, Șofroane, îi răspunse Busuioc. Mie numi-ai dat nimic. Tu știi că eu n-am trebuință de banii tăi. Ți-am căutat numai oameni care ți i-au luat cu împrumutare.

—Ba nu! întâmpină sluga. Ți-am dat banii. Când ne-amtocmit, am pus-o și asta în simbrie. Eu știu cât am muncit până ce i-am adunat și n-am vrut să-i dau orișicui, ci mi-am căutat un om cinstit și bogat, care poate să mi-i deie orișicând. „Iacă -am zis - primește banii aceștia, ca să mi-i dai la anul cu carnetele lor: dac-o primești și asta, mă bag slugă la d-ta, dacă nu, îmi caut alt om, care o primește și asta.” N-a fost așa vorba?!

Busuioc, ar fi voit să-l poată da afară, dar nu putea; el Busuioc bogătoiu, nu putea să-l deie afară pe sluga lui, caic se obrăznicia.

-Așa e, Șofroane, - zise el - dar eu tot n-am luat banii tot nu m-am folosit de ei. Tu știi că nu sunt la mine. Dacă ți-i dau de la mine; dacă mai îngădui, o să ți-i scot de la ei.

-Dă-mi-i! — răspunse Șofron — că d-ta poți să-i scoți vrei de la dânșii.

Busuioc nu-l mai cunoștea pe Șofron.

- Chiar acum, neîntârziat? întrebă el râzând.

- Chiar acum! răspunse Șofron întunecat.

- Și dacă s-ar întâmpla să nu vreau ori să nu pot? zise tac Busuioc.

-Văd eu că nu vrei ori că nu poți, și nu știu de ce, grăi Șofron turburat.

La asta nu se gândise.

Așa era! Cum rămâne dacă Busuioc nu vrea ori nu poate?

-Trebuie însă să mi-i dai, - urmă el - nu se poate să nu mi-i dai. Eu m-am gândit bine mai-nainte de a ți-i fi dat și am zis: „Dacă îi dau lui Busuioc, n-am nici o grijă, el mii-i dă iar înapoi.”

-Ai dreptate, Șofroane! grăi Busuioc, îi puse mâna pe umăr și se uită drept în ochii lui. Nici o grijă să n-ai. Banii să fie puși mai bine decât la mine. Am să ți-i dau, dar nu astăzi, nici mâne; trebuie să mai îngădui o zi, doauă, o săptămână, poate chiar și doauă. Ia gândește-te tu cu capul tău. Mi-ai dat banii pentru că știai că eu pot să-i scot orișicând de la datornici, fiindcă sunt om cu trecere. Nu-i așa?

- Așa e! răspunse Șofron.

- Oamenii însă nu prea pot să-i plătească acum și mă roagă să-i mai îngădui, urmă Busuioc. Vrei tu să-i dau în judecată, să le vând casele? vrei tu să mă stric cu ei? Dac-aș face-o asta, nici într-un an nu ți-ai mai vedea banii.

- Dă-mi de la d-ta - grăi iar Șofron - și fă apoi cum vrei cu dânșii.
- Ba nu, Șofroane! - îi întâmpină iar Busuioc - căci și atunci tot acolo ar ajunge treaba. Acum ei se silesc să plătească fiindcă știu că banii sunt ai tăi; dac-ar ști că sunt ai mei, ar zice că eu sunt bogat și mai pot aștepta, și nici că s-ar gândi să plătească. Nu e oare mai cuminte să mai aștepți, să stărui tu însuși ca să ți-i plătească, iar dacă nu vor, le spun că mă strămtorezi tu și îi strămtorez și eu pe ei.
- O să mă mai gândesc, zise Șofron.

XVIII

Busuioc, bogătoiul de la Curtici, feciorul său, Iorgovan, Simina, fata crâșnicului din Zâmbbru, și Șofron, care tot mai stetea la casa lui Busuioc, toți patru erau foarte mâhniți și parcă se temeau de vreo primejdie.

Dacă l-ar fi întrebat cineva pe Busuioc până când o să-l ție pe Șofron cu minciuna și să-l amâne de pe o zi pe alta, el n-ar fi putut să-i răspundă. Nu știa nici el. Își închipuia însă că pe Simina trebuie s-o doară când știe că Șofron nu s-a mutat încă la Socodor, și nu se putea lipsi de mulțumirea de a-i face această durere.

„O să-i dau în ziua când îl voi vedea gata de a pleca și fără de ei, o să-i dau când nu-mi va mai rămânea alta”, își zicea el.

Era un fel de ștregărie în ceea ce făcea el. Și-o mărturisi chiar el însuși aceasta și adeseori îi era rușine ori se temea, dar nu se putea stăpâni, nu putea să-și calce pe inimă.

O vedea pe Simina scoțându-și cu vârful degetelor ce câteva fire de păr din față, uitându-se drept în ochii lui: e peste puțină s-o uite el aceasta!

Adeseori, dac-ar fi stat Simina înaintea lui și i-ar fi porui cit să taie, să spânzure, să deie foc la casa lui el s-ar fi supi orbește: tocmai de aceea însă el nu putea să împlinească dorinți ei; îi era ca și când ar ști că dacă n-o va împlini, va veni ea însă la el să stăruiască.

Nu era răutate în Busuioc, era însă dacă omului zăcaș, care nu-și prea dă nici el însuși seamă despre supărarea sa.

Numai atunci se muia Busuioc, când îi trecea prin mint gândul că se poate ca ei prea puțin să-i pese dacă Șofron se mută ori nu la Socodor.

Iar gândul acesta foarte adeseori îi venea lui Busuioc.

Căci un lucru era care nu putea să între în mintea lui: că Simina ar putea să-l iubească pe Șofron.

Și asupra acestui lucru Busuioc, Iorgovan și Șofron el însuși erau de aceeași părere.

Mai ales acum Iorgovan s-ar fi simțit foarte nenorocit dacă Simina ar fi putut să iubească pe un om ca dânșul, un ticălos o gură-cască, un vai și amar de el, care nu știe să facă nimic

Se mira Busuioc de ce nu mai vine Șofron să-și ceară banii

N-avea de ce să se mire.

Ce-i păsa lui acum de bani?!

S-a frământat o zi, doauă, apoi le-a lăsat toate.

Dară ce ar și fi putut el să facă?

S-a gândit să-l deie-n judecată pe Busuioc.

El pe Busuioc? El să aibă judecată cu cineva, ba chiar cu Busuioc? Nebun ar fi trebuit să fie!

S-a gândit să se ducă și să-l spuie satului întreg că Busuioc nu e om cinstit.

Nu putea s-o facă, fiindcă Busuioc tot om cinstit era, tot cu trecerea lui rămânea.

S-a gândit să-l ieie de scurt și să-i spuie că-l omoară, că-i dă foc la casă dacă nu-i dă banii.

Asta, mai ales asta ar fi voit s-o facă.

„Nu pot! zise el. Dacă o zic și el tot nu-mi dă banii, trebuie s-o fac și nu vreau s-o fac. Să mă ferească Dumnezeu!”

E grozav lucru când omul se simte neputincios, însă mai grozav e când știe că-l știu și alții.

Simina însă parcă le știa toate. I-a spus că se mută la Socodor și nu s-a mutat, pentru că n-avea în el destulă vârtute să se mute, pentru că n-a putut să-și vândă locul de casă și să-și scoată banii de la Busuioc, pentru că nu e om.

Nici nu mai voia să se mute, nu mai voia să deie față cu dânsa, nu mai voia să știe de dânsa: nu mai voia nimic; trăia așa cum trăiește, cu viața înfundată, fără ca să-i mai pese de ceva.

Și adică de ce să facă el ceea ce zice dânsa?! Ce-i este el ei? ce-i este ea lui? De unde și până unde să-și schimbe el toate gândurile fiindcă ea voiește așa?!

Mare rușine a pățit el în viața lui!

Și cine știe?! el acum se frământă ca un nebun, iară ei poate că prea puțin îi pasă dacă el se duce ori nu la Socodor, ea poate că nici nu știe că el n-a plecat.

A zis-o atunci, cum a zis, că nu-l lasă pe Iorgovan!

De ce să-și amărască el viața de dragul ei?!

Și așa viața lui tot nu era viață.

Astfel, frământat mereu de gândurile sale, Șofron ajunsese în cele din urmă să nu mai voiască a se muta la Socodor.

Își rupsese el de mult gândul de Simina; acum însă îl rupsese de tot. Ea ajunsese pentru dânsul o sarcină prea grea!

„Și cine știe? noi ne frământăm între noi - zicea și Iorgovan - iară ei nici că-i pasă, ea poate că-și petrece cu altul.”

Ar fi vrut Busuioc s-o vadă pe Simina și să știe ce mai zice și ce mai gândește, ar fi vrut și Șofron, dară mai mult decât toți ar fi vrut-o Iorgovan.

O să-i pară ei rău de ceea ce a făcut și o să vie căită la mine.

Aceasta era mângâierea lui Iorgovan.

„O să vadă ea că sunt om și eu!” zicea el, și oriunde se afla, de orișice se apuca, își dedea mereu seamă ce ar zice ca oare dat l-ar vedea ce face, dac-ar ști ce gândește.

Dar ea nu-l vedea, nu știa ce gândește el, ba poate că nici nu voia să-l vadă și să-i știe gândurile.

Asta-l muia pe Iorgovan și—l făcea din zi în zi mai nerăbdător.

Ar fi voit să mai afle ceva, să se mai întâmple ceva, îi era și lui înfundată viața.

Mai muiată însă decât toți era Simina.

Pe ea o munceau ziua gândurile, iar noaptea visurile.

Simțea acum c-a rămas singură, singurică pe lumea aceasta.

Șofron a părăsit-o și el.

Și nici că se putea altfel.

Și-a bătut joc de slăbiciunea lui.

Abia trecea noapte fără ca să-l vadă în vis și pe el și pe Neacșu, acum desculț,

mâne flămând, poimâne însetat și totdeauna supărat și făcându-i muștrări.

Diminețile apoi stetea ceasuri întregi și plângea, dedt. urmă de pomană și pânea de la gură și cea din urmă haii cădea în mână.

O ajunsese blestemul părintesc pentru că fusese oarbă și ascultase de sfaturile lui, pentru că-1 părăsise în ceasul morții, pentru că și-a bătut joc de slăbiciunea omului la care ținea atât de mult răposatul.

Șede, șede singură, se gândea la cele petrecute și cu totul altfel le vedea acum.

Își aducea aminte de ziua când l-a văzut întâia oară pe Șofron, când el a luat-o lângă el în căruță și i-a pus cojocul să șadă pe el, își aducea aminte de vorbele lui, pe care atunci nici nu le băga în seamă, iar acum și le reamintea atât de bine și cu o sete nespasă.

Și cum a sărutat-o el, cum fugea să prindă prepelițele din zbor și cum l-a lovit ea fără de milă atunci noaptea, în fața lui Iorgovan și a lui Neacșu, și cât de nenorocit era Neacșu!

Iară ea nu putea nici măcar să le ceară iertare, să cadă în genunchi, să le sărute manile, să sărute, ca Pupăză, pământul de la picioarele lor.

„Și dacă ți-a fi de ceva, spune-i băiatului ăstuia!”

Nu mai era băiatul! îl alungase ea însăși de la dânsa.

Astfel zi cu zi și noapte cu noapte.

Ea nu mai putea să poarte viața aceasta.

Toamna târziu, când abia mai era pe ici, pe colo câte o frunză prin copaci, într-o zi de duminică ea-și aruncă o cârpă pe cap și plecă drept spre morminții din Socodor.

Cale de câteva ceasuri, cât merse pân-acolo, ea se ducea dusă și ștergând din când în când câte o lăcrăma. Intrând apoi în morminți, o înăbuși un plâns zgomotos, ea se aruncă cu fața la pământ, sărută țărâna și rămase timp îndelungat buiguită, ca și fără de simțiri.

Înspre amurgul serii ea sări în picioare.

O ceată de băieți cânta: „Sfinte Dumnezeule, sfinte tare, sfinte fără de moarte, miluiește-ne pre noi!” Se aducea un nou mort, ca să fie așezat la vecinica odihnă.

Murise Stanca lui Martin, și Martin, cei patru copii rămași fără de mamă, Floarea, sora Stâncii, Ana și Marta, surorile lui

Martin, ajalnicele, prietenele răposatei, toți cu toții începură să se vaiete în gură mare când sicriul fu așezat la marginea mormântului.

Simina rămase plângând și ea la o parte.

Gropașii sloboziră coșciugul în groapă, rude, prieteni și oameni de casă aruncară toți din toate părțile câte un pumn de țărână preste el, preoții cântară: „în veci pomenirea ei!”, apoi lumea se risipi, jălitorii se depărtară încetul cu încetul.

Rămasă iar singură, Simina se uita lung în urma lor.

Îi pierise parcă deodată toată mâhnirea din suflet.

O cunoștea pe răposata. Era o femeie harnică și bună de gură.

Îl cunoștea și pe Martin. Un om de vreo patruzeci de ai blând și îngăduitor, dar slăbănog și sficios.

Ce se făcea el acum cu gospodăria lui și cu patru copii rămași pe capul lui ca vai și amar de ei?!

Ea fusese singură la taică-său, care n-avea stare, și era om cu vârtute ca puțini numai, și totuși mereu se plângea fie iertatul; dar nenorocitul acesta de om, cu patru copii și cu avere frumoasă, ce se făcea el fără de femeie la casă?

Era parcă 1-a scos Dumnezeu în calea ei și a scos-o pe ea în calea lui.
Căci nu mai putea Simina să se depărteze de aici, unde se simțea acum atât de mângâiată.

Ea plecă încet pe urma jehitorilor.

Voia să vorbească cu Martin, să-l mângâie, să-i fie de ajutor, să-l roage ca s-o primească pe ea în casa lui, ca să-i coacă pâine, să-i gătească bucate, să-i poarte grijă de casă și de copii.

Dar ce o fi zicând lumea?!

Ce-i păsa ei?!

Cui îi păsa de dânsa?!

Martin o cunoștea pe Simina. Nu era cu puțință ca aa să steie peste două luni de zile în sat fără ca toți s-o știe vorbească despre ea. Nu știa însă Martin cine e Simina aducea numai aminte că murise tatăl ei, pe care-l înmormântase popa ca pe un văr, și că după moartea bătrânului ea a rămas la casa popii și preuteasa o ducea în toate duminicile cu ea la biserică.

Când dar una dintre vecine veni să-i spună, că Pădureanca are să-i spuie ceva zăpăcit loc. Nu știa ce să facă, unde s-opoftească cesa-i zică.

Cele două case erau pline de oameni adunați la pomană, alte trei mese pentru tineret și sărăcimea din sat erau în curte; iară Simina spusese că vrea să vorbească numai cu el singur.

Simina intrase în curte și aștepta la portiță, nerăbdătoare și supărată de oamenii care-și îndreptară cu toții privirile spre dânsa.

În fundul curții, mai spre grădină, era o căpiță de fân.

Ce vrea? ce căuta? de ce-a venit? se întrebară cu toții când Martin se duse la Simina și o duse așa oarecum fără de voie în Josul căpiței, ca să nu steie cu ea în vederea tuturora.

Nu vorbise niciodată cu dânsa, n-aveau nimic de împărțit unul cu altul; credea dar că vine din partea preutesei.

Popa Furtună, care fusese și el la înmormântare și era acum casă, venise să sfințească bucatele; și când Simina se depărta

CU Martin spre căpiță, el ieși cu cartea și cu patrahirul subsuoară
ca să se întoarcă acasă; se opri în capul scării și se uita nedumirit
în urma ei.

O zărise, parcă, și în morminți, dar de unde ar fi putut să-i ie lui gândul de a se uita mai cu dinadinsul. Era însă chiar ea; nu mai rămânea nici o îndoială că ea era.

El stete câțva timp nedumirit, apoi plecă și el spre căpița de fân.

- Martine! grai Simina; văd c-a murit fie iertata și ai rămas cu copiii și cu casa fără de femeie. Vei fi vrând să-ți găsești pe cineva să-ți faci trebile casei și să-ți caute de copii.

- Numai dacă nu m-ar fura, zise el fricos și smerit.

- Eu nu te fur, Martine! îi răspunse ea.

Martin era om înalt, uscat, bălan, cu fața lungăreață, cu ochii albaștri și cu un negel la aripa dreaptă a nărilor.

- D-ta! zise el dându-se un pas înapoi.

- Eu te rog să mă primești, grai dânsa, și să mă dai ca netrebnică din casă dacă te vei căi, ori copiii vor simți vreodată că nu mai au mamă.

El se uită lung și nedumirit la dânsa, apoi dete de câtevs ori din cap.

-Asta nu se poate, zise el. N-am eu casă pentru d-ta, nici nu sunt om ca să pot

purta cămăși spălate ori să mănânc pân frământată de mâna d-tale. N-aș mai avea tignă cât e ziua, odihnă cât e noaptea. Nu vezi d-ta că abia mai stai pe picioare: Ce te-ai făcut de când nu te-am văzut? Erai rumenă și tare ca mărul copt, și acum nici vântul să nu te atingă.

-Străinătatea, Martine, singurătatea m-au secat, îi răspuns ea. Chiar rudele mele mă chinuiesc, fiindcă nu pot să fac cenu mă iartă inima și voia răposatului, a taichii, fie iertatul. Dar nu te uita la fața mea. Brațele aceste știu să muncească. Fie-ți milă de copiii tăi și lasă-mă să-mi câștig mângâierea de a avea și eu pe cineva aici aproape de mormântul taichii.

Acum sosi și părintele Ioan la dâșii. Martin și Simina tresăriră amândoi, iar preotul rămase încremenit când o văzu pe Simina înaintea sa.

-Ce-i?! draga mea! întrebă el mișcat. Ce faci tu?

Pe Simina o năpădiră lacrămile. Ea se duse la el, îi luă mâna s-o sărute și rămase înecată de plâns.

-M-au părăsit toți, toți m-au părăsit; m-a ajuns blestemul tatii! strigă ea în cele din urmă.

Popa ar fi voit să trântescă patrahir și carte de pământ și să frângă tot ceea ce-i cade la îndemână.

-Ei, păcatele mele! strigă el. Hai cu mine! haid' la preoteasa! Mai sunt și oameni pe lumea aceasta!

XIX

Busuioc, bogătoiul din Curtici, feciorul său, Iorgovan, și Șofron, care tot mai stetea și acum la casa lui Busuioc, săriră toți trei în picioare când aflară că Simina s-a mutat la Socodor, ca să-i frământă pane lui Martin și să poarte grijă de copiii lui.

Busuioc preste puțin se domoli.

Era, ce-i drept, foarte neastâmpărat, îi era acum ca și când s-ar teme de o primejdie, dar nu putea să-și deie seamă dacă se bucură ori se necăjește mai mult. Îi părea bine că ea s-a întors la Socodor: era lovită și simțea lovitura. Ar fi dat însă, mult ar fi dat s-o poată scoate din casa lui Martin. Și totuși era bine așa! O vedea în gândul lui tăvălită, aruncată în uliți și întâia oară simți lămurit că dac-ar găsi-o așa, cum o vedea în gândul lui, ar ridica-o, ar curăți-o și și-ar încărca toată bogăția pe ea. Îi era rușine de această simțire, dar nu se mai ferea de ea.

El se plimba prin casă când Șofron intră fără de veste și se opri în fața lui.

O clipă ei steteră nemișcați și cuprinși amândoi de o pornire îndărătnică.

-Eu mă duc - grăi Șofron - la Socodor și mă întorc mâne ori poimâne să-mi iau banii. Ți-o spun de acum pentru ca s-o știi.

Busuioc știa de ce se duce la Socodor, și dacă umbla până acum să-l ție cu minciuna la Curtici, acum ar fi fost în stare să-și pună toată trecerea ca să-l oprească. Și putea Busuioc să zică multe. N-avea decât să spună că l-a furat, c-a ridicat cuțitul asupra lui și să ceară să-l închidă și să-l judece.

-O să-i chem pe oameni — zise el - și o să-i strâmtorez. Șofron făcu un pas înainte și se uită lung și aspru la el.

-Să le lăsăm aceste, întâmpină. Eu sunt om prost și nu știu multe. Mi-am tras seama cu mine: nu mă împinge la păcat, că vița mea tot nu mai prețuiește nimic, dar d-ta ești om cu avere și cu copii. Mă tem eu de mine însumi: teme-te și d-ta!

Grăind aceste, el se întoarse și ieși, ca să nu și-l mai simți aproape pe omul de

la care îi venea nenorocirea.

Busuioc rămase timp îndelungat stând ca un stâlp de pian la locul unde-l lăsase Șofron.

Da, el avea stare și copii.

Avea și un fecior, care poate că și el era gata să plece la Socodor.

Nu!

Iorgovan încărca sacii din hambar, liniștit ca și când nimic n-ar fi știind despre Simina.

Era joi, și joile Busuioc își făcea socoteala la moară și trimitea făina adunată peste săptămână la Arad, ca să fie pe târgul de vineri acolo și să cumpere ceea ce mai face trebuință pentru casă și moară.

După ce încărca sacii, Iorgovan se duse la moară.

Moara lucra ca totdeauna și oamenii steteau de vorbă. Unu. încărca sacii, altul descărca grăunțele, iar altul își avea grăunțele în coș, și vreo trei-patru așteptau să le vie rândul.

Ca la moară.

Dar nu mai era Pupăză ca să-i facă să râdă.

Intrând în moară, într-un colț de la stânga era meșcioara cu condica deschisă.

—A plecat Șofron? întrebă morarul, în vreme ce Iorgovan rânduia pe masă.

—Da! răspunse Iorgovan.

—Se vede că tot nu se lasă de Pădureanca.

Iorgovan începu să tremure. El se așeză, luă pana și o încinse în călimară.

—O ticăloasă! grăi apoi și începu să facă socoteală adunând numerii cu glas tare.

Făcea greșeli în adunare și morarul trebuia mereu să-l îndrepteze.

Înceind socoteala, el se ridică, se mai învârti prin moară, apoi se opri în fața mașinei și rămase uitându-se la fuga neastâmpărată a roatelor.

- Uită! - zise el - eu nici acum nu pot înțelege cum i s-a întâmplat lui Pupăză nenorocirea aceea.

- Apoi că nici nu era aici - răspunse morarul -, ci la mașinade treierat.

- Așa e, frate! strigă Iorgovan. Vorbesc și eu alandala. Aici nici n-ar fi cu putință una ca aceea.

- Mai ales! grăi morarul, care ținea să se știe cât e destrașnică moara lui.

Începu dar să-i arate lui Iorgovan roatele cum se învârtesc, cum ar putea să-l apuce pe om, cum l-ar arunca una într-alta și cum i-ar sfărâma într-o clipă oasele.

-Doamne ferește! grăi Iorgovan și să depărta. Avea grabă: trebuia să fie deseară la Arad.

În Arad el trăise timp de șase ani; avea aici prieteni și cunoscuți, pe care-i întâlnea tot la două-trei săptămâni și care-l isteptau cu oarecare dor fiindcă le venea totdeauna cu plin.

El trase ca de obicei la gazda frățâne-său, lăsă pe argatul de la car să caute și de cai și se duse pe ici, pe colo, ca să se mai întâlnească cu lumea, să mai vadă, să mai audă, să mai steie de rbă.

Trecuseră luni de zile de când cu noaptea petrecută în birtul de la Curtici. I se urca sângele la cap când își aducea aminte de acea noapte și se ferea de oamenii cu care se obicinuisese a-și petrece. Nu voia să știe de petreceri; îi era scârbă de ele.

Acum îi căuta parcă dinadins pe oamenii de viață; ceilalți măreau prea sarbezi.

În cafeneaua din strada Domnească el întâlni pe proprietarul său, Virgiliu

Bărgăuț, un om de vreo douăzeci și trei de ani, scurt și gros, neastâmpărat și cam rău îmbrăcat, unul dintre tinerii ușuratici care trăiesc pe apucate, câștigându-și pâinea ca scriitor, azi aici, mâne colo și poimâne nicăiri.

- Să mergem undeva, să facem ceva! ce stăm aici ca niște țapi umpluți cu câlți? îi zise Bărgăuț.

- Unde să mergem? ce să facem? întrebă Iorgovan, deși știa prea bine ce înțelege Bărgăuț când zice că vrea să facă ceva.

- Ai fost vreodată la „Moara Dracului”?

- Ce-i aceea?

- Un birt cinstit, unde omul poate să facă ce vrea, fără ca lumea să caște gura la el. Se bea, se cântă, se joacă în cărți.

- Nu mă duc, răspuse Iorgovan.

Și totuși, de ce să nu se ducă? de ce să nu-și petreacă? De dragul cui?

Om domol și așezat, Iorgovan nu înțelegea petrecerea decât așa, ca el să privească, pe când alții își petrec în socoteala lui.

El însuși nu era beutor; un pahar, două de vin îl amețea-și-l făceau ursuz. Îi plăcea însă să-i vadă pe alții bând până nu mai pot să se ție pe picioare. El însuși nu cânta, nici nu juca. Cântecele și jocul îi păreau lucruri nepotrivite cu un om care ține la sine. Îi plăcea însă să vadă pe alții jucând.

El însuși era foarte cuviincios și alegea atât în vorbe, cât și în bucate. Îi plăcea însă să vadă pe alții îmbălându-se.

Acum ar fi voit să aibă gălăgie, joc și cântece, sticle sparte și vin vărsat pe jos, certuri și îmbrățișeri, să vadă oameni cea dau orbiș desfrâului.

Îi era însă rușine de ceea ce ar fi voit.

- Mai ai tu un rând de haine? îl întrebă el pe Bărgăuț într-un târziu.

- De ce?

- Să le îmbrac, răspuse Iorgovan. Așa cum sunt, mi-e greu să mă duc. Plugarului nu i se iartă ceea ce voi aștia lăți faceți în toate zilele.

XX

Popa Furtună era om iute ca piperul, dar nu se pripea niciodată.

Văzând-o pe Simina atât de percută, el își făcea muștrări, căci dac-ar fi fost el cum se cuvine atunci când era vorba, Simina acum n-ar fi fost părăsită de toți. El, cu toate aceste, simțea și acum că e mai bine așa. O știa pe soră-sa Vica, îl știa pe cumnatu-său Busuioc, îl știa pe nepotu-său Iorgovan și nu-și putea închipui un trai bun între dânșii fiind și Pădureanca la mijloc. De ce, n-a putut nici el s-o spună: simțea numai că nu poate să se împace cu gândul unei însoțiri ca aceasta.

Acum însă Simina îl luase pe dinainte, îl scosese oarecum din sărite, și el ar fi fost gata să se ducă la Busuioc și să-l silească a veni încă o dată să o pețască pe Simina.

- De ce n-ai voit tu să te măriți după Iorgovan? o întrebă după ce sosiră acasă și mai statură câtva timp cu preuteasa.

- Bine a făcut! grăi preuteasa.

- Eu n-am zis că nu voiesc, răspuse Simina, ci numai că ar fi bine să mai așteptăm.

- Ei bine! vrei acum? o întrebă popa.

- Acum nu! - zise ea - mai puțin decât orișicând.

- De ce nu?

- Nu pot!

Preuteasa știa de ce n-a voit și nu voiește, de ce nu poate; o văzuse stând față în față cu Șofron.

- Ce mai la deal, la vale, zise ea. Să nu mai umblăm cuminciuna, Simina se mărită cu Șofron.

Popa se uită mirat la amândoaună, iar Simina tresări.

-Ferească Dumnezeu! strigă ea. Taica, fie iertatul, n-ar avea odihnă în mormânt dac-aș face una ca asta.

-Iar eu îți spun că ai să te măriți după Șofron! grăi preuteasa hotărât.

-Ferește-1, Doamne! - zise iar Simina - și nu ne pedepsi.

„Aici trebuie să fie ceva la mijloc, își zise popa. O să vedem!”

Iar preuteasa știa hotărât că așa are să fie, precum zice ea.

De asta se temea și Simina.

Căci de ce n-a venit el la Socodor?

Îi era frică și nu mai voia să se întâlnească cu dânsa, se ferea cum se ferește omul de toată primejdia. A zis el că-i pare bine dacă ea se mărită după Iorgovan, dar ea a văzut și lacrămile lui, a auzit și glasul lui, ea a înțeles de ce vorbește așa și a simțit ce gândește el. Nu putea el să uite lovitura pe care i-a dat-o, întocmai precum Iorgovan nu putea să uite vorbele pe care le-a zis la despărțirea lor, nici s-ar astâmpăra toată viața lui dacă ar ști-o măritată după Șofron.

Soarta ei era făcută: nu-i rămânea decât să umble singuri pe cărările vieții.

Sosind câteva zile în urmă la Socodor, Șofron o găsi la casa lui Martin.

Câtva timp steteră amândoi încremeniți, cum stai în fata potopului ce vine asupra ta.

Tot drumul cât a venit de la Curtici până la Socodor, di s-a gândit cum să-i spuie de ce n-a venit mai-nainte și cum ceară iertare.

Acum, dacă i-ar fi pus cineva cuțitul la gât, el tot n-ar fi făcut nici una, nici alta. Nu putea, nu trebuia, n-avea de ce să le facă. De sine se înțelegea că n-a venit pentru că nu s-a putut să vie!

Altul era simțământul care îi stăpânea acum pe amândoi? Vrei, nu vrei, n-ai încotro!

Erau stăpâniți unul de altul: ea simțea că trebuie să facă ce zice el, și el că trebuie să facă ceea ce zice dânsa.

El îi întinse mâna lui cea aspră.

- Și mie-mi pare bine că te gălesc, îi zise. Uite, credeam că o să-mi pară rău, și-mi pare bine.

- Eu nu știu, răspunse ea. Ce mai face leica Vica, Busuioc, ce mai face Iorgovan?

- Sunt bine - zise el -, toți sunt bine. Să-i ție Dumnezeu năravul, e foarte cuminte. Eu mă temeam c-o s-o apuce rău. Știi tu atunci noaptea.

- Și eu, Șofroane!

Doi dintre copiii, o fetiță de vreo trei și un băiat de cinci ani, steteau lângă Simina și se uitau cu ochi mari la el.

- Aceștia sunt copiii?! grăi el. Uită! am uitat să le aduc câte ceva.

- O să le aduci altă dată! zise ea și începu să-i spună cum sunt copiii, ce fac, ce zic, în ce fel își petrec, ce mai e pe la casă, care este firea lui Martin, care îi sunt apucăturile, în sfârșit, multe și mărunte, cum e obiceiul femeilor.

Apoi ea urmă a-și face treburile, ca și când ar fi tot singură ca mai-nainte, iară

el se așeză pe un butoieș din tindă și rămase umblând cu ochii după ea și vorbind mereu așa singur.

-Nu te teme tu... O să vezi tu... Eu sunt om cu mintea întreagă. Știu eu ce se potrivește și ce nu se potrivește. Eu n-am să te supăr... Simino! strigă el într-un târziu. Ai slăbit tu, ori numai îmi pare mie?

- Am slăbit, Șofroane! răspunse ea.

- Așa-i! ai slăbit! tare ai slăbit.

„Rău ai slăbit, urmă el iar pentru dânsul. Mă miram eu de ce-mi pare de tot altfel de cum fusese. Da! e mai frumoasă!”

- Tu, Simino! strigă iar. Și când ai slăbit?

- De mult!

- De ce?

Ea se uită râzând la el.

-De amarul tău, Șofroane! răspunse ea așa, cam în glumă. Nu știi tu cât m-am frământat eu de când mi-am dat seamă că rău am făcut de te-am rugat să te muți aici. El se uită strâmtorat la pământ.

-Așa-i! zise apoi. Mult a trebuit să te amărăști. Dar, vezi tu, acum știu de ce n-am venit mai-nainte. Ce să fac eu aici.Știam că te afli la unchiu-tău. Acum, că te știu singură, m-a apucat deodată și-aș fi venit, Simino, chiar dac-ar fi trebuit să-mi las pe taica neîngropat.

El se sculă apoi, se duse la dânsa, îi apucă mâna și se uită în fața ei.

-Rău ai slăbit, urmă apoi. Dar să nu crezi, Simino, că mai umblu cu gândurile pe care le-am avut odată. Mă crezi tu, Simino?!

-Te cred, Șofroane! răspunse ea. Deodată însă o năpădiră lacrămile. El rămase strâmtorat înaintea ei.

- De ce plângi? o întrebă apoi, îi puse mâna pe umăr și se uită în ochii ei.

- Parcă n-aș avea de ce să plâng?! întrebă-mă de ce nu plâng când nu plâng? Atâta am plâns, Șofroane, încât mi s-a făcut obicei și adeseori mă pomenesc că plâng fără de veste, din senin, numai fiindcă îmi sunt dedați ochii pe plâns.

- Așa-i! grăi Șofron. Asta vine de sine.

- Îl iau eu pe răspunderea mea! strigă popa Furtună, care intră c-o falcă în cer, cu alta în pământ pe portiță, cu doi jendarmi în urma lui.

- Șe poate - răspunse unul dintre jendarmi - dar noi avem poruncă să-l ducem. Șofron și Simina se speriară amândoi.

-Ce e, Șofroane? ce s-a întâmplat?! întrebă popa răstit.

-Nu e nimic — răspunse Șofron, întorcându-se spre Simina - nu-ți face spaimă degeaba. Eu am fost cătană împărătească; mie nu mi se face nedreptate. I-am tras o dată căprarului o palmă de i-au sărit trei măsele din gură și a zăcut doauă săptămâni; m-a pus căpitanul în fer scurt, dar a zi bine am făcut. Mă duc, dacă e vorba, până la împăratul. O să mă închidă, dar o să-mi deie banii.

- Ce fel de bani? întrebă popa.

- Banii mei, noauă sute de zloți de argint, răspunse Șofron, pe care i-am dat. Și acum mă poartă cu minciuna.

- la haid' să vedem - grăi popa -, să vedem noi dacă ți-i dă ori nu.

- Nu-ți face inimă rea, Simino, zise Șofron, apoi plecă cu popa și cu jendarmii. Simina privi cuprinsă de spaimă în urma lor.

-Și asta tot eu am făcut-o! strigă ea deznădăjduită. Nu uită Busuioc, nu iartă! Dar Iorgovan?! - urmă peste puțin - lui când o să-i vie rândul, el unde o să mă

lovească?!

Busuioc rămase ca trăsnet din senin când văzu că popa, fratele nevestei sale, se pune între el și Șofron. Dar el nu putea să rămâie de rușine!

- Nu-i dau pentru că nu-i dau! zise el când popa îl întrebă de ce nu-i dă lui Șofron banii. Șă mi-i scoată cu judecată. O să-1 învăț eu pe el a-mi pune cuțitul în pept.

- Iară eu îți spun, și s-o știi, întâmpină Șofron, că n-am să umblu cu judecata: ori te înjunghi, ori îți dau foc. Odată tot o să ies eu din închisoare.

- O să ieși chiar astăzi, strigă popa, iar de bani, grija mea. Mi-i lași mie să-i scot de la el, și dacă ți-e de bani, ți-i număr mâne. O să vedem noi care pe care. Aici e alta la mijloc!

- O să vedem! strigă și Busuioc.

Era-ndârjit de ar fi fost gata să-și pună-n joc toată averea.

Seara însă el aștepta ca fiu-său Iorgovan să se întoarcă de la Arad, cum se întorcea toate vinerile când umbla la Arad. Dar se înnopta și Iorgovan nu mai venea. Vica, prepuielnică și fricoasă, ca toate femeile, ca toate mumele, începu să-și facă fel de fel de închipuiri, mai că se va fi întârziat și-1 vor fi apucat oamenii răi pe drum, mai că va fi făcut ceva și-1 vor fi închis și pe el ca pe Șofron.

Argatul se-ntorsese cu carul. Zicea c-a plecat joi seara, dar de atunci nu l-a mai văzut. Știe numai că s-a dus, unde s-a dus, cu unul Bărgăuț. A lăsat dar sacii acolo și s-a întors.

Busuioc îl știa pe Bărgăuț.

-Nu e nimic! îi zise el Vichii. S-a ticăloșit: asta e. Are să se întoarcă, dar mai bine ar fi să rămâie acolo.

Și totuși mult ar fi dat să poată pune pe cineva călare, ca să-1 trimită la Arad, să-1 caute și să-1 aducă. El însuși nu putea să o facă. Era feciorul lui și nu putea să-1 facă de rușine.

El se plimbă timp îndelungat neastâmpărat prin casă.

Deodată apoi ieși deznădăjduit afară și porunci ca sluga să se pună călare, să meargă la Socodor și să-i spună popei că-1 roagă să vie des-de-diminează la Curtici.

-Nu - zise apoi răzgândit - lasă, că mă duc eu!

XXI

- Lasă-1, - îi zise popa lui Busuioc - fă-te că nu vezi, n-auzi, nu bagi de seamă. Se întoarce el de sine; nu e făcut Iorgovan să poată umbla pe calea ce-a apucat.

Așa a și făcut Busuioc.

Sâmbătă dup-amiază Iorgovan s-a întors acasă.

Îi era rușine de slugi și de vecini, ar fi vrut ca taică-său să-1 certe și-i venea să se spânzure când vedea că nici nu-1 întreba măcar unde-a stat, ce-a făcut, ba nici nu era supărat.

El îi dete banii pentru sacii de făină, pe care-i vânduse a doua zi, și spuse că l-a ținut neguțătorul de făină cu vorba de n-a putut pleca la timp.

Mînța Iorgovan. Nu numai că nu l-a ținut neguțătorul, dar banii nici că erau de la el: îi luase împrumut, căci prețul făinei îl cheltuise.

Întâia oară în viață se împrumutase și el, cu puțin numai pentru un om ca dânsul, dar datoria îl apasă cu atât mai vârtos cu cât n-ar fi voit să afle cineva c-o are și trebuia neapărat s-o plătească vinerea viitoare.

De unde?

Nu-i rămânea decât să-1 înșele pe taică-său în socoteala morii.

N-ar fi avut decât să ceară, și știa că Busuioc îi dedia bucuros orișicât, dar tot îi părea rău. De ce să-1 mai mâhnească? Așa și-așa tot de la el ieșea.

Acum, o dată în viața lui, la strâmtorare, putea s-o facă.

Și joia viitoare el înșelă pe taică-său la socoteala morii.

Busuioc începu să tremure când văzu că feciorul său iar vrea să plece tot el la Arad, dar el nu se simțea destul de tare ca să-1 oprească.

Și nici n-avea de ce.

Și-ar fi pus Iorgovan viața că se întoarce la timp, că nu mai stă de vorbă cu nimeni, că nu mai face toată viața lui datorii.

Numai el știa câte amare muștrări și-a făcut timp de opt zile.

Și s-a întors Iorgovan la timp și datorii n-a făcut.

El însă iar și-a lăpădat portul țărănesc, iar a petrecut toată noaptea, nu însă cu Bărgăuț, ci cu niște oameni pe care nu-i mai văzuse în viața lui, și nu în oraș, ci peste Murăș, la Schelă, unde nu-1 știa nimeni.

Ba a cântat Iorgovan și a jucat chiar și el.

Și totuși el nu-și făcea muștrări atât de amare ca-n rândul trecut.

A petrecut, dar la urma urmelor cu cine? Cu niște oameni pe care nu-i mai văzuse și care n-o să-1 mai vadă în viața lor pe el. Niște scârnavenii! Ce-i păsa lui de ei?!

Busuioc se liniști când văzu că feciorul îi vine la timp și nu e atât de umilit în el cum fusese săptămâna trecută. Tot îi părea însă bine că s-a împăcat cu popa. Se temea că iar o să-i mai vie lui Iorgovan, și nu era pe lume om să-1 ție în frâu afară de popa. Da! bucuros i-ar fi dat Busuioc acum lui Șofron și banii îndoți numai să nu se strice cu popa. Căci a cui era vina dacă se ticăloșea Iorgovan?

„A mea e vina, numai a mea!” zicea Busuioc.

Așa zicea și Iorgovan.

Așa zicea când îl înșela la socoteala morii, așa când își petrecea, așa când cânta, juca și făcea lucruri de care mai-nainte îi fusese scârbă.

Din vinere în vinere el se dedia tot mai tare desfrâului. Dela o vreme nici nu-și mai lăpăda portul țărănesc la petrecerile lui. În cele din urmă începu să umble la birtul din Curtici.

Busuioc se trezi acum și fugi iar la popa.

—Insoară-1! zise popa. Fie cu orișicine, dar însoară-1.

—E oare ceva ce-aș face mai bucuros?! strigă Busuioc. Tu știi c-am voit, dar n-am putut, și vreau, dar nu pot.

—Ei, las-o pe mine! grăi popa. Tu n-ai vrut cum trebuie să voiești. Ați fost amândoi, și tu și el, niște netrebniți: să vezi tu că vrea Pădureanca dacă-i vorbești cum trebuie.

—Spune-mi ce să fac și fac tot! îi răspunse Busuioc.

—Pleacă-te!

—Mă plec! zise Busuioc.

—Dar pleacă-te pe toată viața ta!

—Pe toată viața mea!

—Să-ți aduci aminte de asta! grăi popa. Acum lasă-le pe mine.

Și poate că popa Furtună ar fi putut să scoată lucrurile la capăt bun dacă s-ar fi nimerit toate așa cum le știa el.

Șofron se mutase la Socodor. Își cumpăraseră doi boi, un car și un plug, luase pământuri în parte și-și făcea arăturile la toamnă.

Întâia oară în viața lui simțea și el câtă dulceață este în munca pe care o faci în ogorul tău.

În Socodor nu-l știa nimeni pe Șofron, era om venit în curând, o știa însă pe Pădureanca, și-l știa că se ține de dânsa, îi este rudă ori om din sat, știa că el umblă des la masa lui Martin, iară ea se duce adeseori de-i rânduiește prin casă și-i spală albitura, și poartă grijă de el întocmai ca de Martin și de copiii lui.

De aceea lumea îi zicea lui Șofron - Șofron al Pădurencii.

Iară Iorgovan își petrecea în birtul de la Curtici.

-Măi Iorgovane, - grăi scrietorul - îți mai aduci tu aminte de Pădureanca?! A dracului de frumoasă mai era!

Iorgovan se uită lung la el.

- Îmi aduc, - zise el -, grozav îmi aduc aminte. Măi! știi tu că fata aceea, aceea-i fată, măi! cum nu mai e alta pe lume.

- Ei, știi c-acum să ține cu Șofron?! urmă scrietorul. Al dracului e pădureanul acela!

Iorgovan se ridică în picioare, se uită câțva timp țintă la el, apoi își trecu ochii peste masă, căutând să găsească ceva vârtos și greu. Nu era decât sticla cu vin: el o apucă de gât, o ridică și o aruncă drept în capul scrietorului, care stetea uimit în fața lui.

-Se ține?! Cum ai zis?! Simina se ține!/? răcni el apoi și se aruncă turbat asupra nenorocitului, care se răsturnă cu fața plină de sânge la pământ.

Săriră toți din toate părțile ca să-i despartă.

Iorgovan era feciorul lui Busuioc bogătoiul și putea să spargă capul scrietorului fără ca să i se mai întâmple și vreo altă nenorocire.

Și aceasta îi era însă destulă.

Doi dintre oameni îl apucară și-l scoaseră cu puterea din birt, ca să-l ducă acasă, și peste puțin se adună multă lume, mai ales copiii, în fața birtului ca să afle ce s-a petrecut și să vadă ce se petrece mai departe.

Văzând că oamenii se iau droaie după dâșii, Iorgovan își veni în fire, se opri în loc și privi împregiurul său.

- A fost destul, - zise el - nu mi-o mai faceți și asta; lăsați-mă, că mă duc eu singur, oriunde ați voi să mă duceți.

- Acasă! grăi unul dintre dâșii.

- Chiar și acasă! îi răspunse Iorgovan.

Acum orișunde ar fi mers mai bucuros decât acasă; dar trebuia să scape de ochii lumii, și el plecă cu pași iuți înainte. Mergând, el nu se uita nici la dreapta, nici la stânga, nici înapoi: îi vedea cu toate aceste pe oameni venind în urma sa, îi auzea întrebându-se asupra celor petrecute și ar fi voit ca prietenul lui să moară, pentru ca nimeni să nu afle de ce l-a lovit cu sticla în cap.

Sosit apoi acasă, el stete neclintit față în față cu taică-său, în vreme ce oamenii veniți cu dânsul spuseră cele petrecute.

- Unde-ai ajuns?! ce-ai făcut, Iorgovane?! grăi Busiuc mâhnit până în adâncul inimii, după ce se văzu singur cu dânsul.

- Eu n-am făcut nimic - îi răspunse feciorul - tu le-ai făcut toate!

Grăind aceste, el se depărta, ca să nu-l mai simtă aproape de sine pe taică-său și să poată înăbuși pornirea ce izbucni fără de veste în el cu atâta putere, încât îi venea să-și ieie lume în cap, să se ducă departe până ce nu i se va fi pierdut urma.

Busuioc alergă iar la popa.

-Acum mai ales să-l lăsam în pace — grăi popa - și dacă nu-și vine în fire,

atunci e rău. Vorba e numai să punem lucrurile la cale și să facem ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic.

Popa se duse dar la scrietorul care zăcea bolnav, îl împacă și lucrurile se neteziră, iar Iorgovan rămase nesupărat de nimeni.

El avea însă destulă supărare în el însuși.

I se turburase toată firea și în turburarea lui nu mai găsea nicăieri odihnă.

Îl vedea mereu înaintea sa pe Șofron căutându-și molcom de treabă, îl vedea pe scrietorul răsturnându-se cu fața plină de sânge, se vedea pe sine lovind fără cruțare în Simina, bătându-și joc de norocul său, tăvălindu-se prin birturi, furând pe taică-său și auzea neîncetat cuvintele: „Șofron e om, Iorgovane!”

Da! Șofron era om!

Dar una îl strivea pe Iorgovan mai presus de toate: încordarea dintre el și taică-său.

„Tu le-ai făcut toate!”

Aceste vorbe, spuse așa în pripa mâniei, Iorgovan nu putea să și le ierte: trebuia să mai adauge ceva la ele, să le lămurească, să spună tot ceea ce avea pe inimă.

„Mai avem o vorbă!” își ziceau ei amândoi de câte ori ochii lor se întâlneau.

Nici unul nu avea însă destulă vârtute în el ca să deschidă vorba.

Lui Busuioc îi era silă, iar fecioru-său se temea ca nu cumva să se întâmple un lucru de care s-ar îngrozi un întreg colț de rară.

Joi după-amiază, cinci zile după cele petrecute la birt, Iorgovan îl întrebă pe taică-său dacă se duce el ori nu la Arad.

- O să mergem vinerea viitoare, îi răspunse bătrânul strâmtorat.

„De ce?!” ar fi voit Iorgovan să întrebe, el însă se întoarse îndărătnic în călcâi, ieși din casă și plecă drept spre birt, așa, din pornire îndărătnică, fără ca să-și mai deie seamă despre ceea ce face. Voia să-1 doară pe taică-său!

Intrând în birt, el simți, că toți se feresc de el.

Ceru vin, așteptă însă timp îndelungat și nimeni nu-i aduse.

El începu să bată în masă.

-Vine! îi răspunse unul dintre băieți, dar trecu iar timp la mijloc și nimeni nu veni.

El începu să bată din nou în masă; văzând apoi că acum nici nu-i mai răspunde nimeni, se ridică mânios și se duse în partea celalaltă a birtului, unde-l văzuse pe băiat.

Acesta stetea nedumerit într-un colț.

- Ce-i?! grăi Iorgovan mânios.

Băiatul dete strâmtorat din umeri, iar cei patru oameni care erau la una dintre mesele despre uliță rămaseră privind cu încordare când la unul, când la altul.

-Busuioc a lăsat vorbă să nu îi mai dăm, grăi băiatul întorcându-se spre ei.

Iorgovan începu să râdă.

-Aici - zise el - nu poruncește Busuioc: poruncesc eu. Tu mă știi că nu mă pricep la glumă. Adă vinul!

Grăind aceste, el se întoarse iar în partea retrasă a birtului și se așeză din nou la locul lui.

-D-voastre vedeți că n-am încotro, le zise băiatul celepatru oameni și se duse de-i dete vinul.

Râzând apoi așa în el, Iorgovan își beu încetul cu încetut cele câteva pahare de vin, mai stete cât mai stete fără de o treabă, apoi plăti și pe-nserate o luă drept spre moară, ca încheie socotelile.

Ca totdeauna, erau și acum oameni la moară, și câțiva dintre dânșii steteau de vorbă cu morarul la lumina unei lămpi ce era atârnată într-un cui deasupra mesciorii din colt.

Ei se sculară când Iorgovan intra.

Iorgovan le zise: „Bună seara!”, se așeză cam posomorât la masă, apoi luă condica și pana, ca să facă socoteala.

Nu era beat, vedeau însă cu toții că e cam amețit.

- Nu e stricat nimic la moară? îl întrebă el pe morar.

- Nimic, răspunse acesta.

-Ia să vedem, grăi Iorgovan ridicându-se. Taica zice că n-o să ducem făina pe mâne la târg. Mă duc eu singur, și dacă e ceva de trebuință, e bine să știu.

În moară se aflau trei lămpi: una deasupra coșului, alta în fața locomobilei, unde lucra morarul, iar a treia, cea atârnată deasupra mescioarei. În partea dreaptă a morii, unde se aflau roatele cele primejdioase, era de tot întuneric.

Văzând că Iorgovan pleacă spre acesta parte, morarul luă lampa din perete și plecă cu ea în urma lui, ca să-i lumineze.

Iorgovan cercetă cu de-amănuntul roate, șuruburi și chingi, atingându-le mereu cu condeiul pe care-l avea în mână; la roate însă el lăsă condeiul să cadă fără de veste, apoi zise că e bine și se întoarse iar la condica de pe masă.

Morarul atârână iar lampa de cuiul ei.

Iorgovan începu să caute pe masă.

-Condeiul, zise el. Așa-i! l-am uitat. Morarul grăbi să-l caute.

- Lasă! că-mi aduc aminte unde l-am scăpat, îi zise Iorgovan și se întoarse iar spre partea întunecată a morii.

Morarul sări din nou la lampa din cui, o luă și plecă cu în urma lui.

Iorgovan se opri strâmtorat din drum. La asta nu se gândise.

-Adă lampa! grăi el cu glas înăbușit și tremurând din tot trupul.

Luând însă lampa de la morar, el o apucă așa, că tinicheaua strălucitoare rămase întoarsă spre fața lui, și nu numai că nu-i arunca lumina în cale, dar îi mai lua și vederile cu strălucirea ei.

Câtva timp se făcu liniște, încât nu se mai auzea decât învârtirea roatelor neobosite, bătaia coșului și pașii lui Iorgovan, care înainta oblu spre unul dintre stâlpii de la dreapta locomobilei.

Deodată scoase un răcnet de se cutremură toată moara, hârburile de sticlă căzură sfărâmate peste fierăria locomobilei și moara se umplu de lumină.

Grăbind să deie ajutor, oamenii-l găsiră pe Iorgovan sub stâlp, învăluit în flăcările care într-o clipită cuprinseseră hainele de pe el.

XXII

Fă trei cruci și zi „Doamne-ajută”! când treci pragul casei, fie ca să ieși, fie ca să întri, căci lumea din întâmplări se alcătuiește, iar întâmplarea e noroc sau nenorocire, și nimeni nu știe dacă e rău ori bun ceasul în care a pornit, nici dacă va face ori nu ceea ce-și pune de gând.

Nenorocirea îl ajunsese strașnic pe Iorgovan: a dat în graba lui peste stâlp, s-a izbit de el, a spart lampa și a căzut aprins la pământ.

Cine e oare acela care s-ar încumeta să se laude că nu i s-ar fi putut întâmpla și lui una ca aceasta?! cine oare putea să nu fie cuprins de milă când îl vedea plin de arsuri, trupul o rană?!

Satul întreg era adunat la casa lui Busuioc când oamenii îl aduseră pe Iorgovan, și nimeni nu se mai gândea să alerge la focul ce ardea la marginea satului, mistuind și moara, și grâul din saci, și făina din coș, și condica cu socotelile morii.

- L-au frânt și pe el roatele ca pe Pupăză! zicea unul.

Unii știau că e mort, alții, că mai trăiește, dar n-o s-o p ducă pân-a doua zi, iar alții, că n-are decât pe ici, pe colo câte-o arsură care o să-i treacă în câteva zile.

Când doctorul sosi la casă, se îndesuiră cu toții în urma lui și curtea lui Busuioc se umplu de lume.

Când doctorul intră, Iorgovan zăcea nemișcat și amețit de usturime.

Doctorul îl căută cu de-amănuntul, stete apoi pe gânduri și dete din umeri.

- E rău de tot, - zise el - dar omul e tânăr și poate încă să scape. O să facem tot ceea ce va fi cu putință.

- Averea mea toată ți-o dau, strigă Busuioc, numai să-1 mai văd încă mergând la birt!

Iorgovan își ridică ochii spre el.

-Nu mai vreau! grăi apoi încet. O să vezi tu că nu vreau. Peste puțin el apucă mâna doctorului, o strânse cu deznădăjduire și se uită lung și stăruitor în ochii lui.

-Aibi răbdare - îi zise doctorul - că scapi.

-Am răbdare, mă vezi că nu mă vaiet, îi răspunse Iorgovan.

Și avea Iorgovan răbdare. Ceasuri întregi el zăcea nemișcat în culcușul lui, iar când se apropia cineva de dânsul, ochii lui râdeau.

Liniște, multă liniște cerea doctorul, și liniștea îi întrase chiar și în suflet, căci omoară durerea trupească orișice simțire din om și rămâne ea singură stăpână pe el.

Primind vestea despre nenorocirea ce-l ajunsese pe Iorgovan, Simina sări în picioare.

„Nu-i adevărat! își zise ea. El minte și acum! Și-a făcut el însuși nenorocirea”.

Apucată de gândul acesta, ea alergă la Șofron.

-Du-te, zise el, că o să-i fie bine dacă te vede și te știe aproape.

Simina își încheșta mâinile, rămase câtva timp cu ochii țintiți la el, apoi își acoperi fața cu amândouă manile și suspină adânc și lung.

-Ce-i?! întrebă el apropiindu-se de dânsa.

-Șofroane! îi răspunse ea, luându-și iar firea ei așezată. Busuioc vrea, mi-a spus-o alaltăieri preuteasa, și eu nu mai pot, au numai vreau, nu mă iartă firea să-i zic ba. Am, Șofroane, slăbiciunea pentru Iorgovan! Ce să mă fac dacă am, cum aș avea pentru copilul meu, și, Doamne ferește, mi-e groază de gândul morții lui mai mult decât de al morții mele. Șofron se dete puțin înapoi.

- Atunci nu te duce, zise el. Nu-l iubești tu pe el cât te iubesc eu pe tine.

- O știi! - strigă ea - asta e, c-o știi. Ca tine, Șofroane, nimeni nu poate, că tu ești om, iar eu sunt o muiere ticăloasă, care nu poate nimic.

- Pot eu! - zise el - și nu te las. Dacă te iubesc și nu te vreau, e fiindcă văd că nu e bine nici pentru tine, nici pentru mine, iar nu pentru ca să te las să dai în nenorocirea pe care o văd, o simt, am trăit-o de atâte ori stând de vorbă cu mine însumi. Viața ta e a ta, și mie de a lui prea puțin îmi pasă!

- Și ce vrei să-mi faci? îl întrebă ea îndărătnică.

- Ce vreau? răspuse el. M-am gândit cu și la asta. Mult mă gândesc eu și tot la tine mă gândesc. Am destul timp. Când port coarnea plugului și potrivesc brazda ca să fie dreaptă și potrivită-n adâncime, n-am alta treabă decât să gândesc, fiindcă lucrul ăsta îl fac eu și prin întunec, atât de bine îl știu, mi-l face mâna ea de ea, oarecum fără de știrea mea. Apoi știu eu ce-i în mine și nu se poate în lumea asta s-o știi și tu fără ca să îți la mine, măcar cum țin eu la Coarneșul meu, fiindcă e al meu și trage bine și mă cunoaște, mă simte, Simino, de departe, și când mă duc să-l iau de la iarbă, se întoarce spre mine, își ridică ochii și mă așteaptă, uitându-se în calea mea. Și dacă nu vrea Coarneș, un lucru, nu pot nici eu să-l fac cu toată inima. Tu fă ce vrei, dar știi că nu poți. Iar dacă pleci Simino, atunci e mai bine să fii dobitoc decât om.

Șimina rămase câțva timp pierdută și cu ochii la pământ înaintea lui, apoi începu să plângă, îi apucă mâna și o sărută de mai multe ori.

- Nu pot, zise ea. Ce să fac dacă nu pot?! Șofroane, nu mă părăsi.

- Niciodată, — răspuse el — tu știi că niciodată n-o să te părăsesc.

Și s-a dus Simina la Curtici, fiindcă nu mai putea să rămâie.

Busuioc era gata să-și deie toată averea ca să-și vadă încă o dată feciorul pus în picioare, dar nu i-a spus doctorului că a venit Simina, Pădureanca, să-l vadă și să-l caute pe bolnav. Ce știa doctorul?! Te pomenești c-ar fi zis că nu e bine s-o vadă, nici ca ea să-l caute.

Când Simina intră în casă, Iorgovan zăcea pe spate liniștit și nemișcat ca de obicei.

Ea se apropie tremurând și fără zgomot, apoi când ochii lor se întâlniră, rămase neclintită în loc, sub farmecul ochilor lui mari.

-Vai, Doamne! Tu, Simino! Săracul de mine! șopti el, apoi își adună toate puterile, ridică amândouă brațele spre ea, o apucă de umeri, o aduse spre el și-i sărută gura, apoi un ochi, apoi celălalt, apoi o depărta, ca să se poată uita drept în fața ei.

Ea îi luă mâna și o dete încetinel înapoi, se lăsă pe pat, lângă dânsul, și câțva timp rămaseră așa tăcuți și nemișcați.

—Și Șofron ce mai face? întrebă el într-un târziu.

Ea tresări, se ridică puțin, apoi se întoarse asupra lui, îi luă capul între mâni și-i sărută fruntea.

E bine sănătos, răspuse.

Cuprins de fiori, Iorgovan își strânse încă o dată toate puterile, ridică din nou brațele, ca să o cuprindă cu ele, apoi dete un gemet lung, brațele îi căzură înapoi și răsuflarea i se curmă.

Simina se îndreptă, stete câțva timp ca scoasă din fire, apoi se întoarse repede, se uită prin casă, se duse de deschisă ușa și strigă tare, dar cu glasul așezat și deschis:

—O luminare!